

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1911. Andra kammaren. Nr 22.

Onsdagen den 22 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, nr 24, i anledning af väckta motioner angående åtgärder, afsedda att åstadkomma en minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.

Herr Rydén, som yttrade: Herr talman! Jag har begärt ordet för att yrka bifall till sjätte punkten i den reservation, som herr Thorsson och jag afgifvit vid detta betänkande, och anhåller således att i samband därmed få yrka afslag å utskottets hemställan, i hvad gäller samma punkt.

Jag skall be att i korthet få anföra några skäl för de indragningar af militärpersonal, som vi här hafva föreslagit.

Den nu ifrågakvarande sjätte punkten i reservationen omfattar, såsom herrarna behagade finna, i och för sig fyra punkter i vår ursprungliga motion, nämligen sjätte, sjunde, åttonde och nionde punkterna. I sjätte punkten begära vi »indragning af det på grund af 1901 års riksdagskrifvelse från och med 1908 utöfver hvad Kungl. Maj:t begärt å stat uppförda 72 respektive 48 volontärsbefattningarna per infanteriregemente». I sjunde punkten begära vi »indragning af det antal stamanställd personal, som motsvarar den för befälets uppässning och skötseln af deras hästar vid armén nu använda styrka». I åttonde punkten begära vi »indragning af det antal befälsbeställningar, hvilka på grund af befattningshafvarnas hofjtjänstgöring af vederbörande ansetts mindre behöfliga». Och i nionde punkten begära vi »indragning af befälspersonal genom införande af förtidspensionering med viss tjänstgörings-skyldighet».

Alla dessa yrkanden äro nu i reservationen sammanförda i sjätte punkten.

Jag skall nu be att få i korthet angifva några skäl för dessa olika yrkanden.

Beträffande reduktionen af volontärernas antal vid hvarje infanteriregemente tillåter jag mig endast påpeka, att vakanserna enligt för-svar-kommitténs betänkande den 1 januari 1908 och den 1 juli 1910

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för land- och sjöförsvaret. utgjorde 42,8 % och 17,8 %, vid kavalleriet 13,5 % och 3,6 %, vid artilleriet 12,0 % och 4,0 % och det oaktadt det var tider af arbetslöshet samt att det var uppställt särskilda premier för anskaffande af personal. Dessa fakta tycker jag för min del äro fullt tillräckligt talande för att den utvidgning af antalet volontärer vid hvarje regemente, som beslutades 1908, har visat sig öfverflödigt och i hvarje fall är omöjlig att kunna realisera.

(Forts.)

Beträffande de andra punkterna, som gälla hästskötare och kammarherrar hos kungliga personer, tror jag, att motionen i och för sig tillräckligt talar för den åtgärd, som här är föreslagen. När kronan betalar till officerarna för dels för hållande af hästar, dels en krona om dagen i fourageersättning, synes mig alldeles orimligt att därutöver hålla särskild personal; och oftast tagas de bästa personerna vid regementet just för detta ändamål.

Vidare dessa hofkommenderingar. De hafva så många gånger i denna kammare varit på tal, och det har yrkats indragning af dem, så att jag tror, att äfven ganska långt gående försvarsvänner äro öfverens om, att man icke skall bibehålla fast anställda och högt aflönade militärpersoner för att hafva upppassarsysslor vid hofvet.

Hvad slutligen beträffar förtidspensioneringen af öfverflödigt befäl hänvisar jag också till motionen, som innehåller en synnerligen utförlig och intressant redogörelse för denna fråga och som enligt min uppfattning till fullo ådagalägger lämpligheten och nödvändigheten af den åtgärd, som vi hafva föreslagit i denna del.

Jag har med dessa korta ord velat motivera vårt yrkande i sjätte punkten af vår reservation. Men jag skall också, mina herrar, begagna tillfället att säga något litet i anslutning till den debatt, som förts under förmiddagen. Jag skall då först be att få replikera herr Starbäck, dels då han yttrade, att vi visat oss taga på denna sak litet lättvindigt, och dels då han förebrädde oss åtskilligt annat. Jag vill då säga, att herr Starbäck har i dessa fall fått fullständigt om bakfoten i fråga om vårt yrkande. Herr Starbäck tog sig för att läsa upp ett stycke midt i motionen — när det gällde att visa, att vi icke begärt detsamma i vår ursprungliga kläm, som vi begärt i reservationen — i stället för att, som alla andra människor brukar göra, läsa själfva klämmen. Ty klämmen i motionen lyder så: att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t, efter verkställd utredning angående de här ofvan under punkterna 1—12 upptagna frågor, för Riksdagen till nästkommande år framlägga de förslag, hvartill utredningen må föranleda. Det är icke alls, som herr Starbäck sade. Vi hafva icke fordrat annat, än att dessa åtgärder skola göras till föremål för utredning och att det förslag, som kan föranledas af denna utredning, skall föreläggas Riksdagen; och, grundlagsenligt bundna vid detta slutyckande, hafva reservanterna här uppställt sin reservation i punkter, där ordet utredning helt naturligt måst ingå i hvarenda en af de omnämnda punkterna.

Den liberala reservationen går ut ifrån den felaktiga utgångspunkten, att vi skulle hafva föreslagit vissa omedelbara åtgärder och icke begärt utredning. Och med detta har jag för min del, hoppas jag, visat herr Starbäck, att han icke har rätt uti hvad han sagt här.

Jag går därefter öfver till herr Carl Perssons anförande. Det var ju han, som försvarade utskottet gentemot oss reservanter. Och han var då så vänlig, att han sade, att han egentligen ej kunde säga något annat än godt om det sätt, hvar på reservanterna försvarat sin ståndpunkt i utskottet. Jag skulle vara glad, om jag kunde för min del säga detsamma om den motivering, som utskottet användt, och den behandling, som utskottet ägnat denna motion. Men det vill jag här inför kammaren förklara, att ett mera lättvindigt sätt — jag vågar säga, ett behandlingssätt, som knappast något annat Riksdagens utskott skulle vågat sig på att använda gentemot en motion, som upptager en mängd sakliga spörsmål och framför en mängd synnerligen viktiga saker till debatt — ett mer lättvindigt sätt, säger jag, att behandla motionen, än hvad statsutskottets majoritet i detta fall gjort, får man alldeles säkert söka efter.

Hvad är det för skäl, som utskottet haft att anförda gentemot oss? Jo, den stora trumfen är, att vi i vår motion sanningsenligt omnämmt, att vi hafva det framtidsmål att vårt folk, liksom andra folk, skola komma fram till afväpning. Det ordet afväpning eller afrustning har varit det fasansfulla spöke, som skrämt herr Carl Persson och alla andra ledamöter af statsutskottet, som i detta fall varit med om att, utan saklig pröfning i detalj, afstyrka denna motion. Vi hörde på förmiddagen ett anförande från statsrådsbänken, däri en ansvarig minister, nämligen den för vår utrikes politik ansvarige ministern, alldeles oförbehållsamt uttalade sin förhoppning om att människorna och nationerna en gång skola komma fram till afrustning. Så tänker och talar en ansvarig minister! Att en af de junkertyper, som i detta fall från Första kammaren hade att i främsta rummet pröfva vår motion, kände sig skrämnd och ryggade tillbaka, *det* kan jag mycket väl förstå. Men att de högt aktade ledamöterna af denna kammare, som suto på samma afdelning, och som borde hafva kännning litet grand med de folkliga tänkesätten och strömningarna, att de ansågo sig kunna afärda en motion i en så viktig fråga, som denna motion afhandlar, och att de kunnat behandla den på detta sättet: dessa herrar vilja afväpning; då bry vi oss icke om att resonera om saken — *det* trodde jag icke. Jag trodde icke, att någon från denna kammare skulle våga sig på att behandla en motion på det sättet.

Jag borde också med anledning af herr Carl Perssons anförande här, som väl var ett programanförande från högerns ledande och mest betydande man i denna kammare, begagna tillfället till att taga upp detta programanförande till någon granskning. Han uttalade sig mycket öppet i två hänseenden beträffande vårt försvar. Det ena gällde *ändamålet* med försvaret och det andra gällde det tempo, i hvilket *utökningen af försvaret* skulle äga rum. I det första hänseendet, i fråga om ändamålet med försvaret, anmärkte han till en början, att försvarets ändamål var, att det skulle användas mot yttre fiender, men för det andra skulle, såvidt jag icke hörde fel — jag försökte att följa honom och att återgifva hans ord ordagrann — försvaret användas i fall af inre oroligheter. Det är, mina herrar, alldeles säkert, att just detta, att försvaret användes såsom ett dylikt maktmedel af öfverklassen gentemot arbetarklassen i sociala konflikter, är ett af de allra

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för land- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

väsentligaste skälen till, att försvaret här i landet aldrig i lifvet kommer att vinna arbetarklassens sympatier i någon mån. Detta är fullkomligt förklarligt, och herrarna skola nu icke föreställa sig, att den är en rent »socialistisk samhällsuppviglande» lära att säga, att försvaret icke skall användas mot landets eget folk. Det har varit en gammal ståndpunkt i denna kammare, och Adolf Hedin har väckt motion om, att värnpliktslagen skulle ändras i det hänseendet, att vissa paragrafer i värnpliktslagen skulle i de delar, som tala om, att försvaret skall användas vid upplopp i landet, borttagas. Denna ståndpunkt har haft ett så kraftigt understöd i denna kammare, att de ifrågavarande bestämmelserna säkerligen för länge sedan varit utstrukna ur lagen, om det icke strandat på Första kammarens motstånd.

Under sådana förhållanden tror jag, att det är mycket lärorikt, att herr Carl Persson i Stallerhult i detta fall har kastat masken och för sin del förklarar, att det landtmannaparti, som han företräder, har accepterat den egentligen storkapitalistiska synpunkten på försvaret, nämligen att det skall vara ett öfverklassens maktmedel mot arbetarne vid de sociala konflikterna.

Det andra hänseendet, hvori Carl Persson höll programtal, var i fråga om försvarets utökning. Där framställde Carl Persson det så, om jag uppfattade honom rätt, att man skulle skilja mellan hvad han ansåg vara normal stegring af kostnaderna för försvaret och kostnaderna för de nyheter, som kunde komma i fråga angående försvaret.

Beträffande den normala stegringen anförde han prisstegringen å allting och att, då man icke kunde tänka sig, att arbetare, som äro sysselsatta med förfärdigande af pansarbåtar eller kanoner, skola arbeta för lägre löner än andra, det skulle blifva en stegring i kostnaderna för försvaret. Denna stegring sker automatiskt med den allmänna stegringen i arbetslönerna och arbetskostnaderna. I det hänseendet kan man naturligtvis icke gentemot hans uppfattning inlägga någon egentlig gensaga. Det är alldeles uppenbart, att, när allting annat stiger och man tänker upprätthålla ett försvar, så stort som det från början planlagts, det inom en vis tids förlopp automatiskt kommer att inträda en stegring i kostnaderna för försvaret i samband med stegrad utgifter i öfrigt.

Men så talade herr Carl Persson om nyheterna. Och då sade han, att nyheterna skall man klandra. Men om herr Carl Persson i detta fall verkligen left som han lär så tror jag, att vi hade sluppit från många af de strider, som uti ifrågavarande hänseende förekommit i kammaren under de senaste åren. Jag kan icke finna, att herr Carl Persson lefver såsom han lär eller att hans parti lefver såsom dess ledare lär, ty mycket — jag tänker på de stora försvarsutvidgningar som gått igenom vid de gemeusamma voteringarna under de senaste åren — skulle icke hafva inträffat, ifall landtmannapartiet i kammaren ställt sig afvisande mot nyheterna och icke velat vara med på dem. Men det är detta, som landtmannapartiet icke gjort.

Jag skulle kunna anföra exempel därpå, men jag behöfver det icke. Det lefver i hvar mans minne, och längre fram, då femte hufvudtiteln kommer före, så få vi se, huru Carl Persson kommer att ställa sig med afseende på de nyheter, som då komma fram. Det är

just den omständigheten, att herr Carl Persson och hans menings-*Ang. åtgär-*
fränder icke lefva efter sitt program, som utgör den stora bedröfvelsen *der för*
för stora lager af vårt svenska folk. *åstadkom-*

Från början har bondeklassen i vårt land icke alls befunnit sig *minskning i*
på de linjer, som herr Carl Persson och hans vänner i kammaren nu *utgifterna*
befinna sig på. *för landt-*
och sjö-
försvaret.
(Forts.)

Vi behöfva icke gå så långt tillbaka i historien som till den första gången, då man lade indelningsverket på vårt svenska folk. I riksarkivet finnes förvarad, såsom jag tror, en gammal dagbok från 1682 års riksdag, då indelningsverket grundlades. Man lefde förr i världen i den föreställningen efter Odnens historia, att bondeklassen tog detta med glädje, därför att den skulle slippa utskrifning och sådant. Men i bemälda dagbok, författad af en man, som var riksdagsman och satt med i 1682 års riksdag, anföres om det sätt, på hvilket detta försvarsverk tillkom, följande: Striderna voro så heta, att »när bönderna» — så står det ordagrant — »med prästerskapet voro sammankomna, hotade bönderna dem, som intet ville vara eniga med sig, att häfva dem utom fönstren», och, tillägges det, »såsom Kungl. Råden sågo sorlet vara mäktigt stort, bönderna voro många och prästerna icke en tiondedel däremot, alltså var Gref Stenbock benägen att gå upp till Kungl. Maj:t föreställandes ogörligheten och taga däröfver Kungl. Maj:ts betänkande.»

Sålades var det under denna stämning från bondeklassens sida, som indelningsverket voterades i Sverige. När Riksdagen efter finska kriget år 1812 voterade värnpliktslagen, som också gick ut öfver bondeklassen, så mottogs den icke med glädje och gamman, utan historien förmäler, att det bröt ut upplopp i Skåne och Södermanland, som måste blodigt stillas, och denna gamla, om jag så får säga, i viss mån antimilitaristiska strömning bland bondeklassen lefde fram ända till ett oss närliggande skede i vår historia.

Det har roat mig att läsa igenom de gamla försvarsdebatterna. Och jag vill med anledning af att i tidningarna framhållits, att det numera debatteras så länge i Andra kammaren, begagna tillfället att meddela, att det förr i världen många gånger debatterades ännu längre än nu i Andra kammaren. Det var sju dagars debatt i militärfrågan vid 1883 års riksdag. Det var ett kraftprof, som vi icke upplefva i våra dagar. Förhållandet var emellertid, att det icke förekom så många ärenden på den tiden, att man behöfde draga ut Riksdagens sammanträden utöfver den bestämda tiden. Hvad jag nu sagt, ligger dock egentligen utanför det föreliggande ärendet.

Om man med oförvilladt omdöme och utan förutfattade meningar läser igenom de gamla försvarsdebatterna, så skall man finna, att inom det egentliga landtmannapartiet, Carl Ifvarssons parti, fanns en i stort sedt försvarsvillig ståndpunkt. Jag har hittat många ställen i debatten, där Carl Ifvarsson t. ex. talar hänfullt om det »s. k. försvaret». Och med afseende på hela bondeklassen var det i Andra kammaren så, att den icke ville åtaga sig ett ökad försvar utan att den finge motsvarande afskrifning af indelningsverket och grundskatterna.

Sedermera är det en mängd olika förslag, som framkommit, men jag vill särskildt fästa mig vid 1883 års försvarsdebatt, då flera per-

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

soner, som nu äro ledamöter af denna kammare, deltog i debatten. Jag skall tillåta mig att plocka fram några ord ur nämnda debatt, hvilka visa, på hvilken ståndpunkt under denna försvarsdebatt bönderna stodo i denna kammare.

Jag skall då till en början uppläsa några ord af herr A. P. Danielsson. Han säger: »Ja, mina nädiga herrar! Hvad menen I med ett betryggande försvar? Jag har under ett par månader i utskottet med uppmärksamhet åhört generalernas föredrag. Men jag får säga, att de måtte icke själfva veta hvad därmed menas, ty den ene vill hafva det så och den andre så. Om de finge hållas, skulle de säkerligen vilja, att vi skulle gå man ur huse och taga barn och kvinnor med, men föga troligt är, att äfven om en så omfattande värnplikt blefve bestämd, herrar militärer skulle bli nöjda ändå. Därför tror jag det vara bäst, att vi bedöma hvilka uppoffringar vi för vårt försvar vilja underkasta oss och ordna försöken efter som landets förmåga medgifver.» Så yttrade sig herr A. P. Danielsson.

Jag skall vidare taga några ord, som yttrades af herr Olof Jonsson i Hof, som då var en framstående ledamot af denna kammare och ännu sitter i riksdagen. Han sade: »Skall man då icke komma att tänka, att vi redan för landtförsvarets organisation hafva åtagit oss så stora utgifter, att samhället svårigen skulle kunna bära några nya sådana, och på den grund skulle anslaget icke beviljas.»

Herr Pehr Pehrson i Törneryd, som nu sitter i Första kammaren men spelat en stor roll i Andra kammaren, yttrar sig på följande sätt: »Således kan jag icke finna annat, än att man, om man vill vara någorlunda medgörlig, måste man erkänna, att detta förslag i alla fall blifver så dyrt det tål vid att vara äfvensom att det må anses lämna en tillfredsställande försvarsorganisation.» Det var 1883 års förslag, som gick ut på att lyfta bort indelningsverket och införa 90 dagars öfningstid, och det förslaget var framlagdt af landtmannapartiets egen regering med greve Posse som statsminister. Herr Sjö, som redan då var en inflytelserik ledamot af denna kammare, yttrade vid det tillfället bland annat: »Jag tror dock att kostnaden för denna armé skall bli alltför stor och betungande för ett så litet och fattigt land som vårt. Jag hade fördenskull hoppats och trott, att utskottet skulle framkomma med ett bättre och billigare förslag, än som skett.» Detta förslag stannade vid en totalkostnad af omkring 28,000,000 kronor; det gick vidare, som bekant, ut på grundskatternas afskrifning. Går jag sedan öfver till 1892 års riksdag, skall jag tillåta mig att återgifva en del af hvad som då yttrades utaf ledande bönder i denna kammare. Sålunda yttrade herr Sjö vid lagtima riksdagen 1892 bland annat följande beträffande det då föreliggande förslaget, hvilket som bekant gick ut på 90 dagars öfningstid: »Man frågar sig med oro hvarthän man vill föra oss. Skall det verkligen vara så fosterländskt att i fredens dagar öka vårt försvar så mycket, att när det gäller, vi icke kunna lämna vårt fosterlands försvarare ett materiellt understöd, som de behöfva. På grund af sådana farhågor anser jag mig icke kunna underlåta att protestera mot förslaget. Skulle ofredens dagar komma — det Gud förbjude — då måhända skulle det vara lika bra, att vi hade sparat ihop något för våra behof, som att i hannarna

hafva en del fartyg och i förrådshuset ett stort antal kasserade gevär och i landet en stor, högt aflönad armé, hvilken, när det gäller att värna våra gränser, landet möjligen icke kan utrusta, kanske mycket mindre underhålla. Jag tror fördenskull, att man bör mer än en gång betänka sig, innan man kan vara med om nu föreliggande förslag. Det medför såväl i ekonomiskt som personligt hänseende allt för stora uppoffringar för vårt land.»

Det var, såsom jag nämnde, de 90 dagarnas värnplikt, som förslaget vid 1892 års lagtima riksdag gällde. Vid det tillfället fällde herr Hans Andersson i Nöbbelöf ett ord, som jag minns mycket väl, och jag, då en 14-årig pojke, kände hjärtat svälla vid tanken därpå, att vi hade så raka bönder här i Andra kammaren. Orden voro riktade till krigsministern, då han sagt, att när han såsom fackman godkänt förslaget, vore det Andra kammarens plikt att votera detsamma. Därtill genmålde då herr Hans Andersson i Nöbbelöf: »Jag för min del voterar icke på kommando.» Emellertid afslogs vid 1892 års lagtima riksdag det då föreliggande förslaget, men det gick, som bekant, sedan igenom vid urtima samma år, alltså under strid från landtmännen i denna kammare. Herr Hans Andersson i Nöbbelöf fällde vid denna urtima riksdag följande yttrande, som jag uppläste häromdagen: »Det finnes, mina herrar, en gräns för hvarje skatteförmåga. Konsumtionsskatter kunna ej påläggas i väsentligt större utsträckning än redan skett. Vi kunna visserligen beskatta kapital och inkomst, men drifves denna beskattning öfver en viss gräns, så sker icke heller detta ostraffadt.» Den nuvarande ålderspresidenten i denna kammare, herr Folke Andersson, slutade det för öfrigt mycket verkningsfulla anförandet, som han då höll, med ett prononceradt: »Jag går icke med på de 90 dagarna.» Och herr Nilsson i Skärhus förklarade: »Då jag fruktar för såväl militärvälde som äfven de stora och tunga skattebördor, hvilka måst blifva en följd af den ökade värnplikten, kan jag ej annat än motsätta mig förslaget.»

Så talades och tänktes vid 1892 års riksdagar. Ännu stodo således landtmannapartiets män här i Andra kammaren tämligen allmänt emot de ökade rustningarna, hvilka då likväl endast voro leksaker mot hvad som sedermera skulle komma att förverkligas. Nu kräfer sanningen, att jag säger, att vid 1901 års riksdag, då vi hade det stora härordningsförslaget, stodo ännu herrar Hans Andersson i Västra Nöbbelöf, Carl Persson i Stallerhult, Ollas Ericsson och Sjö — särskildt den sistnämnde, som var med i den första drabbningen — såsom bestämda och kraftiga opponenter emot Kungl. Maj:ts då föreliggande förslag om ökning af värnplikten till ett år. Ifrån detta håll framfördes då en reservation, af hvilken herr Starbäck här på förmiddagen uppläste ett stycke och som jag därför icke nu skall närmare ingå på. Jag vill äfven göra det erkännandet, att 1901 års härordning med all säkerhet genomfördes lika mycket med hjälp af vissa herremän ifrån städerna, hvilka buro en liberal skylt, som med hjälp af bönderna i Andra kammaren — detta kräfer sanningen; och framför allt må det sägas om de män, hvilka, såsom jag nyss nämnde, då intogo en själfständig ställning. Under 1901 års härordningsdebatt förekom ett anförande, hvilket åtföljdes af en massa in-

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för land- och sjöförsvaret.

(Forts.)

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

stämmanden från ledamöter i denna kammare och hvilket anförande jag nu vill uppläsa, emedan det i mina ögon är betecknande för de personer, för hvilka försvaret är en känslsak allenast — och jag höll på att säga, att de där känslorna springa af med förnuftet. Detta anförande — det är mycket vackert — lyder sålunda:

»Om idag på gammalt svenskmannavis vi med gladt mod åtaga oss det ökade offer för försvaret, som våra nabofolk i större eller mindre utsträckning redan pålagt sig, är min lifliga öfvertygelse den, att ett sådant beslut skulle komma att öka aktningen för vårt land, höja dess ställning inom den skandinaviska folkfamiljen, främja hela Nordens trygghet och med anledning däraf hälsas med tillfredsställelse utom landets gränser, så långt norröna tunga når. Och än vidare, ett sådant beslut skulle alldeles otvifvelaktigt komma att höja nationalkänslan, förläna vårt folk ökad samhörighet och däckkraft, verka uppräckande i andligt och materiellt hänseende samt gifva impulsen till välbehöfliga och nyttiga reformer.» Jag undrar, om herr Zetterstrand är villig att i dag bekräfta, att de profetior, som den gången uttalades och på hvilka en stor grupp af denna kammares ledamöter voterade denna nya härordning, också verkligen slagit in.

Emellertid voterades 1901 års härordning icke minst därigenom, att en af bondeledarna här i Andra kammaren svek sina kamrater; det var herr Pehr Pehrson i Törneryd, hvilken i sammanjämkningen gick öfver och drog med sig så många af sina meningsfränder här i kammaren, att sammanjämkningen blef möjlig. Det vill synas, som om sedan dess, och särskildt efter det att den nuvarande regeringen kommit till makten, det gamla landtmannapartiets ledande män alldeles uppgifvit sin gamla raka bestämda ställning gentemot utvidgningar och öknings af försvaret. Herr Hans Andersson i Nöbbelöf yttrade vid sammanjämkningen den 23 maj 1901 bland annat dessa ord: »Men hvad får Andra kammaren? Jo, en del löften om att framdeles erhålla nästan allt hvad den i reformväg önskar; i kontanter ungefär 300,000 kronor till följd af indragning af några majors- och kaptensbeställningar. I fråga om dessa senare beställningar må herrarna icke tro, att de ej komma att tillsättas. Varen öfvertygade om, att när år 1908 ingått, äro de nog alla uppförda på stat. Om icke på annat sätt, så går det nog att få dem genom gemensam vötering.» Ja, däri har herr Hans Andersson blifvit alldeles ofantligt sannspädd. Det var väl egentligen år 1909, som man började att på den gemensamma vöterings väg drifva igenom dessa stora utvidgningar och påbyggnader till 1901 års härordning, det är endast den skillnaden, att herr Hans Andersson kommit med i dansen om att bevilja dessa utvidgningar och påökningar af 1901 års härordning.

Jag har för min del den bestämde känslan, hvilken jag gaf uttryck åt i fjol och hvilken jag icke har någon anledning att på något sätt vika ifrån, nämligen den känslan, att här bedrifvits en utomordentligt olycklig politik ifrån storbondehögens sida inom riksdagen. Man har här ökat på, alltjämt ökat på de militära bördorna, och man har därvid — såsom jag påvisade i fjol och som jag ytterligare vill peka på — alltid talat om, att man känner sig bunden af beslutet om 1901 års härordning och anser, att det beslutet skall fullföljas.

Men det är icke alls detta, som det är fråga om längre; vi ha för länge sedan passerat de punkter, som 1901 års härordning öppnade för oss. 1901 års härordning beräknade kostnaderna för hären till 45,338,000 kronor och för flottan till 13,889,000 kronor, alltså för hären och flottan tillsammans omkring 59 miljoner kronor. Detta var den årliga utgift, hvartill man tänkte sig att försvarsbudgeten skulle stiga, när 1901 års härordning var genomförd, dock, märk väl, under förutsättning af ettårig värnplikt. Nu ha vi icke ettårig, utan åtta månaders värnplikt, och dock uppgår landförsvarets budget enligt Kungl. Maj:ts förslag till 57,178,000 kronor och sjöförsvarets till 27,103,100 kronor. Vi äro således nu uppe vid en kostnad för försvaret utaf 84,000,000 kronor i stället för 59,000,000 kronor. Jag kan icke förstå — jag bedyrar, att mitt förstånd icke fattar det — huru man kan säga, att det är 1901 års härordning, som man fullföljer, när vi redan äro 25 miljoner utöfver hvad den beräknades skola kosta, ifall ettårig värnplikt hade genomförts. Vi ha ju för länge sedan gått långt utöfver gränsen till hvad 1901 års härordning skulle föra oss.

Jag är öfvertygad om, att därest ni, mina herrar högermän, skulle komma hem till edra kommittenter och ni skulle för dem tala om att ni under stundande period ämnade votera så och så mycket till pansarbåtar och votera ettårig värnplikt i stället för åtta månader, skulle dessa edra kommittenter, äfven i de rena högervalkretsarna, såvida de icke ville afsätta eder, bevekande be eder att icke gå med på något dylikt, därför att de icke vilja ha det så. Det är känslan ute i landet af, att folket icke tål att bära mera, som gör, att man måste föra fram krafvet på att begränsa försvarsbudgeten och om möjligt få ned den. Vi ha försökt framlägga ett förslag i den riktningen nu i år. Här har icke, vare sig af statsutskottet eller här i kammaren, vare sig af herr Carl Persson i Stallerhult eller af den liberala oppositionen, mot vår motion kunnat anföras ett enda sakligt, vägande skäl gentemot någon af de åtgärder, som vi föreslagit i vår motion. Hvarför vilja icke herrarna åtminstone gå med på en utredning om, huruvida icke sådana åtgärder skulle kunna vara möjliga? Folket suckar under bördorna, som nedtrycka det; det blir icke plats och tid för sociala reformer. Det klagades redan år 1871 på samma sätt. Emil Key, som då var en framskjuten man i denna kammare, omtalade under försvarsdebatten nämnda år, att i Småland hade i en enda socken 200 familjer rustat sig för att resa till Amerika på grund af fruktan för det nya militärförslag, som då låg framme på Riksdagens bord, och han målade situationen i allt annat än ljusa färger. Jag vågar säga, att situationen nu är så allvarsam ute ibland folket, att det är orätt att icke försöka lätta på någon punkt. Men så resonera icke herrar Carl Persson och Hans Andersson. När nu nya militärtekniska medel, såsom undervattensbåtar, ballongmateriel och gnistelegraf börja införas, skulle man då icke kunna taga bort det gamla som blifvit öfverflödigt? Om man inför dessa nya saker i armén, så måtte det väl icke vara förmätet att säga, att man skulle kunna draga in på kavalleriet; dessa nya tekniska hjälpmedel öfvertaga ju en del af de uppgifter, som kavalleriet har haft. Och om man inför t. ex. undervattensbåtar, skall man då fort-

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för land- och sjöförsvaret.
(Forts.)

*Ang. åtgär-
der för
åstadkom-
mande af
minskning i
utgifterna
för landt-
och sjö-
försvaret.
(Forts.)*

farande behöfva underhålla alla dessa gamla krigsfartyg, som ligga där nere på varfvet, och fortfarande hålla dem bemannade? Man vill emellertid icke ens diskutera möjligheten af, att man skulle kunna draga in på någon punkt, utan man vill endast öka öfver hela linjen. Herr Hans Andersson i Nöbbelöf slutade sitt stora tal under debatten om 1901 års härordning med några ord, hvilka jag mycket väl minns stodo återgifna i tidningarna, och dessa ord, hvilka i denna kammare hälsades med starka bravorop, voro följande: »Om nu militarismen sätter sin fot på det skuldbelastade svenska folkets nacke, ber jag att få fritaga mig från att ha medverkat därtill, emedan jag ej vill uppbära den förbannelse, som antagandet af ett sådant förslag i vissa fall skall medföra.» Det är kraftiga och manliga ord, som det skulle vara roligt att än en gång få höra af dem, som föra landtmannapartiets talan i denna kammare. Men saken är den, mina herrar, att det skett en förändring, en stor och sorglig förändring i den ställning, som högern, storbondeklassens representanter i denna kammare intaga, till försvarsfrågan. Denna faktiska stora omhvälfning visar sig därutinnan, att man under de senaste tio åren marscherat raskt fram på militäranslagens väg. Jag vill här taga en gammal bild, som förekom förr under militärdebatterna uti denna kammare. Man talade då om, att vissa personer, nämligen de, som här talade för försvaret, spände sig för militarismens triumfvagn; jag skulle vilja säga, att det är just hvad vi se framför våra ögon nu i våra dagar; vi se storbondeklassen, högerbondeklassen vara med om att draga militarismens triumfvagn allt vidare framåt, men det sorgliga är blott, att aldrig har väl en krake rusat iväg värre med sina passagerare i utförsbackarna, än hvad här skett.

Jag ber att få yrka bifall till punkt 6 i den af herr Thorsson och mig afgifna reservationen.

Vidare anförde:

Herr Lindhagen: Jag har begärt ordet för att tillkännagifva, att jag för min del har en i någon mån annan uppfattning än den som uttalats af de föregående talarne i denna fråga.

Det föreligger för närvarande tre olika linjer. Först högern, som vill rustningar till det yttersta. Vidare liberalerna, som önska en utredning i syfte att få försvaret planmässigt och lämpadt efter rikets ekonomiska bärkraft. Slutligen den socialdemokratiska linjen, som skiljer sig ifrån de båda andra därutinnan, att den för det första verkligen pekar på framtidsmålet »mot militarismen och för fred och afrustning» samt vidare innefattar ett handgripligt tag på viss del af frågan och icke förlorar sig bara i ett ovisst och oklart utredningsarbete.

Men å andra sidan har det socialdemokratiska förslaget begränsat sig till att vilja ifrån det nuvarande militära systemet taga bort endast »uppenbart slöseri med mänsklig och materiell försvarskraft». Detta har också i öfverensstämmelse med rätta förhållandet uttolkats officiellt så, att »motionen är med omsorg så lagd att den i väsentliga delar fordrar afskrifning endast af sådant som icke har med försvars-

kraften utan egentligen blott med militärlyxen att skaffa». Den verkliga försvarsstyrkan kommer att kvarstå väsentligen orubbad. På själfva grundvalen för det nuvarande systemet vill denna motion icke inlåta sig. Det tillägges till och med uttryckligen att först »i den mån nya fredsgarantier tillkomma», kan man förbåda nya ytterligare nedsättningar i gällande försvarsbudget.

Jag har för min del icke kunnat vara fullt med om de senare delarne i den socialdemokratiska motionen, ehuru jag underskrifvit den, då jag är fullt med på dess positiva förslag.

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för land- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Det är två strömningar, som göra sig gällande och i senare tider alltid gjort sig gällande, när det varit fråga om försvaret, och dessa strömningar känneteckna sig själfva, kan man säga, såsom burna af en utpräglad försvarsvilja eller en utpräglad fredsvilja. Bakom dessa talesätt dölja sig olika politiska och sociala intressen och åskådnings-sätt. De medlemmar af samhället, som lida mest af dess missförhållanden, de, som bära den sko, som klämmer, och som således tryckas mest af de militära bördorna, de tänka mest på freden och äro de största fienderna till själfva militarismen. Men i samma mån som man stiger upp mot högre samhällslager, där dessa missförhållanden icke kännas så tunga, förändrar sig åskådningsättet, och när man till sist kommer upp till höjderna, där militarismen företrädesvis är en källa till makt, glans och ekonomiska fördelar, så möter man en försvarsvilja som är rent af fruktansvärd.

Ifall man verkligen vill penetrera denna sak, måste man lägga sig vinn om att förstå de fattigare befolkningslagrens åskådningsätt samt i hvarje fall med dem utgå ifrån, att militarismen dock är en stor olycka för mänskligheten, och detta måste kännas så djupt, att man icke blott säger detta såsom ett talasätt utan äfven blir personligen besjälad af den föresatsen, att nu måste samhället gå till rätta med militarismen och det så fort som möjligt. Börjar någon att resonera så, kommer han snart äfven till insikt därom, att frågan om försvaret icke får bedömas bara efter den tvångsföreställning, som sedan århundraden gör sig gällande, nämligen att vi lefva i en ständigt krigsfara, att den som vill freden, måste rusta för kriget, att vi alltjämt måste lägga an på det starkast möjliga försvar. Denna tvångsföreställning måste på något sätt brytas, och den, som känner, huru stor olyckan är, drifves därför att söka äfven objektivt bedöma förhållandena och därpå grunda en lösning af problemet.

Man tvingas då till en början att se allsidigare på tidens tecken och icke blott jämt och ständigt viljelöst handla under tvånget af traditioner från förgångna tider. Man gifver akt på, huru förhållandena ställa sig för närvarande i samhället, hvilka utsikter den närmaste framtiden bjuder. Då inträffar, att det blir liksom en omvänd hand i betraktarens åskådningsätt. Man gör den reflektionen, att alla sådana samhällsolyckor nå en gång sin kulmen, att det kommer en punkt, där det måste bli en strömkantring och där man åter har utsikt att kunna med tillförsikt röra sig fram emot bättre tider, och därtill sällar sig den iakttagelsen, att en sådan kulmen ha vi alldeles gifvet kommit till nu. Demokratiens frammarsch, redan detta

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för land- och sjöförsvaret.
(Forts.)

innebär den allra största förvissning om, att militarismen sett sina bästa dagar. Detta utlofvas ock af den växande och påtagliga internationella opinionen mot krigets eröfringar och förtryck. Slutligen måste vi äfven erkänna betydelsen af de ständigt växande positiva fredsgarantierna, såsom traktater, af hvilka Nordsjö- och Östersjötraktaterna ha för oss speciell betydelse, skiljedomstankens landvinningar, den oanadt ökade internationella samfärdselns starka band, de växande äfventyrligheterna i ett krigsutbrott, stormakternas regeringars uppenbart uppriktiga bemödanden numera vid alla tillfällen att förhindra ett krigsutbrott o. s. v.

Från sådana utgångspunkter draga fredsvännerna vissa slutsatser, som de anse bindande redan nu.

Först och främst finna de, att vi kommit så långt, att de små civiliserade staterna, som lefva sitt eget fria lif, icke ha någonting att frukta af hvarandra, och ur den synpunkten kunna genast afrusta, fränsedt visserligen sådana stater som Balkanhalföns länder, där fientliga nationaliteter äro sammanblandade under olika styrelser och där följaktligen en oroshärd ännu förefinnes.

Vidare måste fredsvännerna säga sig, att man kan med en sannolikhet, som gränsar till visshet uttala, att denna strömkantring uti hela världen i uppfattningen om militarismen gjort, att det för de små civiliserade nationerna, som nu lefva sitt eget lif, ej bör kunna befaras, att någon stormakt skulle föranlätas eller kunna lägga sin hand på dem. Vi se ju hvad Sverige angår, att vi haft hundraårig fred, trots mången gång särdeles vanskliga tidsförhållanden och trots att just under dessa förhållanden det varit särdeles kient ställt med vår försvarsberedskap. Finnes det någon rimlig anledning antaga annat än att vi med vida större trygghet kunna se an framtiden, då fredsgarantierna och fredsopinionen nu vuxit så högst betydligt?

För det tredje draga fredsvännerna den slutsatsen, att hvad som numera uppehåller militarismen och krigsrustningarna är endast ännu ouppgjorda mellanhafvanden inom stormakterna eller dem emellan. Stormakter förtrycka ännu underkufvade folk, som vilja ha frihet; för det ändamålet måste de upprätthålla arméer i all synnerhet om de underkufvade tillhöra en annan stormakts nationalitet. Vidare hvilat ännu ett visst äfventyr öfver stormakternas kolonialpolitik, hvilken betecknar den sista rusningen i besittningstagandet af sådana områden af jorden som äro glest befolkade af ociviliserade folkslag och dit man hoppas kunna af egen maktfullkomlighet kasta en växande befolkning, som ej får plats i hemlandet. Slutligen och i all synnerhet ha vi, såsom jag erinrade under förmiddagens utrikespolitiska debatt, den stora frågan, Asiens uppvaknande, äfven kallad den gula faran, eller med andra ord den vaknande föresatsen från Asiens folk att från sig afvärja, hvad som för dessa folk är en verklig fara, nämligen den hvita olyckan, såsom de själfva kalla det, och man kan icke annat än med största sympati för dem se deras försök att afskudda förtrycket. Så länge de kaukasiska stormakterna icke vilja släppa sina klor, och jämnvikt ej heller uppkommit mellan de asiatiska makterna inbördes, kan man förutse, att de kaukasiska och semitiska stormakterna skola upprätthålla stora arméer och flottor.

Från fredsvänligt håll kan emellertid dragas den fjärde slutsatsen att en afgjord och växande tendens förefinnes hos stormakterna att i eget intresse söka i godo uppgöra sina mellanhafvanden, men att för öfrigt ingen rimlig anledning förefinnes att antaga, att vid de sammanstötningar, som ännu tilläfventyrs kunna äga rum, man skulle behöfva befara, att dessa skola gå ut äfven öfver redan nu fria själfständiga småstater och allra minst öfver gamla europeiska småstater med stadgad hemortsrätt såsom de skandinaviska.

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Emellertid kunna fredsvännerna ju medgifva, att om än sannolikheten af dessa antagandens riktighet är så stor, att den gränsar till visshet, finnes det i alla fall en, låt vara mycket osannolik, möjlighet, att det kan uppstå en sådan situation, där en stormakt verkligen får tillfälle och lust att lägga hand på en själfständig mindre stat, ja till och med på Skandinavien eller någon del däraf. Därpå svaras från fredsvänligt håll: skola vi då låta landet förblöda invärtes under långa tider och med den yttersta försakelse upprätthålla stora arméer och flottor och skapa en bleksiktig nation endast för att möta denna föga sannolika utsikt? Är det icke så mycket större skäl att ej förfara så, då man besinnar att i en dylik situation ett litet land ändock ej kan hålla segerrikt stånd mot en stormakt, och att det därför kan gå tillfyllest att möta våldet med det motvärn, som för tillfället erbjuder sig. Böra vi små stater icke i stället lägga oss vinn om att än mer aflägsna en dylik möjlighet genom ett oaffatligt initiativ till att öka fredsgarantierna på alla sätt? På förmiddagen erinrades i interpellationsdebatten, hurusom från svenska fredsförbundet och socialdemokratiska gruppen tagits initiativ till en avslutning åt en amerikans förslag om vädjan från småstaterna till stormakterna om begränsning af rustningarna. För min del framböll jag då, att denna vädjan främst borde gälla rustningarnas orsaker, gå ut på ett allmänt erkännande af hvarje nations rätt att lefva fritt sitt eget lif. Äfven mina små försök vid denna riksdag i frågan om skandinavismen, våra relationer till ryska folket, världsspråksfrågan och ökandet af de internationella förbindelserna i allmänhet äro endast uttryck för min uppfattning om, att det är på den vägen, som fredsvännerna måste gå fram.

Jag har nu försökt att i korta drag framställa, hur denna sak ter sig för dem, som verkligen börjat tänka med allvar öfver denna fråga, man må gärna kalla dem för afrustningsvänner eller försvarsnihilister, men i själfva verket äro de bärare af en stark fredsvilja, som vill och måtte göra sig gällande gentemot en obändig och oresonabel s. k. försvarsvilja.

Man ser också, att äfven i förgångna tider, då ändå det låg mycket mera krig i luften än nu, voro de lager inom folket, som representerade de undertryckta klasserna, beredda gå fram på dessa linjer. Det gamla landtmannapartiet förr i världen, som blef beskyddt för försvarsnihilism, stod i mycket på denna sida, därför att det representerade det fattiga folket i motsättning till de öfre klasserna. Men i samma mån som det politiska lifvet byter om skepnad och en del af dessa samhällsklasser få gemensamma intressen med de öfre tio tusen, förvandlas också deras uppfattning och tvingas in i en annan riktning,

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret. och deras gamla ideal öfvergå till de nya folklager, som rycka upp i de gamlas ställe. Det är förklaringen till den omvandlingsprocess, som herr Rydén nyss talade om. Nu är det socialdemokratiska partiet och särskildt dess ungdom samt andra fredsvänner äfven från de borgerliga partierna, som företräda dessa, säkerligen af folkets djupa led i stor utsträckning omfattade åskådningssätt och som försöka att bedöma och lösa frågan ur fredens synpunkter.

(Forts.)

På samma sätt har det gått exempelvis i Danmark. Landtmännens parti där hade på sin tid också en dylik långt gående fredstendens, och förre ministern Christensen uttalade i Folketinget ett fullkomligt försvarsnihilistiskt program, ehuru han numera, sedan han kommit in i andra politiska förbindelser, i åtskilligt ändrat mening.

För min egen del har, sedan jag börjat allvarligt tänka på dessa frågor och äfven varit med på ett litet hörn i arbetet för deras lösning, min uppfattning allt mer gått i riktning mot just detta tänkesätt, som jag nu utvecklat. Men äfven jag vill, som sagdt, icke gå ifrån, att det naturligtvis ej är alldeles uteslutet, att äfven det oförmodade kan inträffa, att det kan uppstå någon krigsfara äfven för oss. Jag är vidare på det klara med, och det är väl de flesta fredsvänner, att, om en sådan fara skulle uppstå, man naturligtvis icke ger sig godvilligt utan med de resurser och de medel, som tillfället erbjuder, sätter sig till motvärn äfven mot ett öfvermåktigt våld.

Om jag sålunda icke f. n. vill ställa mig på en så långtgående fredsständpunkt, att jag vill säga, att vi helt och hållet skola afrusta nu, och då man för öfrigt får taga hänsyn till hur långt opinionen i landet hunnit i begrundande af dessa frågor, måste jag i alla fall fullfölja min förut utvecklade tankegång och uttala, att om vi skola hafva ett försvar, skall det vara nedbragt till ett minimum och endast vara så att säga en skyddsvakt, ett neutralitetsförsvar af mycket obetydlig omfattning. Detta är, tror jag, hvad som skulle mest motsvara den nuvarande utvecklingen.

Hvilka skiftningar i uppfattningarna än kunna råda, synes det likväl att, såsom jag framhållit, militarismen nu dock borde anses ha nått sin kulmen, och att därför nu uppgörelsens dag är kommen. Vår bittra erfarenhet af hur landet blifvit grundluradt, så att säga, af de militära initiativen och kalkylerna och tynges af bördorna som numera hvila på folket, och ytterligare ändlöst hota, har åstadkommit en stark misstämning mot militarismen rundt landet. Det enda vi väntat på har varit afslutandet af försvarskommitténs arbete. Jag för min del skulle helst sett att äfven vänstermän från olika håll suttit i denna kommitté och fått tillfälle skaffa sig en inblick i hela denna labyrinth af hemligheter, så att de sedan kunnat afgifva reservationer, hvar och en från sin ståndpunkt, och däri klart angifva de riktlinjer, omkring hvilka man sedan kunnat hvar i sin stad fylka sig. Nu har emellertid försvarskommittén i alla fall slutat och slutat med ett fullständigt fiasko. Det är därför klart, att nu måste det bryta lös. Men, som sagdt, högern vill dock icke alls vara med på detta anlägg.

Däremot vilja liberalerna det. Men mot deras förslag måste jag först göra en anmärkning: det saknar fullständigt ett mål. De liberala

reservanterna i utskottet börja med att till och med förfasa sig öfver bara ordet afrustning, och om man är så rädd för en sådan önskvärd sak, är det icke mycket att hoppas af den utredning, som den liberala reservationen ställer i utsikt. För öfrigt delar jag fullkomligt den uppfattningen, att en utredning af landets ekonomiska kraft att bära militärbördor, är en fullständig omöjlighet. Jag begriper icke hur denna skall gå till. Man har för öfrigt en utredning redan nu, om man så vill, ty det är likväl så, att landet egentligen icke kan bära några militärbördor alls, då folket är så fattigt, att alla de medel, som skulle vinnas genom att afskaffa militärbördorna, i hvarje fall icke räckte till på långa vägar att afhjälpa denna fattigdom. Frågan gäller sålunda icke annat än hur mycket vi på sin höjd äro absolut tvungna att offra på denna sak. Planmässigheten i försvaret är åter ett befo-gadt kraf. I den punkten kunde den liberala linjen beteckna ett försteg framför den socialdemokratiska, då den förra syftar till en eventuell reform i början redan från grunden. Men af antydt skäl och andra omständigheter synes denna ansats icke lofva synnerligen mycket.

*Ang. åtgär-
der för
åstadkom-
mande af
minskning i
utgifterna
för land-
och sjö-
försvaret.
(Forts.)*

Hvad slutligen angår den socialdemokratiska motionen, vidhåller jag, att den höjer sig betydligt öfver de andra förslagen, dels däri-genom att den pekar på målet och kraftigt betonar detsamma, vidare genom att den gifvit något handgripligt, någoting att taga på. Det är också just denna motion, som omsider har fört fram dessa frågor på ett så aktuellt sätt till diskussion, som nu verkligen skett.

Men hvad jag för min del alldeles icke kunnat gå in på i denna motion är att den, som sagdt, velat inskränka sig till att afskaffa hvad man efter omsorgsfullt öfvervägande trott vara endast en lyx i det nuvarande militärväsendet, ett onödigt utanverk till densamma, samt ansett sig tillsvi-dare behöfva bibehålla hela den verkliga apparaten, intill dess nya fredsgarantier yppats, då ytterligare afskrifningar skulle kunna äga rum.

Om man skall rikta sig mot ett stort missförhållande från början, synes det mig dock klart, att man skall sikta mot detta missförhål-landes hjärta och icke endast mot dess periferi. Det är själfva grund-va-len för den nuvarande militära organisationen, framsprungen ensi-digt ur militära åskådningssätt, som man måste gå till rätta med; det är på den vägen man måste vidare föra afrustningsfrågan framåt. Genom denna lucka, som det enligt min uppfattning finnes i den socialdemokratiska motionen, hafva också de socialdemokratiska reser- vanterna nödgats stanna vid att förorda den såsom ägnad att »samla» — utan hänsyn till eljest växlande principiella ståndpunkter i för- svarsfrågan — »alla vänner af en sund och sparsam hushållning». Men det är alldeles otillräckligt, synes det mig, att nu, då man skall taga upp själfva principfrågan, icke sikta längre än till att åstadkomma en tvifvelaktig samling af antydd beskaffenhet.

För min del har jag därför velat, att vi skulle gå fram med äfven ett andra yrkande, som skulle förorda en fullständig rafistulering, en målmedveten undersökning af själfva grundvalen för det nuvarande efter stormakternas rustningar härnade militära systemet. Jag har

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för land- och sjöförsvaret.
(Forts.)

äfven helst velat se, att detta skulle ske i samråd med de andra skandinaviska länderna för öfvervägande af hvilka gemensamma fredsgarantier, som vi tillsammans borde uppställa, då vi ju äro en naturlig enhet i de mellanfolkliga relationerna och enade förmå mer än splittrade.

Emellertid har jag icke kunnat vinna understöd för ett sådant yrkande, utan det har tvärtom eftertryckligt afvisats, och jag har därför blifvit ensam med min mening, ehuru väl jag förnummit efteråt, att det finnes åtskilliga medlemmar inom socialdemokratiska riksdagsgruppen, hvilka i själfva verket gillat den uppfattning jag framfört. Jag har icke kunnat underlåta att ange denna min ståndpunkt, därför att jag tror, att den berör viktiga synpunkter, som hittills felats i den militärdebatt, som här förekommer. Men då ingen motion i detta afseende blifvit väckt, kan jag icke göra något eget yrkande, utan jag får med angifvet förbehåll biträda yrkandena om bifall till den socialdemokratiska motionen, som i alla fall ligger mina linjer närmast och dock är den, som har höjt frågan till det aktuella intresse den f. n. fått.

Herr Petré: Herr talman! Jag hade icke tänkt att deltaga i den debatt, som pågår i den föreliggande frågan. Men det anförande som nyss hölls af en talare, på malmöbänken, har uppkallat mig till att säga några enkla ord.

Denne talare gjorde gällande, att uti ifrågavarande motioner skulle icke hafva påyrkats direkt en nedsättning på 20 miljoner kronor, utan att motionärerna endast skulle hafva åsyftat en utredning angående möjligheten af en nedsättning på de särskilda punkter, som i motionerna angifvits.

Jag behöfver icke säga, hvilken ofantlig skillnad det är på dessa två olika ting. Det är alldeles tydligt, att den förra saken, att direkt kräva en nedsättning på vissa punkter af tillhoppa 20 miljoner kronor, innebär någonting helt annat än att vilja hafva en utredning angående möjligheten af en dylik nedsättning.

Man behöfver icke peka på mer än en enda af de punkter, som i motionerna berörts, nämligen frågan om reduktion af stamanställd befälspersonal, för att inse detta. Däri påpekas, att man för vinnande af en dylik reduktion torde *måhända* kunna gå fram på den väg, som angifvits af kaptenen Ivar Hult. På detta »måhända» bygger man sedan vissa beräkningar, som slutar med en besparing på omkring 3 miljoner kronor. Om herrarna vilja hålla den af mig nu berörda punkten för ögonen, är det alldeles tydligt, hvilken skillnad det ligger i dessa två olika ståndpunkter i fråga om sättet att läsa de föreliggande motionerna.

Jag får säga, att jag för min del läst den ifrågavarande framställningen många gånger och läst den med tydligt aktgifvande på hvad motionärerna egentligen kunna hafva menat i det af mig angifna hänseendet, och jag kan icke finna annat, än att den slutsats, till hvilken de liberala reservanterna kommit beträffande hvad motionärerna menat, är riktig, trots hvad herr Rydén därutinnan nyss yttrade.

På sidan 3 i motionen säges det, att man »föreslår en första nedsättning af militärbördorna». Sedan bygges det vidare på detta resonemang, då det exempelvis heter: »I fråga om sättet för reduktionens

utförande erbjuda sig i hufvudsak tvenne vägar», och »till en början vilja vi beträffande fjärde hufvudtiteln föreslå en del partiella reduktioner.»

Därefter kommer man in på de olika punkterna; och man säger därvid: så och så mycket kan årligen sparas, härmed vinnes ytterligare så och så mycket etc.

När man sedan gått igenom de särskilda punkterna, fortsätta motionärerna på näst sista sidan: »Därest Riksdagen biträder våra här framställda förslag, torde ett belopp af cirka 20 miljoner kronor årligen kunna frändragas militärväsendet», och vidare »angående det förfaringssätt, som bör begagnas för verkställande af den af oss föreslagna reduktionen af yrkespersonal på sådant sätt, att enskildas berättigade intressen icke tillbakasättas, torde en utredning, som skyndsamt verkställes kunna anvisa lämplig metod.»

Jag antager, att denna sista punkt syftar på dels att det måste blifva vissa öfvergångsbestämmelser beträffande den personal, som man vill indraga, och dels på de särskilda ersättningskraf, exempelvis vid Karlsborgs fästning, som kunna grundas å den föreslagna reduktionen.

Efter den af mig återgifna punkten om en utredning angående det förfaringssätt, som bör begagnas för verkställande af den föreslagna reduktionen af yrkespersonal, fortsättes det: »Med hänvisning hertill — — — måste denna motion tyvärr utmyunna i en begäran om skrifvelse till Kungl. Maj:t.»

Hvarför stanna således nu motionärerna vid en skrifvelse? Jo, därför att det behöfs en utredning angående lämpligaste metoden i det hänseende, som jag nyss angaf, men ingalunda därför, att det enligt deras mening behöfs en utredning, huruvida en besparing på sammanlagdt 20 miljoner kronor kan ske på dessa punkter.

Därefter fortsätta motionärerna: »nedannämnda åtgärder synas oss böra vidtagas», hvarpå dessa uppräknas, och i klämman heter det slutligen:

»att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t, efter verkställd utredning angående de här ofvan under punkterna 1)–12) upptagna frågor, för Riksdagen till nästkommande år framlägga de förslag beträffande landtförsvaret, hvartill utredningen må föranleda.»

Om jag läser denna kläm, sedd i belysning af den föregående framställningen, som den är byggd på, kan jag icke få någon annan uppfattning, än att den, som skrifvit motionerna, har menat, att det i motionerna har klargjorts, att en nedsättning i utgifterna på 20 miljoner kronor kan ske i dessa punkter, och att den i klämman omnämnda utredningen endast syftar på hvad som direkt säges i motiveringen om föremålet för densamma. Jag skall nu be, sedan jag sålunda redogjort för motionernas innebörd, att få uppläsa den punkt i de liberalas reservation, som nu påstås vara icke sanningsenlig. Däri heter det (på sid. 3) på följande sätt: »Motionärerna ha icke hemställt om en utredning, åsyftande att klargöra, huruvida de af dem ifrågasatta åtgärderna lämpligen böra vidtagas, utan de ha trott sig kunna utan vidare förorda en utredning angående lämpligaste sättet för vidtagande af samma åtgärder.» Därefter vågar jag vädja till

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret. kammarens medlemmar, huruvida icke denna sats troget afläser den framställning som är innefattad i de föreliggande motionerna.

Jag skulle kunna sluta här, men jag ber att få tillägga, att det förefaller mig, då en partimotion bäres fram på detta sätt, åsyftande att med ett slag afföra 20,000,000 kronor ur budgeten, som om man borde hafva rätt att fordra klarhet i det grundläggande uti hvad motionärerna egentligen åsyfta. Det är väl icke mer än tillbörligt, att man önskar se klart uti, huruvida meningen är att säga: Här ha vi 20,000,000 kronor, som, efter hvad vi klargjort, årligen kunna besparas, — eller huruvida man menar: Vi vilja ha en utredning, huruvida och i hvad mån det är möjligt att göra besparingar på de af oss angifna punkterna.

(Forts.)

Hvad angår den reservation af herrar Thorsson och Rydén, som är fogad vid utskottets betänkande, är den enligt mitt förmenande af den beskaffenhet, att den tydligt ger vid handen, att den tolkning af motionernas innebörd, som herr Rydén nyss lämnat, knappast står i riktig öfverensstämmelse med det sätt, hvarpå reservationen är skrifven. Det är nämligen så, att när reservanterna skrifvit sin reservation med dess begäran om skrifvelse i åtta särskilda punkter, ha de begärt en utredning, i 4 punkter »huruvida och i hvad mån» indragningar och inskränkningar kunna ske, sålunda i full öfverensstämmelse med den uppfattning, som herr Rydén påstod hafva varit motionärernas mening, men i de andra 4 punkterna begäres i 2 af dem utredning och förslag om vissa ting och i de 2 andra utredning och förslag till vissa ting. Skrifver man på detta sätt, kan jag icke förstå annat, än att man måste läsa de senare utredningsyrkandena så, att de innebära utredningsförslag angående sättet för den påfordrade reduktionen, exempelvis om nedläggande af Karlsborgs fästning. Är förhållandet detta, kan det emellertid med fog ifrågasättas, huruvida icke reservationen går vida utöfver den mening, som herr Rydén velat inlägga i motionerna.

Jag har, herr talman, med dessa ord endast velat i sanningens intresse tillbakavisa den beskyllning, som framkastats mot det sätt, hvarpå de liberala reservanterna tolkat motionärernas framställning.

Herr Zetterstrand; Herr talman, mina herrar! Alla önska vi och säkert hoppas vi säkert också alla, att den tid måtte komma, då det blir allmän förbrödring mellan folken och då rustningarna afkastas. Men jag tror, att vi alla ha lika klart för oss, att den tiden är långt aflägsen, och sådana förhållandena nu äro, äro vi väl alla ense om, att man måste litet hvar och särskildt de små nationerna, som man säger, hålla krutet torrt. Jag kan därför icke för min del vara med om något beslut, som går ut på att minska landets försvarsförmåga. Tvärtom anser jag det alltid vara min skyldighet att vara med om sådana förslag, som gå ut på att i och för förslagets stärkande tillgodose tekniska förbättringar och dylika anordningar, som förhållandena kräfva. Af sådan anledning har jag också på sin tid gifvit min röst till anskaffandet af haubitsmateriel, som jag tror vara en nödvändig förutsättning för att ett krig skall kunna föras med någon framgång, och jag tror också att man måste se till att det anskaffas

ballongmateriel och dylika anstalter, som erfordras för ett försvar af landet.

Men mina herrar, på samma gång jag har den uppfattningen, att vi icke få vrida några åtgärder för att försvaga vår försvarsförmåga utan tvärtom se till att om möjligt stärka den, på samma gång har jag den bestämda uppfattningen, att vi måste på alla möjliga sätt se till att besparingar göras, där besparingar kunna ske utan nedsättande af landets försvarsförmåga; och jag kan icke neka till, att jag med ganska stort intresse läst den motion, som från socialistiskt håll vid denna riksdag framkommit, ty fränsedt motiveringen och om man fäster sig vid blott de yrkanden som förekomma, är det min uppfattning, att den socialistiska motionen pekar på många punkter, där besparingar böra kunna ske utan skada för landets försvar. Jag tror sålunda i likhet med reservanterna från den sidan, att en indragning, åtminstone i viss mån, af musikpersonalen skall kunna äga rum, likaledes att, om icke en indragning så åtminstone en väsentlig reducering af kavallerifördelningen, skall kunna ske. Hvad Karlsborgs fästning beträffar, kan jag icke vara med om ett nedläggande af densamma, ty den måste alltid kvarstå som en depåfästning, men jag tror att man skall i betydlig mån kunna reducera den styrka, som där är förlagd, från exempelvis en bataljon till ett kompani. En nedsättning af manskapsbeställningarna tror jag också kan ske, möjligen också en reducering af äldre fartyg, och likaledes tror jag, att man med god vilja skall kunna göra ganska afsevärda inskränkningar med afseende å kasernbyggnaderna.

Nu är min öfvertygelse den, att vi nu icke till följd af skiljaktiga beslut i kamrarna kunna i dag komma till något positivt resultat i denna fråga, men det hindrar icke, att jag anser, att såväl regeringen som Riksdagen bör låta sig synnerligen angeläget vara att taga i allvarligt öfvervägande, huruvida och i hvad mån i de punkter, som här i den socialistiska motionen äro angifna, några indragningar skulle kunna ske utan minskning af landets försvarsförmåga; ty lika viktigt som det är att vi skaffa oss ett kraftigt och godt försvar, lika viktigt är det också, att vi tillse, att det icke sker på bekostnad af landets ekonomiska bärkraft.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman, mina herrar! De två reservanterna äro starka både i försvar och anfall, och då är det väl icke möjligt att upptaga en dust med dem. Vore de så starka och ifriga att försvara vårt land, ifall det hotades af en yttre fiende, hade vi ett starkt försvar. Det är icke möjligt — oaktadt jag icke känner mig kompetent att besvara och göra invändningar mot hvad herr Rydén antydtt mot landtmannapartiet, som han höll sig till i hela sitt anförande — att låta bli att upptaga åtminstone några punkter till försvar för åtminstone mitt enskilda handlingsätt.

Det är väl möjligt, när man letar i gamla riksdagshandlingar och där ser de yttranden, som hållits för 20 eller 30 år sedan, att åtskilligt där kan vittna mot, hvad man för närvarande yttrar i kanske samma fråga, men jag vågar försäkra eller åtminstone uttala, att om herr Rydén kommer att sitta här ytterligare 20 eller 30 år och då

*Ang. åtgärder för
åstadkommande af
minskning i
utgifterna
för landt-
och sjö-
försvaret.
(Forts.)*

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

får mycket större makt, som jag tar för gifvet han arbetar sig till, och större ansvar också som politiker, jag är viss om, att när ungdoms-socialisterna förekomma talrikt i denna kammare, skola de uppläsa och mot herr Rydén rikta de yttranden, som han här i afton hållit, såsom exempel på hans mening långt tillbaka i tiden, nämligen detta år, och så kommer det att gå efteråt äfven med dem, som ännu äro unga i kammaren men som kunna komma att sitta här ganska länge. Men därmed får man väl icke beskylla en för att helt och hållet hafva kastat om politiska åsikter eller uppfattningar. Man skall alltid bedöma ställningen efter den tid och efter de förhållanden, som existerade då yttrandet fälldes, och gör man det, är det alldeles naturligt, att de voro på sin plats den tiden, men kanhända icke fullt lämpliga i denna tid, flera år efteråt.

Jämför man försvarsutgifterna och försvarstungan på den tiden med alla öfriga förhållanden och landtmannapartiets arbete för att få ett försvar, skall man finna, att landtmannapartiet på den tiden ej var mera försvarsovänligt, än hvad det för närvarande är. Det yttrades emellertid, att landtmannapartiet var försvarsovänligt. Nej, det vågar jag bestämdt protestera mot, det har aldrig landtmannapartiet varit, utan tvärt om har det alltid varit besjäladt af en varm känsla för försvaret, och det har därför anslagit medel och den lefvande kraften. Därom vittnar Riksdagens historia, alltsedan landtmannapartiet kom till stånd. Men det går att göra sådana här påståenden, då man lösryster frågorna. Hur var det egentligen? Jo, den jordbrukande befolkningen, innehafvarne af 39.000 af Sveriges omkring 60.000 hemman fingo bära så godt som hela tungan för försvaret. Var det underligt då, när den personliga uppoffringen ifrågasattes, att dessa innehafvare icke kunde gå med på en allmän värnplikt, förrän försvarstungan utjämnats? Sålunda får man väl icke skriva landtmännens hållning på sin tid som försvarsovänlig, utan man måste ovillkorligen räkna äfven dem som försvarsvänner; men de ville att hela landet skulle bära kostnaderna i förhållande till skatteförmågan eller efter andra grunder och sedan äfven, att den personliga uppoffringen skulle bli lika för alla. Det lyckades slutligen. Hade de icke stått så sega och uthålliga i sin uppfattning utan gifvit vika för alla de påtryckningar, det obehag och alla de skarpa anfall, som voro mycket värre än hvad vi fått höra nu, hade de icke stått döfva för dessa, så hade vi kanhända haft indelningsverket ännu i dag och dignat under dess bördor. Jag är så pass till ären, att jag känner till hur det ställde sig för rust- och rothållarne. Jag har egen erfarenhet däraf och vet också, hur min far hade det i detta afseende. Soldaten var så godt som rust- och rothållarens husbonde, och sannerligen det dugde att komma och göra sin rätt gällande; till på köpet hade soldaterna befälet på sin sida. Då visste nog bonden hur han hade det. Landtmännen ha reagerat mot förtryck och orättvisa från alla håll, antingen sådant kommer uppifrån eller nedanifrån, och det måste de göra, när det är fråga om sådana här beskyllningar, som vi nu få. Dem tillbakavisar jag. Jag ber att få styrka min uppgift i detta mitt uttalande i detta fall med landtmannapartiets egen motion. Det ena arméförslaget efter det andra föll, därför att icke Kungl. Maj:t och vederbörande ville taga i betraktande ett utjämmande af denna hårdt

tryckande skattebörd, som rust- och rotheållarne hade i försvaret och äfven grundskatterna. Då blefvo de beskyllda för försvarsnihilism. De voro dock icke, det upprepar jag, försvarsovänliga; de ville bara, att kostnaderna för försvaret skulle delas af hela svenska folket. Vill man jämföra det som då bjöds, är detta efter de förhållanden som då rådde, tyngre och dyrare än det försvar, som beslöts 1901. När ett stort arméförslag fallit, därför att, som jag nämnde, någon utjämning icke var ifrågasatt, väcktes det år 1878 en motion. Jag var icke med då, men det sitter en i denna kammare som skrifvit under den motionen. Det var 103 motionärer, hela landtmannapartiet; till och med Carl Ifvarsson, som nu så vackert talats om, var med. Det gläder mig, att man här nämner den mannens namn, men när han betecknas såsom försvarsovänlig, kan jag icke annat än uppröras, ty det var han sannerligen icke.

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för land- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Denna motion föreslog 90 dagars öfningstid för beväringen, och man kan förstå hvad 90 dagar ville säga på den tiden, då utbildningen försiggick på 15 dagar. Vidare erbjöds att man skulle uppsätta 2,659 officerare. 1901 års härordning upptager 1,884. Det erbjöds 3,956 underofficerare, fanjunkare och andra. 1901 års härordning har 1,768. Det erbjöds en stam af 30,000 man. 1901 års härordning har en stam af 15,321 man. Det erbjöds att uppsätta hästar till ett antal af 10,902. 1901 års härordning har 10,000 hästar. Jag skulle kunna uppräknat ännu flera siffror, men det kan väl icke erfordras, ty de redan anförda få väl anses lämna ett så klart bevis, som det står till att få fram, för att åtminstone landtmannapartiet icke någonsin ställt sig försvarsovänligt.

Jag har icke kunnat underlåta att här taga ordet till försvar för våra företrädare i denna kammare, ledamöterna af landtmannapartiet, af hvilka många ännu äro i lifvet, och att gentemot beskyllningen mot dem för bristande försvarsvänlighet framhålla, att de aldrig någonsin gjort sig förtjänta af ett sådant klander.

Ser man denna fråga i det rätta ljuset och bedömer partiets handlingssätt efter de vid hvarje tillfälle rådande tidsförhållandena, så tror jag, att vi med lugn kunna bära kritiken. Men naturligtvis är det förträffligt att kunna ute i landet predika, att vi nu icke längre fråga efter kostnaderna, utan blott rösta för alla möjliga försvarsanslag. Folket tror nog sådant tal, när dylika påståenden framkastas såsom säkra, och måste tro det, åtminstone de yngre; men de, som äro i medelåldern och därutöver, de veta hurudana förhållandena ställt sig på detta område förr och nu och de tro icke sådana predikanter, som komma och framkasta dylika beskyllningar mot oss. Det har sagts här i kammaren under denna riksdag, att vi svikit våra fäders traditioner och att vi icke längre ha rätt att åberopa oss på dessa fäder. Det talet tillbakavisar jag. Jag vill visst icke uppträda med några anspråk på att vi skulle sitta inne med lika stora insikter och kunskaper och begåfning som våra fäder, men jag vågar vidhålla, att vi icke svikit vår uppgift såsom deras politiska arftagare, då det varit fråga om att bidra till ett betryggande försvar för vårt land. Hvarje gång som landtmannapartiet icke kunnat vara med om försvarsfrågans lösning enligt ett framlagdt förslag, påminner det om en sats, som står som

Ang. ötgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

ingress i en skrifvelse till Kungl. Maj:t något år före det, då den nyss-nämnda motionen väcktes. »Landet kan aldrig med trygghet ägna sig åt sin inre fredliga utveckling, åt sitt inre fredliga arbete, förrän det skaffat sig ett betryggande försvar utåt, som uppbäres af den allmänna folkmeningen i landet.» Det har varit och är mottot för deras försvarsvänlighet, och då kan man väl icke kalla partiet försvars-ovänligt.

Det har nu här talats om, huru 1901 års härordning beräknades kräfvat vissa miljoner och huru ofantligt dessa beräknade kostnader öfverskridits. Det är möjligt, att ett sådant påstående kan vara berättigadt. Att emellertid de utgifter, som beräknades 1898 och 1901, måste bli öfverskridna, det tycker jag hvar och en lätt bör kunna inse då det ju är allmänt bekant, huru afsevärdt allting sedan dess fördyrats. Särskildt talar man ju om hur kostnaderna för de behöfliga kasernernas byggande hafva stigit. Jag vill då nämna, att jag var med om undersökningen om anledningen till den brist, som uppstått på det 1901 och 1902 beviljade anslaget för detta ändamål, hvilken brist, såsom herr Thorsson antydde, gick upp till 3½ miljoner. Utredningsmännen begärde yttrande från privata byggmästare, som utfört allmänna byggnader, dels i Skåne, dels i mellersta Sverige — Örebro vill jag minnas — och dels i Stockholm, och alla dessa byggmästare lämnade skriftliga uppgifter, att materialpriserna under den ifrågasvarande tidsperioden stigit med omkring 34 procent och arbetspriserna likaså. Då är det väl alldeles naturligt, att, om det skall byggas efter den ritning, som uppgjordes 1898 och 1901 och blef definitivt fastställd 1902, ingen möjlighet finnes att nu uppföra dessa kaserner för den då beräknade kostnaden. Jag vill hemställa till herr Rydén, om han icke tror, att, därest han kunde lämna en entreprenör anvisning på en förening af byggnadsarbetare, som ville åtaga sig arbetet på en sådan kasern för samma arbetslön som utgick för tio år sedan, denne entreprenör skulle kunna ingifva ett anbud på betydligt lägre summa än den, hvarpå dessa anbud nu sluta. Det vore emellertid orimligt att sätta något dylikt i fråga, och hvad göres från herrar socialisters sida? Jo, det kan hända, att när en entreprenör åtagit sig uppförandet af en kasern och byggnadsarbetena äro satta i gång, kommer någon och säger till arbetarna: »Om ni icke få den och den timpenningen, så låt bli att arbeta». Och för den händelse entreprenören icke vill gå in därpå, blockeras hela företaget. Kan det bli billigt på sådant sätt?

Jag ber sålunda herrarne, som anfalla oss, hvilka varit med i flera år, för våra åsikter i denna fråga, att tänka på nödvändigheten af att sätta sig in i de skiftande förhållanden, som på olika tidpunkter varit rådande, och döma våra handlingar i belysningen af de förhållanden, som vid hvart tillfälle varit till finnandes, och först därefter söka afgöra, huruvida vi kastat om. Jag för min del tillbakavisar bestämdt att jag gjort det. Ty sparsam har jag alltid varit och är det ännu. Ett billigt och starkt försvar vill jag att vi skola ha, och hvar vi kunna åstadkomma billighet utan att skada själfva hufvudsaken, där böra vi göra det.

Jag ber att fortfarande få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Söderberg* i Hobborn och *Mallmin*.

Herr Staaft: Herr talman, mina herrar! Då det förefaller mig, som om från mer än en talare icke riktiga och ej heller rättvisa uppfattningar ha gjort sig gällande om herr Larssons med flera liberala utskottsledamöters reservation, så skall jag be att få säga några ord i saken.

Mig synes det vara ganska klart, att det icke var möjligt för de liberala reservanterna i statsutskottet att ansluta sig till och stödja den af det socialdemokratiska partiet framburna motionen, ty det är dock tydligt, att denna motion framför alltför lösliga grunder för hvad den yrkar. Den innehåller hufvudsakligen blott nakna påståenden, och några utredningar finnas nästan icke alls. Som exempel skall jag be att få påpeka, huru på sidan 7 i motionen, där det talas om reduktion af stamanställd befälspersonal framhålles, att uppmärksamheten bör riktas på de möjligheter, som erbjuda sig för en till minskade utgifter ledande förenkling af organisationen. Därefter heter det: »Denna torde måhända kunna vinnas genom en förening af regementenas kompanier under gemensamt chefskap, kasernförläggning, förräds- och expeditiönsväsen samt utbildning i enlighet med ett af en fackman — kapten Ivar Hult i tidskriften 'Det Nya Sverige' — i annat sammanhang publiceradt förslag.» Sedan redogöres för hvad detta förslag innebär, och därefter påstås, att genom tillämpning af denna princip kunna med nuvarande organisation afsevärda besparingar göras. I rundt tal, säges det, skulle vid infanteriets 28 regementen 1,4 millioner kronor vinnas. »Härtill komma», fortsätta motionärerna, »de besparingar, hvilka kunna vinnas genom motsvarande indragning af underbefäl uppgående till ett belopp af cirka 850,000 kronor.

Göras motsvarande beräkningar för artilleriet, trängen och återstående del af kavalleriet, samt tages hänsyn till den minskning af underbefälspersonal, som äfven vid dessa vapen tillika kan vinnas, torde genom ofvannämnda förfaringssätt omkring 3 millioner kronor med viss säkerhet kunna inbesparas.»

Om man sedan går till motionärernas slutklämmar, så finner man, att de, med anledning af hvad de ofvan anført, anse önskvärdt (femte punkten) att åstadkomma en förening af kompanierna parvis vid infanteriet och andra vapenslag, afseende gemensam utbildning och förvaltning. Man har i denna punkt sålunda börjat med att en förenkling »måhända torde» kunna vinnas, därpå uträknar man, att besparingen skulle bli 3,000,000 kronor, och sedan framställer man utan vidare i motionen såsom önskvärdt, att denna förändring vidtages och anhåller om utredning, icke *huruvida* denna skall ske, utan om *sättet* hvarpå den skall företagas. Detta kan väl dock icke anses för en sådan utredning, att kammaren skulle kunna med bibehållen ansvars-känsla fatta ett beslut på grundvalen däraf.

Om man sedan ser på motionärernas öfriga yrkanden, finner man t. ex. på sidan 9, där motionärerna behandla frågan om hästskötare och kalfaktorer etc., det påståendet, att dessa undandragas den tjänsteutöfning, hvartill de rätteligen äro afsedda, och att det vanligen äfven är det raskaste och dugligaste manskapet, som på detta sätt upptages af privat tjänst. Det säges härom: »Denna manskapsstyrka anses således i själfva verket såsom icke behöflig för den direkta tjänsten och

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för land- och sjöförsvaret.
(Forts.)

kan indragas. Detsamma är förhållandet med de kalfaktorer, officerarna och delvis äfven underofficerarna begagna för sitt privata bruk till kläddborstning, ärendens uträttande m. m. d., som icke har med krigstjänsten att skaffa.» Om det verkligen är på det viset, som motionärerna här framställa, nämligen att en hel del af manskapet användes i officerarnas privata tjänst på sådant sätt, att deras arbete undandrages den verkliga krigstjänsten, så får jag säga, att det förvånar mig, att icke den medlem af socialdemokratiska partiet, den motionär och den reservant, nämligen herr Thorsson, som har plats uti civilkommissionen, har fäst civilkommissionens uppmärksamhet på detta högst betänkliga missförhållande, ty det måtte väl vara något, som borde i allra högsta grad utgöra föremål för civilkommissionens verksamhet. Emellertid vilja motionärerna i stället draga in allt detta manskap, och de säga då, att »enligt verkställd beräkning» skulle en utgiftsminskning af 325,000 kronor årligen kunna erhållas. Hvem som verkställt beräkningen, huru den verkställts och efter hvilka grunder, står ej i motionen.

På sidan 10 och 11 behandla motionärerna förtidspensionering af öfverflödigt befäl. Deras mening med upptagande af denna idé synes vara att befria armén från en hel massa befäl. Där säges inte alls något om, på hvad sätt denna skall anordnas med hänsyn till de särskilda truppförbandens behof, så att truppförbanden ha kvar hvad de behöfva, utan det säges utan vidare »förtidspensionering», och på det sättet skall man bli fri från öfverflödigt befäl. Så säges det: »I hvad utsträckning detta kan ske, och huru stora besparingar, som härigenom må vinnas, kan ej framgå utan en utredning af mer tillförlitligt slag än den, militärerna hittills plägat förelägga Riksdagen. Det är emellertid vår uppfattning, att ännu ett *par miljoner* på detta sätt böra kunna vinnas.» Ja, att i ena punkten säga, att man rakt icke vet, huru mycket som skall vinnas, och i den andra, »det är emellertid vår uppfattning, att ännu ett *par miljoner* på detta sätt böra kunna vinnas», förefaller mig icke vara något egentligen talande skäl för att motionärernas yrkanden och påståenden verkligen kunna betraktas som tillräckligt säkra och vederbäffiga för att utgöra grund för beslut.

Att motionärernas beräkningar måtte ha kommit till i allra största hast, ser man också af slutsumman, som uppgifves till cirka 20 miljoner årligen, utom de saker, som icke kunna beräknas, såsom motionärerna själfva säga. Men om man räknar tillsammans de siffror, som motionärerna själfva på hvarje särskild punkt uppgifvit, så blir det icke alls några 20 miljoner, utan litet öfver 16 miljoner kronor, och det kan väl icke kallas »cirka», åtminstone vore i så fall cirkabegreppet oerhört uttänjdt mot hvad det brukar vara. Om man från dessa något öfver 16 miljoner kronor drager hvad som blir nödvändigt att utgifva i löner, som dessa militärer, hvilka skulle ställas på indragningsstat, fortfarande skulle få uppbära, så är det klart, att beloppet minskas än ytterligare högst betydligt.

I detta sammanhang må det tillåtas mig att säga, att utaf de olika sätt, som kunde tänkas möjliga för att göra besparingar i fråga om försvarsväsendet, så är ett af dem, som allra minst tilltalar mig, det att indraga en hop befälspersonal, som skulle äga fortfarande,

unga som gamla, rättighet att uppbära sina löner, utan att göra staten några som helst tjänster.

Jag tror således, att de liberala reservanterna ha haft ganska stora skäl, ja alldeles fullgiltiga sådana, att icke stödja den af det socialdemokratiska partiet framställda motionen. Emellertid få nu dessa reservanter och deras kamrater inom det liberala partiet uppbära mycket klander; men klandret kommer från två håll. Efter hvad mig har blifvit meddeladt, har en talare i Första kammaren på förmiddagen, en talare, som icke utan skäl anses kunna räknas till de mera moderata i den kammaren, förklarat om den liberala reservationen, att den i själfva verket innebär försvarsnihilism under försvarsvänlig mantel. Jag har hört, att den åsyftade talaren sedan, till följd af de lifliga protester han mötte från dem han angrep, i någon mån modererat sitt uttalande. Men i alla fall: detta har varit hans första intryck af reservationen.

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Från socialdemokratiskt håll återigen få vi här i kammaren höra, att det icke egentligen är något vidare allvar med denna reservation, att den tjänar ingenting till annat än att undanskjuta och uppehålla nödiga besparingars genomförande i fråga om försvaret, att den, kort sagdt, är mycket litet värd.

Nå, det är ju inte första gången, och det blir väl icke heller den sista, som det liberala partiet har att uppbära klander från dessa två olika håll. Jag skall emellertid strax komma till att försöka visa, huru på sätt och vis dessa båda kategorier, högern och socialdemokraterna, stå på samma ståndpunkt i afseende å försvarsfrågan. Jag vill först framhålla, att beskyllningen mot oss för att vara försvarsnihilister är fullständigt oriktig. Det liberala partiet har aldrig någonsin visat någon tendens till att vara försvarsnihilister. Och jag är för min personliga del djupt öfvertygad därom, att försvarsnihilister i ordets verkliga och egentliga mening, de tror jag egentligen äro mycket, mycket sparsamt tillfinnandes, åtminstone här i kammaren. Jag fann det äfven i viss mån utaf herr Lindhagens anförande, som hittills har varit det mest försvarsnihilistiska, tror jag, som man hört här i kammaren. Likväl kom han till den slutsatsen, att det naturligtvis icke kan vara meningen, att, ifall ett angrepp skulle göras mot vårt land, man icke då skulle försöka att så godt man kunde och med hvad man kunde ha till hands resa sig mot ett sådant angrepp. Men han ville ha försvaret reduceradt, som han sade, till en gränsvakt, eller ett minimum. Ja, mina herrar, ifall man bara helt och klart sätter sig in i att man helt enkelt icke kan vara försvarsnihilist på det sätt, att man skulle tänka sig, att gentemot ett utländskt angrepp landet vapenlöst skulle uppgifva sin själfständighet, då tror jag, att man redan är kommen till den utgångspunkt, ifrån hvilken det icke skall bli svårt att inse, att det är nödvändigt att på förhand ordna sitt försvar. Det är ju icke möjligt annat, dels ur den synpunkten, att sannolikheten, att försvaret skulle hjälpa någonting, i annat fall skulle ofantligt försvagas, och dels ur den synpunkten, att det vore det omänskligaste af allt, ifall man skickade ut massor af sitt lands ungdom, utan att den hade de medel, hvarmed den kunde försvara landet. Jag tror, att dessa synpunkter

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

ovillkorligen måste leda till att ett försvar, ett väpnadt försvar, måste vi fortfarande ha. Och vi måste utan tvifvel ordna det på förhand.

Men lika litet som vi liberaler äro försvarsnihilister, lika litet äro vi försvarsfanatiker. Vi vilja icke, att de militära ändamålen i hvarje fall sättas framför de öfriga samhällskraf, som framträda, icke att dessa senare undanskjutas så, att missnöjet kommer att växa och att folket tycker: hvarför skola vi försvara oss, vi hafva ju icke så mycket att försvara, då man icke vill släppa till för det, som för oss, för det ringa folket, är nödvändigt?

Jag vågar också påstå, att den väg, som de liberala reservanterna ha anvisat, är den rätta vägen, och den väg, som nu bör försökas. Och det är på denna punkt, som jag menar, att jag kan tala på en gång emot högern och mot socialdemokraterna såsom sinsemellan bundsförvandter. Högern säger: låt militären komma med sina kraf, vi måste försöka, så godt vi kunna, uppfylla dem med åsidosättande af andra ändamål, men vi vilja inte på förhand ha något uträknadt om huru mycket, som lämpligen bör gå till försvaret. Socialdemokraterna säga: vi vilja icke heller på förhand ha uträknadt om huru mycket som skall gå till försvaret. Vi vilja sätta ned. Det göra de mera på en höft, vare sig därför, att de tycka, att det ej behöfs ett försvar, eller kanske på somliga håll därför, att de tycka att det för närvarande ej är möjligt att komma till ett större resultat, men, kort sagdt, något slags utredning om hvad som verkligen med hänsyn till andra samhällsbehof bör nedläggas på försvaret, det vilja de ej begära.

Nu har friherre Palmstierna i stor rustning framträdt mot denna utredningstanke, och han har åberopat för det första den berömde tyske nationalekonomen och finansteoretikern Adolph Wagner och för det andra 5 stycken icke nämnda, jag uppfattade det icke riktigt, men jag förmodar svenska nationalekonomer. Och när han kom litet längre fram, så åberopade han till och med hela den nationalekonomiska vetenskapen. Därtill kom, att han omedelbart efteråt fick stöd af herr Räf, som således sällade sig till denna samma ståndpunkt. Ja, det är ju en lysande skara, alltifrån Wagner och till herr Räf. Men i alla fall tror jag dock ej, att de liberala reservanterna behöfva känna sig alltför knäsvaga inför friherre Palmstiernas angrepp. Jag tror nämligen, att ifall man icke vill ställa öfverdrifna och obehöriga anspråk på en sådan utredning, låter den mycket väl försvara sig. Det vore ju bra märkvärdigt, ifall man — om man icke tar för sig en alltför lång tidsperiod, utan nöjer sig med, som reservanterna mycket korrekt sagt, en öfverskådlig sådan — icke skulle kunna vinna en viss approximativ säkerhet, därest man kunde se till, hvad som under denna period måste läggas på nya statsändamål af icke militär art. Det är sant, man kommer icke att kunna säga på kronan och öret, huru mycket det ena och andra krafvet skall ha. Men det säger sig väl själf, att det skulle bilda en större trygghet, ifall man förföre så än ifall man endast, såsom den sista försvarskommittén gjort, inskränkte sig till att angifva en procentsats, hvarmed utgifterna för dessa andra ändamål skulle antagas växa. Om en enskild person skulle tänka sig, att för en framtid bortåt ordna sin ekonomi, så föreställer jag mig, att det för honom skulle vara ganska lyckligt, ifall han kunde på förhand något så när

beräkna de nya utgifter, som för honom skulle komma till. Det är icke någon skillnad i det afseendet rörande staten.

Nu yttrade en socialdemokratisk talare: »nej, så skall det ej gå till. Man skall göra vissa nedsättningar, och sedan gäller det ej åstadkomma helgjutenhet». Ja, där komma vi till den andra synpunkten. Vi mena, att planmässighet och helgjutenhet, det är just hvad vi måste söka att lägga vikt vid, då det gäller försvarsväsendets ordnande, och vi anse, att detta har man alldeles för litet gjort förut. Men vi förstå icke, hur det skulle vara möjligt att med säkerhet säga, att det blir något planmässigt och helgjutet kvar, ifall man skulle utan vidare gå in på de socialdemokratiska förslagen.

Man har talat om, att den utredning, som de liberala ha föreslagit, skulle kräva så lång tid. Åh nej, mina herrar, jag tror icke, att den utredningen behöfde bli så förfärligt lång och icke heller att den från socialdemokratiskt håll önskade utredningen — ty observera, att socialdemokraternas ståndpunkt, såsom en annan talare redan framhållit, är väsentligt ändrad till begäran om utredning ifrån direkta positiva kraf — skulle visa sig kunna göras så ofantligt hastigt, ty det finnes nog åtskilliga saker där, som ovillkorligen komme att draga med sig annat än man i själfva motionen beaktat. Men då de liberala reservanterna framhålla en utredning såsom nödvändig, ha de också på samma gång betonat, att många af de syften, som framhållits i den socialdemokratiska motionen, helt visst vid denna utredning borde upptagas och skärskådas samt uti det mått som ske kan omsättas i verklighet. Det är också gifvet, att ifall en sådan utredning kunde komma till stånd och man skulle finna att, hur man än lägger försvaret i det hela, vissa önskemål i alla händelser skulle kunna främjas, så finnes det absolut intet skäl, hvarför icke dessa önskemål, därest utredningen droge ut på tiden, skulle kunna utbrytas och för sig behandlas.

Jag tror, att den väg, som de liberala reservanterna sålunda ha anvisat, är vida mera betryggande än den väg, på hvilken den socialdemokratiska motionen vill inslä, ty ifall man skulle tänka sig, att denna motions förslag komme till verklighet och att man på detta vis utan någon säkerhet för hur det hela sedan komme att hänga tillsammans ryckte än här och än där på försvaret, ja då, mina herrar, är det ganska möjligt, att den tid snart komme, när till följd af någon händelse i Europa eller något annat, som inträffat, det uppstode en stämning, som ginge öfver hela landet och som fordrade ett utökande af försvaret. Då hade man kommit därhän, att man än minskade planlöst, än ökade lika planlöst. Nej, jag tror att enda sättet är att fordra, att vid det ordnande af vår försvarsfråga, som man önskar, planmässighet måtte i allra högsta grad varda iakttagen, så att vi få ett försvar, om hvilket vi kunna säga, att detta försvar är så godt och så väl anordnad, som vi i förhållande till våra tillgångar kunna åstadkomma.

Men med mycken bestämdhet ha de liberala reservanterna också påpekat, att försvaret måste sättas i förhållande till folkets ekonomiska förmåga. I det afseendet vågar jag på det allra lifligaste bestrida de påståenden, som ha gjorts därom, att de liberala icke skulle ha allvar

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifter för land- och sjöförsvaret.

med hvad deras reserver här ha sagt. De ha det fulla allvaret därmed, och det kommer nog också att visa sig.

Jag nämnde, att den socialdemokratiska motionen har öfvergått till en reservation af helt annan innebörd. Å andra sidan ha reservationerna, såsom jag fullt medger, afsevärdt förbättrat yrkandet i motionen. De ha väsentligen borttagit åtskilliga af dess brister genom att erkänna, att man icke kan på dessa framställningar göra annat yrkande än om utredning i de flesta punkter och en utredning till på köpet *huruvida* och *i hvad mån*. Men denna ändring synes mig också innebära, att socialdemokraternas påstående, att här skulle vara fråga om att göra någonting alldeles omedelbart och att denna motion skulle vara det enda, som visar att någon verkligen vill någonting, att detta påstående, säger jag, är alldeles oriktigt, sedan socialdemokraterna nu ha slutit sig omkring reservationen. Jag kan icke finna annat än att den reservationen numera upptager blott yrkanden, som kunna ingå som moment i den liberala utredningen, men icke just innehålla något därutöver.

Ja, mina herrar, jag skall icke upptaga tiden längre, åtminstone icke för denna gång, utan skall endast såsom min och, jag är därom öfvertygad, mina partikamraters uppfattning uttala, att landet efter vår mening måste ha ett väpnadt försvar, att detta försvar måste med den fullaste planmässighet ordnas, att det måste ställas i ett riktigt förhållande till hvad landet förmår att bära samt att den rätta vägen att komma till detta mål är den, som af de liberala reservationerna blifvit anvisad.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till herr Larssons m. fl. reservation.

Med herr Staaff förenade sig herrar *Berg* i Stockholm, *Juhlin*, friherre *Bonde*, *Forssling*, *Hagberg*, *Pettersson* i Södertälje, *Martin* och *Rune*.

Hans excellens herr statsministern Lindman: Herr talman, mina herrar! Det är visserligen en *motion*, som för närvarande behandlas, och i den behandling, som har kommit densamma till del, har äfven kommit med en inom statsutskottet afgifven reservation, innehållande förslag om skrifvelse till Kungl. Maj:t. Det kunde då synas, som om i enlighet med vedertaget bruk icke från regeringshåll något uttalande borde göras i denna fråga. Jag tar mig likväl friheten att göra det, emedan den debatt, som idag har förts vid behandlingen af detta statsutskottets betänkande, blifvit så pass vidlyftig och uttalanden därvid blifvit gjorda från så många håll, att det synes mig lämpligt, att äfven från regeringens sida ett uttalande göres. Och jag föredrar att göra detta nu i denna fråga framför att spara mitt yttrande till behandlingen af ett senare betänkande af lagutskottet, där jag kanske med större fog och lämpligare hade bort göra det.

Den fråga vi nu behandla, försvarsfrågan, har ju den egenskapen, att den ofta rör upp oss en smula, att den framlockar synpunkter från många olika håll och sätter oss till en viss grad i strid mot hvarandra. Det är nog så icke blott i vårt land, utan förhållandet är detsamma

i många andra länder. Skälet, hvarför så är, ligger, skulle jag tro, däri, att å ena sidan man ser, huru vissa länder, särskildt en del stormakter, gå fram med rustningar det ena året större än det andra, hvilka betunga folken icke blott med personliga bördor utan äfven med pekuniära offer, och att å andra sidan kanske just häraf skapas en stämning mot försvaret, som ofta tar sig uttryck, äfven den, i en öfverdrift, en ovilja, som kanske skarpast uttalas i den rena försvarsnihilismen, men som äfven tar sig uttryck t. ex. i det program, som det socialdemokratiska partiet i Sverige antagit, och hvilket program i denna del slutar med orden »fram mot afväpning».

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Mellan dessa båda ytterligheter gäller det för hvarje sansad människa att försöka hålla sig på hvad jag skulle vilja kalla den gyllene medelvägen, och det synes mig, som borde det icke kunna vara så svårt att både finna den vägen och äfven beträda den, särskildt för de borgerliga partierna här i vårt land, som i alla fall, efter hvad vi nyss hört uttalas från båda hållen, önska ett försvar.

Ett starkt försvar inom ramen af rimliga kostnader; att icke för något pris utlämna sitt land till byte åt främmande makter — detta är satser, som jag helt nyligen läst i en stor liberal tidning i vårt land. Satser, om hvilka jag tror, att vi alla skulle kunna enas, alla vi, som vilja ha ett försvar. Men om så är, förstår jag icke, att försvarsfrågorna skola behöfva vålla så mycket missförstånd och rifva upp så mycket damm.

Granskar man de olika partiernas program i försvarsfrågan, så lyder, för att nu göra början med det socialdemokratiska partiet, den punkt på dess program, som behandlar försvarsfrågan, på följande sätt: »Kamp mot militarismen. Successiv minskning af militärbördorna, fram mot afväpning.» Det är den nu gällande programpunkten och den, som jag antar kommer att bli beständande, då något förslag till ändring däri icke blifvit framställt.

När denna programpunkt af partiet antogs — jag tror det var på våren 1908 — gjorde socialdemokratiska partiets chef, herr Branting, på partikongressen ett uttalande, däri han förordade samma punkts antagande. Inom denna formulering, sade talaren, vore han öfvertygad skulle kunna samlas förespråkarna för de olika meningsriktningarna, som göra sig gällande inom partiet i fråga om militarismen och landets försvar, såväl de, som vilja skydda oss mot både fogde och barbar, som de, hvilka med all kraft vilja deltaga i den antimilitaristiska propagandan. Det var således tydligt, att det skulle vara en programpunkt, som skulle vara på det sättet inrättad, såsom man ofta finner de socialdemokratiska programpunkterna vara icke blott i vårt land utan äfven i andra länder, att den skulle vara en hatt, under hvilken alla, som kunde ansluta sig till partiet, skulle kunna få rum. En programpunkt alltså, som skulle kunna utläggas på det ena eller andra sättet vid olika tillfällen, allt efter som det fölle sig lämpligt.

Herr Branting skref emellertid själf i tidningen Socialdemokraten i januari i år: »Det är inte alls själfklart, att de mest gynnsamma utsikterna skulle ligga antingen i ett öfvermått af rustningar, under hvilka landet skulle kunna digna, eller i en total afväpning». För en utomstående syntes det i betraktande häraf vara ganska svårt att afgöra,

*Ang. åtgärder för
åstadkommande af
minskning i
utgifterna
för landt-
och sjö-
forsvaret.
(Forts.)*

hvad det socialdemokratiska partiet egentligen menade, om icke denna programpunkt trots alla utläggningar stode kvar i all sin nakenhet. Den slutar med: »fram mot afväpning». Kraftigt har den också blifvit understruken i den motion, som från den socialdemokratiska gruppen blifvit inlämnad till Riksdagens båda kamrar. Då sådana för sitt parti ansvarige män som de, som sitta i denna socialdemokratiska grupp i Riksdagen, framföra en motion sådan som denna, i hvilken de, jag får säga det, till fullo ansluta sig till partiets program, har väl också därigenom denna programpunkt fått det kraftigaste erkännande. Att riksdagsgruppen äfven vill följa den, framgår af den väckta motionen. Det lider icke något tvifvel, att så är fallet, då motionärerna påyrka en reduktion af försvarsutgifterna med omkring 20 millioner kronor årligen, en reduktion, hvilken, jag må säga det, företagits rent af i blindo. Det är som ville partiet gå fram och rasera stora delar af den byggnad, som under årtal blifvit uppförd med stora kostnader och stora uppoffringar, fullkomligt likgiltigt för om därigenom hela byggnaden skulle falla i grus och spillror. Jag undrar, om något dylikt skulle kunna hända i många andra länder. Jag undrar, om det skulle kunna vara möjligt i ett af våra grannländer, det tyska riket. Vid anförandet af de höga siffrorna, som utgifterna för försvaret framvisa, förbiser eller åtminstone omnämner icke partiet eu annan sida af saken, den nämligen att många af dessa stora utgifter komma landet till godo i en annan form, i det såväl handel, industri och näringar som äfven vår befolkning draga fördel däraf. Men därom nämnes intet.

Om jag så lämnar det socialdemokratiska programmet och öfvergår till det liberala partiets program, sådant det finnes uttaladt i de reservationer, som äro fogade till stats- och lagutskottens betänkanden — af hvilka det förra nu är under behandling — och hvilka reservationer jag förmodar måste betraktas såsom ett partiuttalande, så anmärker jag i förbigående endast ett uttryck, som jag strax fäste mig vid. Det är, när de liberala reservanternas förklara, att de likväl avsluta sig till vissa hufvudtankar i den socialdemokratiska motionen. Innan jag emellertid går vidare, vill jag låta mitt yttrande föregås af några ord om 1901 års härordning, som det särskildt i dag varit så mycket tal om.

Genom 1901 års riksdagsbeslut lades en fast och till sina konturer bestämd grund för landtförsvarets organisation. Enligt detta riksdagsbeslut stadgades som bekant vissa öfvergångsperioder för den nya härorganisationens genomförande. Jag skall icke ingå närmare på denna öfvergång, utan endast erinra därom, att i öfverensstämmelse med den då antagna periodindelningen organisationen efter hand blifvit under de förflutna åren konsekvent genomförd i riktning mot det föresatta målet. År 1908 trädde värnpliktslagens bestämmelser angående den utsträckta tjänstgöringstiden i kraft. Dessa bestämmelser få i år sin fulla tillämpning vid repetitionsöfningarna, då de komma att i full utsträckning verka på rekrytårsklassen. Under de hittills förflutna öfvergångsåren ha, beträffande organisationen, truppförbanden af de olika vapenslagen efter hand organiserats i fråga om personal och hästar i riktning mot de slutliga staterna, och i stort sedt kan man säga, att

dessa stater nu äro, om ej fullständigt, så dock i det närmaste genomförda.

Under denna jämna utveckling af 1901 års härordningsreform kom så i januari 1906 det bekanta kungl. brefvet till cheferna för generalstaben och flottans stab, hvori åt dessa chefer uppdrogs att utarbeta ett förslag till samfällid plan för rikets försvar.

Detta kungl. bref grundade sig på ett samma år gjordt uttalande till statsrådsprotokollet af den dåvarande statsministern. Man söker förgäfvast i detta uttalande efter någon antydning om ett tvifvel på ändamålsenligheten af den grund, hvarpå det då pågående organisationsarbetet var fotadt, än mindre någon antydning om lämpligheten af en omkastning till något annat system. Tvärtom talas det om en gradvis skeende utveckling af försvarsmedlen, så ordnad och afpassad, att det under hvarje utvecklingsskede finnes en verklig krigsberedskap, och med anledning af vårt efter den då nyligen timade unionsupplösningen ändrade försvarspolitiska läge framhölls nödvändigheten att utreda, hvilka kraf detta nya läge ställde på fördelningen eller stärkandet af våra stridskrafter och stridsmedel. Så mycket mer förvånande har det därför varit att förnimma, att nu, endast fem år senare, medan krafvet på krigsutbildningen icke i något afseende blifvit förringadt, snarare tvärtom, från alldeles samma håll på fullt allvar förordas en undersökning om lämpligheten för oss att öfvergå till ett fullständigt nytt organisationssystem och att från detta håll närstående personer — jag syftar på de reservationer, vi nu behandla — få höra uttalanden, som uppenbarligen gå i riktning att minska den nuvarande utbildningstiden för de värnpliktige. En sådan tankeriktning var otvifvelaktigt främmande för 1906 års statsrådsuttalande. Ej heller kunde de, till hvilka 1906 års kungl. bref var ställt, nämligen stabscheferna, finna någon annan lösning af den uppgift, som i det kungl. brefvet förelades dem till lösning, än att upptaga och fullfölja de riktlinjer, som gifvits i 1901 års förslag.

Det nämnda uttalandet till statsrådsprotokollet synes antyda den riktiga ordningsföljden vid försvarsfrågas lösning. Den gemensamma försvarsplanen skulle hafva till hufvudsyfte, dels att i stora drag klargöra, hvilken verksamhet armén och hvilken verksamhet flottan skulle utveckla vid olika eventualiteter af fientligt angrepp mot vårt land, dels att utreda, hvilka anordningar med afseende härpå som i fredens dagar borde vidtagas till stärkandet af armén och flottan.

Den första delen af denna utredning eller själfva den samfällida försvarsplanen är en planläggning af land- och sjöstridskrafternas användning under förutsättning af de olika eventualiteter, som kunna tänkas inträffa i händelse af krig. Den är till sin innebörd af strategisk art. Den allmänna försvarsplanen leder fullt logiskt fram till organisationsfrågan. Denna tankeföljd återfinnes också fullt riktigt i 1906 års kungl. bref, hvori förutsättes jämväl en utredning i fråga om »hvilka anordningar som med hänsyn till den samfällida försvarsplanen böra vidtagas till stärkande under fredens dagar af armén och flottan». Detta är organisationsplanen.

Det är emellertid själfallet, att för ett litet land som vårt, med små ekonomiska resurser och begränsade tillgångar, kostnadsfrågan

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för land- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

måste utöfva ett väsentligt inflytande på försvarsorganisationen. Kostnadsfrågan berördes visserligen i 1906 års statsrådsuttalande, men endast så till vida, att sedan stabscheferna uppgjort den s. k. samfällda planen, ställdes i utsikt »en granskning ur finansiell synpunkt af möjligheterna att kunna genomföra denna plan». Denna granskning fördes fram i ett senare skede, då den s. k. parlamentariska försvarskommittén förordnades i september 1907. Ja, det är ju bekant, huru som denna kommitté fick i uppdrag att hufvudsakligen ur parlamentarisk-finansiell synpunkt granska det föreliggande förslaget. Vid lösande af den uppgift, som kommittén hade fått sig förelagd, var det således tydligt, att kommittén måste gå fram på två linjer, nämligen dels att undersöka hvad som *behöfdes*, och dels att undersöka hvad som kunde *åstadkommas*, och jag tror nog man får säga, att kommittén handlade i öfverensstämmelse härmed.

Nu har i den liberala reservationen till det föreliggande betänkandet en helt annan plan blifvit framlagd för frågans behandling. Enligt den nu föreslagna metoden följes endast *en* linje. Man skall börja med en ekonomisk utredning, hvarvid skall tillses, hvilka folkliga men icke militära »önskemål af den beskaffenhet, att de kräfva betydande statsutgifter, som blifvit undanskjutna». Kostnaden för dessa önskemåls tillgodoseende skall därpå utredas, och sedan detta skett har man »nått fram till en tillförlitlig uppfattning af hvad den årliga försvarskostnaden för den valda tidsperioden skall få betinga».

Metoden synes mig lida af en viss ensidighet och, jag vågar säga det, ensidighet i dubbel bemärkelse. Utredningen är först och främst uteslutande ekonomisk och betraktar försvarsfrågan sålunda endast ur ekonomisk synpunkt utan att taga hänsyn till behovet af det militära försvaret. Konsekvensen af detta skulle väl bli, att om ingenting blir öfver vid den ekonomiska beräkningens uppgörande, försvaret skulle nedläggas.

Sedan den årliga försvarskostnaden på detta sätt beräknats, borde frågan om dess uppdelning på de båda försvarsgrenarna, landt- och sjöförsvaret, komma i ordningen, hvilket förutsätter »en ingående undersökning om rätta förhållandet mellan landt- och sjöförsvaret i fråga om de respektive roller de spela för värnande af vår självständighet». Det anmärkes i detta sammanhang, att »en undersökning af den arten aldrig gjorts» och att detta är »en af hufvudbristerna i vår försvarsfrågas hela behandling». Herr Branting yttrade under debatten äfven i dag, att ett sådant grundproblem som förhållandet mellan här och flotta aldrig gjorts till föremål för någon utredning. Detta är dock icke riktigt. I 1906 års uttalande till statsrådsprotokollet var det just en sådan undersökning, som förelades stabscheferna. Resultatet af denna undersökning är framlagdt i det samfällda förslaget till plan för rikets försvar, och den omständigheten, att denna plan till sin natur är sådan, att den icke kunnat läggas fram för offentligheten, förringar icke i minsta mån, att den blifvit uppgjord, hvilket är ett faktum, som icke kan bestridas.

Vi se sålunda, huru det liberala programmet i försvarsfrågan, såvidt jag kan fatta, blifvit helt och hållet omvändt från 1906 till nu. Då hette det, att man först skulle uppgöra en försvarsplan och sedan

se efter, hur medel kunde anskaffas för dess genomförande. Nu heter det, att först skola vi se efter, hvad vi kunna med säkerhet äga för-måga att bära för försvaret, och därefter, om vi kunna få ett försvar för dessa medel.

Det är särskildt två tidpunkter, synes det mig, när det dock varit möjligt, särskildt från liberalt håll, att framföra hvad man verkligen ville i försvarsfrågan. Det första tillfället var år 1906, då vi hade en liberal regering. Låt mig då undersöka, i hvad mån den liberala regeringen år 1906 tog afstånd från 1901 års härordning — hvilket liberalerna tyckas göra nu — i hvad mån den afsåg att fullfölja de principer, som nu uttalas i föreliggande liberala reservation. Jag skall icke komma med många siffror, men dock några. Det framlades då ett förslag med begäran om 3,485,000 kronor för haubitser och kanoner. Det begärdes vidare 6,528,000 kronor för anskaffning af nya uniformer och slutligen 21,744,000 kronor till byggande af kaserner, om hvilka den dåvarande statsministern i innevarande års remissdebatt förklarar, att det verkligen icke förefaller honom rimligt, att vi skola bygga dessa kaserner öfver hela landet till ett sådant omfång, att hvarje kasern, sådan som den nu bygges, i sin helhet nästan icke upptages under mer än en månads tid på året. Det förslag beträffande byggandet af kaserner för 21,744,000 kronor, som år 1906 förelades Riksdagen, var då icke enligt hans mening välbetänkt? Jag undrar, i hvad mån en missuppfattning kan föreligga, ty då jag läste igenom hans anförande vid remis-debatten, fäste jag mig vid hans uttalande där, att kasernerna skulle användas endast en månad om året. Jag tror dock, att jag vågar påstå, att då förslaget framlades år 1906, var me-ningen den, att kasernerna skulle vara belagda under hela bevärnings-rekrytskolan och sålunda icke blott under repetitionsöfningarne. Och såvidt jag kan förstå, äro kasernerna äfven byggda icke endast för beläggande under en månad om året, nämligen under de s. k. repe-titions(regements)-öfningarne. Under den korta tid dessa öfningar pågå och då öfningarne bedrifvas mycket i det fria stufvas manskapet in i logementen, fastän detta vore högst onaturligt under en längre tid. Det kan dock gå under en kortare tid. Kasernerna äro emellertid beräknade för bevärningsrekrytskolan och just för den. De äro byggda på förslag af 1906 års regering på grundval af 1901 års härordning, om hvilken dock i samma anförande, som jag nyss omnämnde, af stats-ministern i 1906 års regering yttrades, att han icke hade någon afgjord öfvertygelse om att 1901 års härordning verkligen bragt oss till det rätta.

Den liberala regeringen 1906 gjorde slutligen det af mig förut omnämnda uttalandet om uppgörande af en försvarsplan. Nu låtsas man knappt om att den finnes, oaktadt den är uppgjord just af de personer, som fingo uppdraget att uppgöra densamma af den då sit-tande regeringen.

Det andra tillfället, där det erbjöd sig att komma fram med de åsikter och tankar, som man på liberalt håll torde hysa i försvars-frågan, var naturligtvis i försvarskommittén, men detta tillfälle blef ju, såsom vi känna, icke begagnadt. Man kanske icke ansåg det lämp-ligt. Hvarje utredning, som hade önskats i försvarskommittén från

*Ang. åtgär-
der för
åstadkom-
mande af
minskning i
utgifterna
för landt-
och sjö-
försvaret.
(Forts.)*

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

de liberala ledamöternas i kommittén sida, hade emellertid där stått till förfogande, och utredningar begärdes och erhöles också, hvilket jag har mig med full visshet bekant. En särskild utredning om en pansarbåt önskades nämligen af en af de liberala ledamöterna i denna kammare, och den utarbetades äfven på ingenjörsafdelningen i marinförvaltningen. Men, som sagdt, det tillfället ville man icke begagna.

Nu kommer det nya programmet, om hvilket det talats här i dag. För min del kan jag icke finna, att det är något program i försvarsfrågan, för så vidt man icke vill kalla det för ett program för en utredning, men något verkligt program i försvarsfrågan kan man knappast kalla det.

Mycket kunde vara att säga i fråga om den liberala reservationen, men jag skall icke uppehålla mig länge därvid. Blott ett vill jag ytterligare anföra. I reservationen säges, att Kungl. Maj:t tydligen ej delar den liberala uppfattningen om planmässighet i försvaret, då Kungl. Maj:t i år lagt fram förslag om byggande af en pansarbåt. Det ordas så mycket om planmässighet i försvaret, och den siste ärade talaren underströk alldeles särskildt ordet *planmässighet*. Men jag tror, att vi andra skulle vara tacksamma för att få veta, hvori den liberala planmässigheten egentligen består. Vi hafva förgäfvets väntat att få veta det vid föregående tillfällen. Vi fingo icke veta det genom en reservation i försvarskommittén, ej heller genom den reservation, som i dag föreligger, men ändå talar man om planmässighet. Jag har naturligtvis min uppfattning om planmässighet, men jag är icke säker på, efter hvad jag läst i reservationen, om den är riktigt densamma, som från liberalt håll afses. För mig ställer sig frågan sålunda, att den största bristen på planmässighet skulle vara att låta det materiel, man har af olika slag, förfalla. Det synes mig, att, om man nu har utredt försvarsfrågan i fem år och efter liberalt förslag går att utreda den under ytterligare några år — jag vågar icke vara så optimistisk som den siste ärade talaren, utan tror, att det kommer att taga åtminstone några år — borde man visa den planmässigheten, att man icke under den tid, utredningen påginge, försummade underhålla det som finnes.

Något annorlunda lät det år 1906, då ansvarskänslan kanske var något starkare. Då talades i statsverkspropositionen om att, i den mån våra ekonomiska resurser det tilläte, borde vi föröka och stärka vår flotta. Visserligen begärdes ej medel till något pansarfartyg, men skälet därtill angafs i samma aktstycke några rader längre ned, nämligen att man hade, börjat utreda försvarsfrågan, och det sades, att uppskof med byggande af ett pansarfartyg icke behöfde ifrågakomma mera än ett år. Det var då, och nu hafva vi hållit på i 5 år, utan att byggandet af pansarfartyg kunnat fortsättas, men kanske stunden härför kommer.

Af Riksdagen begärdes emellertid år 1906 till nybyggnad af fartyg 5,164,000 kronor, och därom är icke något att säga. Det var ungefär det belopp, som i allmänhet brukat anvisas för vidmakthållandet af flottans fartygsmateriel. I år begäres af den nuvarande regeringen 4,750,000 kronor, d. v. s. ungefär 400,000 kr. mindre, och då motioneras det från liberala samlingspartiets ledande män om ned-

sättning med 4,000,000 kronor, hvilka afses för andra ändamål — 1 $\frac{1}{2}$ millioner kronor för ett ändamål och 2 $\frac{1}{2}$ millioner kronor för öfverföring till statsverkets kassaförlagsfond. Således yrkas en nedsättning till 750,000 kronor. Själfta begärde liberalerna 5,164,000 kronor, men nu tycka de, att det är nog med 750,000 kronor. Efter min uppfattning är det icke en god öfverensstämmelse mellan detta förfaringsätt och det uttalande, som gjordes i 1906 års trontal, hvilket lyder: »Upprätthållandet och stärkandet af vårt försvar måste alltjämt fordra stora ekonomiska uppoffringar».

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för land- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Innan jag går vidare, ber jag att med kammarens benägna tillstånd — jag har hållit på rätt länge, men det är min önskan att få framlägga några siffror för att få dem i ett sammanhang — få säga några ord med anledning af de förebräelser, som från många håll under de gångna åren riktats mot den nuvarande regeringen, dess hållning och dess uppfattning om försvarsutgifterna. Jag ber att fortfarande få göra en liten jämförelse och ber att få göra den mellan åren 1906 och 1911. Jag vill endast taga hufvudsiffrorna ur statsverkspropositionerna för de båda åren för att visa herrarne, att visserligen siffrorna vid vissa tillfällen ökats under denna 6-års period, men också få tillfälle att med några ord angifva, hvarför de ökats.

De ordinarie anslag, som begärdes i statsverkspropositionerna för landtförsvaret, voro år 1906 42,800,000 kr. och i år 50,100,000 kr. således en ökning med 7,300,000 kr., allt i runda tal. Beträffande de extra anslagen var förhållandet motsatt. De hafva sjunkit från 11,800,000 kronor år 1906 till 7,000,000 kronor i år, således en minskning på 4,800,000 kronor. Summan af dessa anslag har sålunda ökats från 54,600,000 kronor år 1906 till 57,100,000 kronor i år, eller med 2,500,000 kronor. Men därvid är att märka, att just på 1901 års härordning och den därmed sammanhängande utsträckningen af öfnings-tiden för de värnpliktige beror största delen af ökningen i de ordinarie kostnaderna, och utsträckningen af öfnings-tiden infaller just under en del af den här berörda perioden, nämligen från och med år 1908 till och med år 1911. Hvilken betydelse för budgetens stegring detta medfört, skall jag be att få nämna, då ett öfverslag blifvit gjort, hvilket slutar på 6,900,000 kronor. Således, då ökningen i de ordinarie anslagen utgjorde 7,300,000 kronor, så var största delen däraf, eller 6,900,000 kronor, en följd af öfnings-tidens utsträckning, en ökning således af »automatisk natur». Då återstå sålunda de extra anslagen, och dessa hade, såsom jag nyss nämnde, minskats med nära 5 millioner kronor.

Hvad flottan beträffar är förhållandet icke fullt detsamma, dock peka siffrorna åt samma håll. De ordinarie anslagen utgjorde 15,300,000 kronor år 1906 och 20,000,000 kronor i år, sålunda en ökning af 4,700,000 kronor. I de extra anslagen förekommer en minskning från 8,800,000 kronor år 1906 till 7,100,000 kronor i år, eller 1,700,000 kronor. Summan af de båda anslagen ha sålunda ökats från 24,100,000 kronor år 1906 till 27,100,000 kronor i år, eller med 3,000,000 kronor. På denna hufvudtitel var den af mig nyss omnämnda »automatiska ökningen» på grund af öfnings-tidens utsträckning omkring 2 millioner kronor.

*Ang. åtgär-
der för
åstadkom-
mande af
minskning i
utgifterna
för landt-
och sjö-
försvaret.
(Forts.)*

Den utsträckta tjänstgöringstiden har dessutom medfört en ökning i aflöningsförmånerna för underbefäl och manskap såväl vid hären som vid flottan med ganska ausenliga belopp, och detta måste i ganska stor mån, tror jag, betraktas såsom en följd af 1901 års härordning.

Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang med några ord omnämna en liten specialfråga. Jag har icke haft tillfälle att göra det förut, och jag skulle gärna vilja här beröra densamma. Det är en detaljfråga, men jag tager fram den nu särskildt därför, att, om jag icke minnes orätt, den har varit uppe i debatten här i dag. Jag tror, att det var herr Starbäck, som berörde denna fråga, nämligen frågan om anskaffande af fälthaubitser år 1909. Man förebrädde dem, som röstat för anskaffande af dessa haubitser, att de lyckats drifva igenom det anslaget, tack vare, såsom det sades, den gemensamma voteringen. Det har talats mycket om detta anslag, och det var ganska skarpa ord, som fälldes år 1909, strax efter det anslaget i fråga blifvit beviljadt. Litet hvarstades i landet fick man från talarstolarna höra af liberala och socialdemokratiska ledamöter af denna kammare och andra, som ansluta sig till deras åsikter, hur förfärligt det var, att den nuvarande regeringen drifvit fram det anslaget, och det ordades mycket om, att regeringen icke toge minsta hänsyn till någonting, utan endast ginge på och kräfde ökade försvarsutgifter. Låt mig då säga herrarne, att dessa fälthaubitser voro en följd af 1901 års härordning. I enlighet med den skulle det anskaffas positionshaubitser och positionskanoner för positionsartilleriet äfvensom fälthaubitser för fältartilleriregementena. Det var beslutadt, att de skulle anskaffas, de ena såväl som de andra, men då man icke hade någon fullt lämplig modell för det dåvarande i afseende på dessa haubitser af den ena eller andra sorten, var det nödvändigt, att försök i sådant syfte anställdes. Sedan fältartilleriet fått sin nya kanonmateriel, skulle man fortsätta med att anskaffa något af de båda slagen, positions- eller fälthaubitser. Det var händelsen just år 1906. Enär då försöken med positionshaubitser fortskridit så långt, att en fullt antaglig modell blifvit framställd, begärde dåvarande regeringen ett anslag på något öfver 3,400,000 kronor för anskaffande af dylika haubitser, därvid regeringen, inom parentes sagdt, begärde något större antal än som förut-sattes i 1901 års härordning. Men det är ju en detalj. Därefter skulle man fortsätta att anskaffa hvad som ytterligare återstode enligt 1901 års härordning, och då kom man till fälthaubitserna. Då de voro utexperimenterade och färdiga, fingo *vi* begära dem. Nu förmenar jag, att det är icke mera att säga om det ena anslaget än om det andra. De stodo i samma förhållande till 1901 års härordning. Jag tycker därför, att man bort undvika att fälla så starka ord, som man gjort.

Nu säger herr Starbäck och äfven herr Rydén, tror jag, att regeringen söker drifva igenom sina kraf på de gemensamma voteringsväg. Ja, mina herrar, sant är, att fälthaubitserna år 1909 beviljades efter gemensam votering, men position-haubitserna år 1906 beviljades också efter gemensam votering. Jag har siffrorna här, och jag kan gärna nämna dem för herrarne. Då det beslöts om positions-haubitserna här i denna kammare år 1906, röstade för dåvarande re-

geringens förslag endast 64 af kammarens ledamöter, under det att 128 röstade emot detsamma. I den gemensamma voteringen fick regeringen för sitt förslag i denna kammare 72 röster, under det att 150 röstade emot desamma, och i Första kammaren — och tack vare denna vann regeringen sina positionshaubitser — fick regeringen för sitt förslag 116 röster, under det att 24 röstade emot förslaget. Regeringens förslag bifölls sålunda med 188 röster mot 174. Det var således en gemensam votering i ungefär samma stil som i våra dagar.

Då de nu för Riksdagen framlagda frågorna om ändring i värnpliktslagen, som snart komma att behandlas här, föredrogos inför Kungl. Maj:t, anförde jag till statsrådsprotokollet, att försvarskommittén verkställt en undersökning af landets ekonomiska utveckling efter år 1882, samt att det efter min mening torde vara svårt att på annan väg än den, hvarpå kommittén slagit in, eller genom undersökning af landets ekonomiska utveckling under den sistförflutna perioden, kunna draga några slutsatser angående samma utveckling under framtida år. Jag anmärkte vidare därom, att mot kommitténs undersökningar erinrats, att kommittén icke skulle hafva tagit hänsyn till samtliga de faktorer, som inverka på frågor af föreliggande art, samt att jag därför i samråd med chefen för finansdepartementet satt mig i förbindelse med åtskilliga af våra främsta vetenskapsmän på förevarande område för att få utrönt, om och i så fall hvilka utredningar ytterligare borde göras, för att omdömet om landets ekonomiska bärkraft under den närmaste tiden måtte blifva så tillförlitligt som möjligt. De uttalanden, som på grund häraf af dessa vetenskapsmän lämnats till oss, ha varit föremål för öfvervägande och äro nu särskildt föremål för öfvervägande af ett par af dessa vetenskapsmän, hvarefter de ytterligare utredningar, som på grund däraf kunna befinnas lämpliga för att fullständiga kommitténs slutpröfning, skola såvidt möjligt företagas. Jag vill dock icke fördölja hvad som redan förut här i dag blifvit sagdt både af friherre Palmstierna och af herr Lindhagen och kanske någon mera, det nämligen, att äfven efter min mening alla dessa undersökningar visserligen kunna gifva en föreställning om den ekonomiska utvecklingen i stort sedt, men ingalunda kunna blifva af den art, som man i den liberala reservationen synes föreställa sig, nämligen att kunna med någon större bestämdhet angifva hvad landet för en viss tidsperiod framåt kan förmå bära för försvaret. Jag skulle vilja säga, att de utredningar i ekonomiskt afseende, som gjorts, och de som ytterligare kunna komma att göras, visserligen kunna bli till stor nytta och till ledning för ett allmänt omdöme om huru vår ekonomiska utveckling kan komma att gestalta sig. Att enbart därpå basera något omdöme om försvarsfrågan, tror jag emellertid ej kan vara välbetäckt. Jag hade tänkt närmare vidröra en sak, men jag har häri blifvit förekommen af friherre Palmstierna. Jag syftar på det yttrande, som är afgifvet af professor Adolph Wagner öfver ett mycket vidlyftigt arbete af samma natur som den här omdebatterade undersökningen, hvilket blifvit utfördt i Tyskland och med riktigt tysk grundlighet. Där säger den framstående nationalekonomen om denna undersökning, att man icke kan räkna med den annat än som en ledning för omdömet om huru

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för land- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för land- och sjöförsvaret. (Forts.)

den ekonomiska utvecklingen kan komma att gestalta sig i framtiden, men att man icke kan få fram något mera därnr.

Utom detta står det för mig klart, att vi icke skola rifva upp i grunden för vårt nuvarande försvar. För icke mer än tio år sedan antogo vi den nuvarande härordningen för armén, och den är ännu icke fullt genomförd. Att då upprifva grunden för denna vår härordning, innan den ens blifvit slutligt genomförd, skulle jag för min del anse vara ett mycket betänkligt steg. I stället skulle jag hålla före, att man med denna härordning som utgångspunkt bör sträfvä efter att kunna tillgodogöra sig i största möjliga mån all den värnkraft, som den numera genomförda allmänna värnplikten förlänat vårt folk. Jag skulle anse det klokt och ekonomiskt att taga ut så stor valuta som möjligt, i händelse af ett krigsutbrott, af den militära utbildning, som den värnpliktiga ungdomen med stora uppoffringar för staten erhållit. Själfvallet håller jag före, att det alltid måste bli nödvändigt och af största vikt att följa med i den tekniska utvecklingen, att följa med allteftersom de tekniska hjälpmedlen i militärt afseende utvecklas, och detta icke blott ur militär utan äfven ur, jag skulle vilja säga, humanitär synpunkt.

Förhållandet mellan de båda försvarsgrenarna är nyligen klargjordt i de försvars- och organisationsplaner, som på den liberala regeringens föranstaltande uppgjorts af cheferna för generalstaben och flottans stab. Visserligen kan det ju alltid tänkas, att en förnyad utredning, gjord af andra personer, skulle kunna utfalla på ett annat sätt, men jag betviflar, att den skulle medföra ett pålitligare resultat.

Att vaka öfver att den noggrannaste ordning, besparing och planmässighet råder inom alla grenar af vårt försvar, måste naturligtvis för hvarje regering stå såsom en af dess främsta uppgifter, äfvensom att därvid undersöka, huruvida icke genom strängt iakttagande af sparsamhet man möjligen kan göra inbesparingar på redan utgående anslag och därigenom tillgodose en del af det som utvecklingen kräfvat utan att öka de utgifter, som redan äro tagna i anspråk för försvaret.

Slutligen vill jag för min del betona, att hur man än behandlar vår försvarsfråga, om man utreder den eller icke, så står det för mig som en planlöshet, om man under tiden försummar att underhålla och vidmakthålla det som man redan har.

Då jag talar om försvarsfrågan, måste jag för fullständighetens skull något återkomma till en sak, som varit debatterad förut här i dag, jag menar fredssaken. Jag skall endast helt kort vidröra den. Då kejsaren af Ryssland utfärdade sin inbjudan till deltagande i den första Haagkonferensen, hälsades detta på många håll uti Europa med stor tillfredsställelse, äfven om man icke får förbise, att uti detta bifallsrop äfven blandade sig åtskilligt tvifvel på, att något verkligt praktiskt resultat skulle kunna vinnas utaf dessa fredskongresser. Af hvad man sett utaf den första och äfven af den andra konferensen, måste man dock erkänna, att i hvarje fall åtskilligt godt för fredsrörelsen utaf desamma vunnits. I hvarje fall bar man därmed vunnit, att sträfvandena inriktats mer och mer på att komma från ord till handling i fredsrörelsen, att skapa regler för åtskilliga med kriget

förknippade olägenheter och att afskaffa från forna tider kvarstående *Ang. åtgärder för sedvänjor.*

Äfven om resultatet utaf dessa båda konferenser icke varit öfver måttan lysande, torde det dock icke vara förmätet att antaga och äfven hoppas, att de i sin fortsättning komma att verka mycket godt för krigens förmildrande, om man också måste befara, att det kommer att dröja länge, innan de komma att leda till krigens afskaffande. Den internationella fredsbyrån i Bern och fredsföreningarna i olika länder arbeta mot samma mål och arbeta, såsom i dag framhållits, kraftigt för fredsrörelsen. Hos hvarje tänkande människa måste ovillkorligen arbetet för en sund fredsrörelse hälsas med odeladt bifall.

Att i afvakten på en till följd härutaf snart förestående fullständig omkastning beträffande åsikterna om försvarsfrågan lata förleda sig till ett försummande af försvaret, torde icke på allvar kunna ifrågasättas af en nation, som framför allt vill sträfvä efter att uppehålla sin själfständighet och bevara sin kultur. Att de små staterna härvid befinna sig i ett mycket prekärt och svårt läge, är ju alldeles gifvet. Men äfven om de hafva en svårare ställning än de andra, får man dock icke förbise, att äfven de ha behof af ett försvar.

Innan jag slutar, skulle jag därför vilja framkasta till besvarande tvenne frågor.

Den första är: behöfver Sverige ett försvar? Och den andra frågan skulle vara: kan Sverige försvara sig?

Hvad den första frågan beträffar, så måste väl på den svaras ett obetingadt *ja*, så länge vi ännu äro aflägsna från den eviga freden. Vi behöfva ett försvar hufvudsakligen af tvenne skäl. Det första är: för att bevara vår själfständighet och vårt nationella oberoende; det andra är: för att kunna upprätthålla vår neutralitet.

Jag nämner själfständigheten först, därför att den om något måste hvarje land vara beredt att försvara, om det anfaller. Vårt nationella oberoende, vår kultur, vår andliga odling komma äfven vi såsom hvarje annat folk att, om vi angripas, försvara med alla till buds stående medel. Ja, kan det invändas, men är det då någon, som hotar vår själfständighet? Dess bättre kunna vi för närvarande därpå gifva det svaret, att så icke är fallet. Tvärtom, vi lefva i det bästa samförstånd med alla våra grannar, och ingen hotar vår själfständighet. Men af anledningar, som kunna vara oss fullkomligt främmande och oss alldeles ovidkommande, anledningar, vid hvilka vi hvarken kunna göra till eller från, kan detta tillstånd förändras. I dessa dagar, då hvarje land rustar, då man genom allianser och förbund, genom ententer och fördrag söker möta hvarje motdrag i denna riktning med ett motdrag i en annan, där fordras och gifvas understundom s. k. kompenstationer, och dessa kompenstationer gå ofta nog ut öfver den ovidkommande. Hvad har t. ex. Persien gjort för att i våra dagar delas upp i tvenne intressesfärer? Ingenting annat än att Persien har försummat sitt försvar. Det var ett försvar liktydigt med intet. Det var ett tomrum, där krafterna genast spelade in, alldeles som ångan expanderar i tomrummet. Och hvad hafva Kina och Korea gjort för att det sistnämnda landet skulle fullständigt mista sin själfständighet och det förstnämnda bestämmanderätten öfver en stor del af Mandschuriet. Ingenting an-

*Ang. åtgärder för
åstadkommande af
minskning i
utgifterna
för landt-
och sjö-
försvaret.
(Forts.)*

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

nat än att, när två stormakter slogos med hvarandra, dessa två först-nämnda stater lågo så till, att de kommo i vägen, och de hade icke något försvar, med stöd af hvilket de ens kunde kräfvat, att man skulle respektera deras egen önskan.

Det finns ett gammalt uttryck af fältmarskalken Moltke, som säger: »Det är svärdet, som håller svärden kvar i skidan», och så tillvida tror jag, att man kan här tillämpa det på själfständigheten. Den, som håller sitt försvar i ordning, som visar, att han vill försvara sig, han blir icke heller så lätt anfallen. Jag läste nyligen en annan variation på samma uttryck, visserligen i något olika ordalag och från ett helt annat håll. Det var nämligen ett uttalande af ledamoten af det socialdemokratiska partiet professor Steffen i Första kammaren, hvilket jag ber att få uppläsa: »Praktiska fredsvänner kunna blott en fri man och ett fritt folk vara — och fria äro vi blott, om vi äga maktmedel, som sätta oss i stånd att eventuellt vågra lyda andras bud eller att afvärja fysiskt våld från deras sida mot oss.»

Det andra viktiga skälet, hvarför vi behöfva ett försvar, är, som jag nyss nämnde, värnandet af vår neutralitet. Den satsen är så känd och af ingen bestridd, att vi i händelse af krig mellan närliggande makter, skola själfva vara neutrala, att den satsen ej behöfver i och för sig upptagas till skärskådande. Men om vi vilja vara neutrala, måste vi ock ha möjligheter att kunna upprätthålla vår neutralitet. Det är icke en sak som man kan göra eller ock underlåta. Det är helt enkelt en skyldighet enligt folkrätten.

Så som vårt land är beläget, mellan stormakter, lär det väl icke vara något tvifvel om att vi, i händelse af krig mellan dessa, skola få se de oss omgifvande hafven blifva en krigsskådeplats. Jag tror, att man med största visshet kan utgå från att de i sådant fall skola blifva det. Hur lätt kan då icke hända, att neutraliteten brytes, om vi hafva ett dåligt eller försummadt försvar. Det är visserligen sant, att man ej i första taget kränker en neutralitet, men så kommer frestelsen. Den, hvars neutralitet kränkes, har icke något försvar. Han är icke farlig att få till fiende. Då kommer frestelsen, som sagdt, man behöfver en replipunkt och så inträffar neutralitetsbrottet. Det är då vår skyldighet att med alla till buds stående medel försvara vår neutralitet, ty om så icke sker, få vi den neutralitetsbrytande maktens fiender till våra fiender, kanske icke genast, kanske icke under kriget, kanske kommer den händelsen att inträffa först efteråt.

Den andra frågan, jag ville uppställa, var den: Kan Sverige försvara sig?

Man hör ofta den frågan göras, och man hör den ofta besvaras med påståendet, att det är omöjligt, försåvidt det gäller att försvara sig gentemot en stormakt. Så lätt torde frågan emellertid icke kunna affärdas. Det skulle väl för det första vara ganska sannolikt, att afundsjukan mellan stormakterna icke skulle tillåta, att vi fullständigt krossades. Men vi få därför icke förbise, hur litet tilltalande det måste vara för en annan makt att hjälpa den, som icke vill göra någonting för att hjälpa sig själf. Det minsta han fordrar är väl, att han åtminstone ser den goda viljan hos denna nation att vilja göra hvad i dess förmåga står att hjälpa sig själf. Om vi sålunda icke

göra detta, är fara värdt, att hjälpen i så fall uteblir, men kanhända någonting annat inträffar i stället. Det har hänt för och har hänt i våra dagar. Polens öde och nu senast Persiens kunna gifva oss något att tänka på.

Ett väl ordnadtt försvar har alltid en stor betydelse för afvärjande af ett krig. Det gifver folket ett själförtroende, som det annars skulle sakna, och utgör sålunda en psykisk faktor, som icke är af ringa betydelse. Äfven en öfverlägsen motståndare måste respektera den, som visar, att han vill och är redo att försvara sig, ifall han blir anfallen.

Ett försummadtt försvar medför, att ingen räknar med oss. Vi erhålla föga betydelse i våra mellanfolkliga uppgörelser. Vi kunna trakasseras till och med af en liten nation, om det skulle falla den in.

Men till sist, äfven om vi stå ensamma i en strid, men hafva den fasta försvarsviljan, och om vi ha våra försvarsmedel i ordning, behöfva vi dock aldrig misströsta. Vårt läge är af naturen för det första gynnsamt. Det är omöjligt för en stormakt att kunna till oss öfverföra allt för stora truppmassor, ty risken att ej få dem tillbaka är allt för stor. Dessutom kan en stormakt icke afsända all sin styrka till ett håll. Det finns många ömma punkter för honom, många andra platser, där han kan behöfva dem, hvilket gör, att han icke kan komma med hela sin styrka mot oss.

Slutligen och till sist gäller den satsen i dag som fordom, att ett land, som strider för sin själfständighet och insätter all sin kraft i sitt försvar, det landet är icke lätt att krossa.

Herr Lindblad: Hans excellens statsministern började sitt anförande med att angripa den socialdemokratiska programpunkt, som har ett nära sammanhang med den fråga vi här diskutera, och han fann, liksom så ofta förut, att den programpunkten och det socialdemokratiska programmet i allmänhet var så mångtydigt. Ändamålet med alla partiets programpunkter hade varit, yttrade han, att samla alla eller åtminstone så många som möjligt under den hatt, som dessa programpunkter skulle utgöra. Jag förmodar, att hans excellens som jämförelse närmast tänkte på den klarhet och det koncisa affattandet af program, som är säreget för det allmänna valmansförbundet, hvilket ju står herr statsministern närmare.

Det framhölls likaledes, att det säkerligen knappast skulle kunna ske i andra länder, exempelvis i Tyskland, att socialdemokraterna skulle kunna frambära en sådan motion som den socialdemokratiska gruppen har framburit i denna kammare. Jag tror mig emellertid kunna säga, att den svenska socialdemokratien står i full öfverensstämmelse med sina broderpartier i andra länder i fråga om sin ställning till militarismen, och är jag icke illa underrättad, ha nyss de tyska socialdemokraterna också i tyska riksdagen framställt om minskning af de militära bördorna. Detsamma har skett i Frankrike, och i Norge och Danmark ha de socialdemokratiska riksdagsfraktionerna burit fram motioner om fullständig afväpning. Vi stå sålunda fullständigt ense med våra broderpartier i krafvet på rustningarnas minskande, emedan vi anse, att de innebära en fara för folkens utveckling mot en högre kultur.

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för land- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Ang. åtgär-
der för
åstadkom-
mande af
minskning i
utgifterna
för landt-
och sjö-
försvaret.
(Forts.)

Nu framhålles det, och framhölls äfven af herr statsministern, att de förslag, som utaf oss framburits så att säga i blindo, slå ned den försvarsorganisation, som vi nu ha. Det förfaller mig dock, som om man, såvidt man vill vara rättvis, måste medgifva, att de framställda krafven ingalunda rifva sönder försvarsorganisationen som sådan.

Ser jag t. ex. på punkt 1 i reservationen, nämligen om indragning af musikpersonalen, förefaller det mig som om en sådan indragning skulle kunna ske utan att därmed försvarsorganisationens värnkraft i minsta mån försvagas, och jag tror, att det skulle vara nyttigt att spara just på detta område. Det kostar dock enligt uppgifterna i motionen en och en half million kronor årligen att hålla denna musikpersonal vid de olika regementena. Och frågan är väl, om icke i fråga just om musikpersonalen vid regementena det slösats åtskilligt. Såvidt man kan döma af förhållandena, tages den musikpersonal, som är anställd vid regementena, i anspråk knappt mera än ungefär en månad per år för det ändamål, för hvilket den är anställd. Under den öfriga tiden, cirka 11 månader, har denna personal, eller åtminstone störste delen däraf, tagit engagemang ute på restauranter och kaféer i såväl landsorten som framför allt i hufvudstaden. Anställningen vid regementena blir sålunda en bisak, medan anställningen vid teatrar, restauranter och kaféer är hufvudsaken, och det förefaller mig därför orimligt, att staten skall aflöna en så stor personal, som det ju är, och med så stora summor, när den icke kan utnyttja densamma. Visserligen användes en del utaf den, åtta, tio stycken under hela året vid regementena, men alla öfriga ha sina privata engagemang. Denna fråga om militärmusiken har också varit uppe i ett par andra länder, bland annat i Danmark, där man gjort betydande indragningar och därmed besparingar.

Före nya härordningens införande i Danmark kostade militärmusiken danska staten 415,000 kronor och antalet musikanter var då 339, sedermera reducerades antalet musiker till 293 och utgifterna reducerades till 385,000 kronor. Efter den 1 april 1911 skulle antalet inskränkas med 62, däraf 43 vid lifgardet, och utgifterna skulle minskas med 75,000 kronor. Enligt uppgift i en tidning skulle nu försvarsministern ha föreslagit en inskränkning af antalet fasta musiker ytterligare med 75, och i stället skulle man få ett lika antal värnpliktiga musiker, så att antalet 293 bibehålles, medan utgifterna reduceras till 225,000 kronor eller med 160,000 kronor. Det skulle alltså bli en musikkår på 9 man i hvarje garnisonsstad utom för kårerna i Köpenhamn och gardets musikkår.

Det är sålunda en ganska väsentlig inskränkning, som danska staten gjort i detta afseende, och det förefaller mig, som om det skulle kunna göras åtskilligt härvidlag äfven hos oss utan att försvarskraften i någon mån rubbades därutaf.

i Tyskland har samma fråga äfven varit uppe. Utaf ett referat af en debatt i tyska riksdagen för februari månad inhämtade jag bl. a., att vid 1909 års riksdag hade beslutats en skrifvelse till de olika regeringarna med anbållan, att dessa måtte taga i öfvervägande, i huru hög grad antalet musikanter vid hären kunde inskränkas, och dessutom hade i samma skrifvelse hemställts till rikskanslern om ytterligare

inskränkning i rätten för militära musikkapell att åtaga sig privatkonsertering. Frågan har nu varit före igen och på goda grunder, därför att tyska arméförvaltningen föreslår en inskränkning i musikerernas antal med 1,000 personer.

Det är sålunda samma väg, som vi ha beträdd här, och jag tror, att ingen kan säga, att det är något slag i blindo.

Går jag så till den andra punkten, som rör frågan om tillkavallerifördelningen hörande truppförbands jämte till kavalleriinspektionen hörande befattningars indragande, förefaller det mig som om vistödde oss på ganska goda skäl för äfven ett sådant yrkande. Det framhölls redan vid 1901 års riksdag, att en indragning i detta afseende borde göras. Särskilda utskottet skref den gången:

»Att de båda kavalleriregementen, som äro afsedda att bilda svenska arméns kavallerifördelning, skulle utan alltför stor olägenhet kunna ordnas på fem skvadroner i st. f. på tio, hvarigenom för armén i sin helhet skulle vid mobilisering komma att finnas en kavalleribrigad om två 5-skvadroners-regementen.»

Nu är det visserligen sant, att meningen varit att utplacera detta kavalleri på de olika regementena, men det har också kommit andra uttalanden, som ge vid handen, att man utan svårighet skulle kunna göra en indragning, och framför allt förefaller det mig, som om dessa indragningar skulle kunna göras nu, då vi komma att få en annan materiel, som i viss mån ersätter kavalleriet; jag tänker då på ballong- och belyningsmateriel, som enligt beslut just nu skola anskaffas.

Utan att närmare ingå på de öfriga punkterna skall jag, herr talman, då det förut är yrkadt bifall till punkt 1, nämligen om indragning af musikpersonalen, be att få yrka bifall till punkt 2, och alltså hemställa om: afslag å utskottets hemställan i hvad som rör denna punkt.

Friherre Palmstierna: Herr talman, mina herrar! Innan jag går till bemötande af det anförande, som hållits af herr Staaff, ber jag få säga herr Petrén ett par ord.

Med den samvetsgrannhet, som herr Petrén alltid lägger i dagen i fråga om behandlingen af ärenden i kammaren, har han äfven yttrat sig här i afton. Herr Petrén har, ehuru han icke är ledamot af statsutskottet utan af lagutskottet, likväl här företrätt reservanterna i statsutskottet och framhållit den tvekan, som herr Petrén *själf* haft i fråga om den framställning, som blifvit gjord i den socialistiska motionen. Jag ber då emellertid att få säga, att det, när en tvekan af den art, som herr Petrén framställt, gjorts sig gällande hos honom, säkerligen hade varit lämpligt, att han hört sig för hos vederbörande angående den rätta tolkningen i saken.

Nu har, herr talman, herr Staaff riktat en del invändningar mot den socialistiska motionen. Till en början säger herr Staaff, att den är fotad på lösliga grunder. Jag skall närmare beröra den saken senare. Men, mina herrar, vi veta ju så väl, att detta vid behandlingen af motioner i kammaren kan vara ett argument, som just gifver sig till känna, när viljan till afslag å en motion är starkare eller svagare.

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret. (Forts.)

Då skjuter man fram just sådana argument för att maskera den vilja till afslag, som ligger bakom. Jag har härmed velat säga, att många motioner i denna kammare ha af kammaren bifallits på grunder, betydligt lösare än hvad här är framlagdt, och säkert har äfven herr Staaß i det afseendet deltagit.

Nu nämnde han, att det syntes honom, att den framställning, vi gjort på sidan 7 i motionen, likväl upptogs senare i yrkandet på sådant sätt, att man vore absolut bunden af hvad som sagts på sidan 7. Dock ber jag få påpeka, att på sidan 20 står: »en revision af stampersonalen i *hufvudsaklig* öfverensstämmelse med ofvan angifvet förslag,» och i slutklämman står, »efter verkställd utredning angående de här ofvan under punkterna 1—12 upptagna frågor, för Riksdagen till nästkommande år framlägga de förslag, hvartill utredningen må föranleda». Det gjorda inkastet mot vår framställning synes mig således vara för svagt.

Så anmärkte herr Staaß i fråga om hvad som står på sidan 9 i motionen, att det icke finnes någon verklig beräkningsgrund för de siffror, till hvilka vi kommit med afseende på indragning af hästskötare och kalfaktorer m. fl. Jag är alldeles öfvertygad om, att reservanterna i statsutskottet på den liberala sidan med lätthet kunnat få upplysningar angående de beräkningar, som gjorts från vårt håll. Jag vill säga, att det på många punkter här måst göras omsorgsfulla, ingående och svåra beräkningar, innan vi kommit till resultat.

I fråga om förtidspensioneringen ha vi uttryckligen angifvit, att man där endast kan röra sig med ungefärliga tal, ty det är frågor, som äro särdeles svåra att utreda, beträffande huru mycket man där kan få fram. Men, mina herrar, i fråga om indragning af befälspersonal genom införande af förtidspensionering står icke heller någon direkt siffra angifven i slutklämman, utan endast det ungefärliga tal, till hvilket vi, enligt hvad i motiveringen sagts, ha kommit.

Därefter gjorde herr Staaß det inkastet, att det blir 16,000,000, då han hoplägger siffrorna, men att det talas om 20,000,000. Ja, det är alldeles riktigt, som han nämnde, att om man endast tager de siffror, som äro angifna i motionen, man kommer till den slutsumma, som han angaf, men utom dessa ha vi i flera punkter gjort andra beräkningar och bestämdt betonat, att vi föreslå inskränkningsar utan att angifva sifferbeloppet, så t. ex. under femte hufvudtiteln. Den siffra, som våra beräkningar gifvit till resultat, går upp till öfver 20,000,000, men vi ha ansett lämpligare att säga »cirka 20,000,000».

Nu säger emellertid herr Staaß, att det är en bristande planmässighet, som gör sig gällande, när vi komma med yrkanden på dessa olika punkter. Såsom förut i dag är nämnt ha vi emellertid sökt att följa den planen att dels taga bort sådana saker, som ha löst sammanhang med härordningen, och dels — jag säger detta mot en föregående talare här i afton — göra en ingående reduktion, på flera punkter innebärande verklig minskning af styrkorna, dock utan att detta kräfver förslag till omläggning af härordningen i sin helhet. Nu skulle jag vilja framställa det spörsmålet, då herr Staaß talar om bristande planmässighet, om härordningen verkligen anses rubbad genom hvad vi föreslagit i fråga om musiken. Och i fråga om vårt

förslag rörande den lösa kavallerifördelningen vill jag fråga, om det verkligen innebär en sådan rubbning, att man icke skulle kunna göra denna inskränkning. Jag tror, att bevisskyldigheten här icke stannar på vår sida, utan åligger dem, som angripit vår ståndpunkt, och vi ha haft glädjen höra, hurusom en gammal lagutskottsledamot, herr Zetterstrand, sagt, det han funnit vårt förslag i många punkter beaktansvärdt, och att han i de punkterna skulle kunna gå med oss, ehuru han på grund af den ställning, Första kammaren intagit till frågan, icke ansåg, att detta skulle medföra något resultat. Det synes mig litet egendomligt, att en man med den politiska färg, som herr Zetterstrand har, visat sig vara mera fördomsfri än de andra.

Så kommer jag till frågan om den sjuka punkten eller rättare den svaga punkten — som likväl skall vara det bärande underlaget för liberalernas ståndpunkt, nämligen spörsmålet om den ekonomiska bärkraften. Som kammaren väl märkte, gled herr Staaff helt lätt förbi den saken. Han sökte liksom herr Starbäck — som tyvärr icke är här — skjuta fram herr Räfs i denna kammare såsom, hur jag nu skall kalla det, ett negativt argument, därför att han instämde med mig. Jag vill säga, att jag alls icke är angenämt berörd af instämmandet från herr Räfs sida, och med den oberäknelighet, som är herr Räfs egen, kan det hända, att han en annan gång instämmer, om icke med herr Starbäck, så åtminstone med herr Staaff. Dock anser jag icke, att vare sig tiden eller ämnet äro lämpliga för, att man såsom argument skall framföra herr Räfs instämmande i en eller annan punkt. Nej, mina herrar, jag betraktar den framställning, som blifvit gjord af det liberala partiet, hvilket måhända snart kommer att öfvertaga regeringsmakten, med det största allvar, och mina sakliga argument ha icke blifvit vederlagda. Om herr statsministern för några år sedan insett, hvilken dumbet det var att så att säga med ljus och lykta söka efter landets ekonomiska bärkraft, skulle man sluppit diskussionen i denna kammare om alla de försök, som man hållit på med i denna sak. Dock bättre sent än aldrig! Nu har herr statsministern, sedan han hört sig för hos nationalekonomerna, kommit till den ståndpunkt, som verkligen är den enda riktiga i denna fråga. Han uttryckte sig försiktigt i alla fall, och man kan ju icke begära, att han skulle helt och hållet utdöma hvad man arbetat på i ett par år. Hade herr statsministern från början tillkallat en nationalekonomiskt bildad person, så skulle resultatet blifvit ett annat. Men här i landet tror man ju, att militärklassen skall duga till allting, och att den sålunda äfven är kompetent att verkställa finansiella utredningar. Vi måste komma ifrån en sådan uppfattning. Det civila elementet måste komma fram och den ekonomiska sakkunskapen tränga in i frågor, sådana som den förevarande.

Emellertid har herr Staaff fortfarande hållit på den ekonomiska utredningen, hvilken jag med oberopande af exempel från Tyskland visat vara omöjlig att verkställa. Jag har i detta fall äfven stödt mig på fem svenska nationalekonomers. Af dessa har herr Cassel nyligen i Svenska Dagbladet gifvit uttryck åt sin uppfattning i ämnet. En annan auktoritet, som jag återopade mig på, var herr Flodström, som är ledare för den finansstatistiska utredning, som för närvarande på-

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret. (Forts.)

går inom finansdepartementet; i öfrigt har jag ej bemyndigande att nämna några namn. När man känner till förhållandena inom den nationalekonomiska världen för öfrigt, måste man finna det onödigt att diskutera saken. Emellertid sökte jag själf för kammaren visa, huru svår uppgiften var, då den omfattade ett af vetenskapens allra intimaste och mest svårlösta problem. Det är också min öfvertygelse, att alla, som söka tränga sig fram till klarhet i frågan, skola komma till den uppfattningen, att densamma icke är möjligt att lösa.

Nu sade herr Staaff i kväll, att om man icke har öfverdrifna anspråk, så kan det gå. Men, mina herrar, här står i reservationen på det sättet, att »allmänna överslag och godtyckligt valda siffror» icke duga, och att det beller icke duger att lappa på den utredning, som som är verkställd af försvarskommittén. Grunden vore för löslig, och resultatet måste bli otillfredsställande. Det är sålunda reservanternas mening, att man skall komma till *exakta* siffror, men detta har ju visats vara omöjligt, och därmed förfaller en väsentlig del af reservationen.

Jag har framhållit, att man icke kan få några exakta, reella faktorer att räkna med. Men då säger herr Staaff — och detta är kanske det mest typiska för hans uppfattning — att man vill göra en jämförelse mellan den enskildes hushållning och statens. Detta är det stora grundfelet, det är en fullkomlig missuppfattning, då man tror sig kunna jämföra den enskildes och statens hushållning. Den enskilde har i vanliga fall en bestämd inkomst, han kan överblicka, hur stor denna är och kan rätta munnen efter matsäcken, som det heter, och han kan ofta icke skaffa sig några nya inkomster utöfver de beräknade. Men när det gäller statshushållningen, äro alla dessa faktorer tänjbara och rörliga. Mest beror det på politiska brytningar, huru mycket man kan afsätta för det ena eller andra ändamålet. Statsmakterna kunna draga in utgifterna på ett håll och lägga dem på ett annat. En sådan öfverflyttning gör sig gällande på helt annat sätt inom statshushållningen än för den enskilde. Den åskådning, som herr Staaff gjort sig till tolk för, tillhör den gammalliberala ekonomien, men icke den moderna.

Herr Staaff säger, att våra yrkanden kunna inpassas såsom moment i de liberala reservanternas yrkande om en allsidig utredning. Det är möjligt, men hvarför vilja då icke vi instämma med dem? Jo, för det första därför att tiden för verkställande af en sådan utredning, som liberalerna begära, är fullständigt obegränsad, och att man kan hysa stora farhågor för att en utredning om landets ekonomiska bärkraft, som utgör ett stort vetenskapligt arbete, måhända utmynnar i produkter, som kunna vara intressanta att studera, men icke ha direkt praktisk betydelse för den fråga, som ligger oss om hjärtat, nämligen minskningen af militärbördorna. Man har erfarenhet af, att kommittéer, tillsatta för de sociala frågornas lösning, oftast resultera i att desamma undanskjutas i årtal framåt. Vi se sålunda i den ifrågasatta utredningen icke någon garanti för att utgifterna för försvaret verkligen komma att minskas inom den närmaste tiden. Vidare ha vi icke kunnat få klart för oss syftet med reservationen. Märk väl, mina herrar, att hvarken i denna reservation eller under debatten har

från liberalt håll gjorts något bestämdt och bindande uttalande om att man vill gå med på en allvarlig inskränkning i militärrustningarna i vårt land, och detta vilja vi först hafva fastslaget. Dock vill jag säga, att jag är fullkomligt öfvertygad om, att hvad de liberala reservationerna här anfört och hvad de sagt i reservationen är besjäladt af det största allvar och full uppriktighet, och det är säkert ingen, som betviflar, att de mena allvar med sin framställning. Men vi veta ju icke *syftet* med denna framställning. Det är där skou klämmer. Gif oss det förlösande ordet, säg, att ni vilja vara med om en minskning i militärutgifterna på 10 millioner, säg 20 millioner, det är ju härom hela spörsmålet rör sig, men i herr Staafts tal ha vi icke fått någon förvisning om, huruvida ej framställningen lika gärna kan leda till en ökning som en minskning af försvarsbördorna.

Då herr statsministern kom in i debatten, förde han den märkvärdigt nog in på helt annat spår. Vi ha hållit på att behandla vårt yrkande i motionen, han ledde in frågan på en rent strategisk debatt. Jag anser emellertid icke, att det är skäl i att fortsätta den debatten, och jag vet för öfrigt icke, om herr talmannen tillåter, att diskussionen glider in på ett ämne vid sidan om det, som egentligen föreligger. Jag håller mig därför till de yrkanden, som blifvit framställda i motionen och de båda reservationerna, och jag vill säga, mina herrar, att frågan i själfva verket gäller: vilja vi vara med om att åstadkomma den minskning i statsutgifterna, som hela folket längtar efter? Vi få icke glömma hvad det här innerst är fråga om, och jag ber därför att få ställa en allvarlig vädjan till kammarens ledamöter att behjärta detta, och anhåller jag till sist, herr talman, att nu med stöd af hvad jag här anfört få yrka bifall till punkt 4 i den reservation, som är afgifven af herrar Thorsson och Rydén.

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman! Jag skall först be att få tacka herr Rydén för det intresserade studium han ägnat mina anföranden i Riksdagens protokoll, en uppmärksamhet, som jag icke trott dem vara förtjänta af. Jag vill emellertid på samma gång säga herr Rydén, att jag fullkomligt står för både de anföranden han citerade och de anföranden jag hållit sedermera. Jag är fullkomligt beredd att stå för hvad jag sagt inför mina valmän och Sveriges folk. Jag skulle vidare vilja ge den högt aktade talaren ett vänligt råd: skulle det icke vara möjligt för herr Rydén att tala litet mindre hänfullt om Sveriges bönder, såsom herr Rydén gjort både i fjol och i år, låt vara att herr Rydén i sin egenskap af folkskollärare tror sig sitta på högre plan!

Hvad nu beträffar det föreliggande förslaget, är det i själfva verket så, att jag visst icke ställer mig fullständigt främmande för det samma. Jag gör det i en del punkter men icke i alla. I fråga om första punkten, som rör indragande af musiken, är det väl i alla fall ingen, som tror på att man skulle kunna draga in musiken vid våra regementen. Den användes ju till så ofantligt mycket, såsom vid signalering och rapportering m. m. Ingen, som håller på försvaret, kan vara med om att indraga musiken redan af det skälet, att den bereder stor förströelse för de värnpliktige, som måste ligga borta

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för land- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för land- och sjöförsvaret.
(Forts.)

så lång tid från sina hem och för öfrigt ha ett ganska enformigt arbete, hvarför det vid många tillfällen skulle vara högst ledsamt för dem, om musiken komme bort. Jag hoppas i alla fall, att de, som skrivit under motionen, icke tänkt på att den af dem föreslagna åtgärden skulle kunna skapa missnöje, utan att deras förslag förestafvats uteslutande af rena sparsambetsskäl.

Hvad angår frågan om indragning af skånska kavallerifördelningen, så ställde jag mig 1901 på den ståndpunkten, att man skulle kunna indraga en del af kavallerifördelningen. Riksdagen sade nej, och sedera har man fatt behålla den. I dag framhålles ett bestämdt skäl, hvarför en indragning skulle ske, nämligen att generalskommissionen gjort gällande, att åtminstone ett kavalleriregemente borde förflyttas till ett par nyuppsatta arméfördelningar, men märk väl, mina herrar, detta under förutsättning, att förflyttningen icke skulle medföra ett försvagande af försvaret, utan en ökning med två arméfördelningar. Man kan därför icke utan vidare draga den slutsats af generalskommissionens uttalande, som man här gjort.

I fråga om haubitsmaterielen har Riksdagen i år fattat beslut om ökning af materielen och bibehållande af manskaper. Därmed är den saken afgjord.

Hvad så angår det ifrågasatta nedläggandet af Karlsborgs fästning, hemställer jag till herrarne, om det verkligen kan vara skäl i att rasera densamma, sedan man därpå nedlagt så stora kostnader. Kan icke den tid komma, då Karlsborgs fästning utgör en väsentlig fördel för vårt försvar? Om det en gång blir så olyckligt, att fienden intränger i landet, behöfva vi icke då en plats, där vi kunna ha skydd för förråd och ammunitionsfabriker, under det kriget pågår? Hvilken plats skulle vara bättre ägnad för detta ändamål än just Karlsborg? Hvad beträffar indragningen af besättningen på fästningen, så har den frågan icke någon egentlig betydelse, alldenstund besättningen på fästningen som uteslutande användes för densamma icke är så stor. Af vikt är, att man fasthåller vid Karlsborgs lämplighet som förrådsfästning. Jag tror icke, att någon af Riksdagens ledamöter nu skulle deltagit i beslutet om fästningens byggande, men att nu rasera densamma anser jag icke heller tillräddigt.

Motionärerna hemställa vidare om en utredning, huruvida icke en del volontärer vid våra regementen skulle kunna indragas. Såsom framgår af försvarskommitténs betänkande, står jag i detta fall delvis på samma ståndpunkt som motionärerna, nämligen att de skulle kunna indragas. Hvarför de kommo med i 1901 års härordning var därför att det icke blef 365 öfningsdagar, som man tänkt sig, och till gengäld fick man 72 volontärer vid hvarje infanteriregemente. Jag anser emellertid, att en indragning icke kan ske utan vederlag. Jag har föreslagit, att i stället för de 72 volontärerna skulle på frivillighetens väg uttagas ett visst antal värnpliktige, som skulle fullgöra ett års vapenöfning och därigenom utbildas till reservunderbefäl, och jag är öfvertygad om, att man därigenom skulle göra en besparing på ett belopp, som betydligt öfverstege millionen, utan att dock därigenom vår armé blefve försvagad. Sålunda är det i åtskilliga punkter jag kan gå med motionärerna. Men jag kan dock ej däri finna tillräck-

liga skäl, hvarför man skulle ställa till med en stor utredning. Detta gör att jag ej kan yrka bifall till motionen.

Vidare föreslås här att gammal fartygsmateriel skulle tagas bort och manskapet användas på annat håll. Det förhåller sig så, att jag och flera med mig frambållit huruvida det icke vore skäl utrangera sådant gammalt fartygsmateriel för att slippa hålla befäl och manskap till den, men om jag icke är illa underrättad, lär vederbörande redan gått den vägen, att befäl bör dragas in för dessa gamla båtar, som icke kunnat användas. Och jag tror, att det varit lämpligt, att man icke bibehållit befäl och manskap på båtar, som icke längre kunnat användas i sjön.

*Ang. åtgärder för
åstadkommande af
minskning i
utgifterna
för landt-
och sjö-
försvaret.
(Forts.)*

Så sade herr Staaff, att socialisterna och högern stå på samma standpunkt. Det kan vara sant i det afseendet, att såväl socialisterna som högern ha åtminstone ett mål att sträffa för, men detta kan man näppeligen säga om det liberala partiet, åtminstone visar det sig icke, om man läser deras reservation. Jag kan icke fatta det målet. Socialisterna ha däremot ett bestämdt mål: de vilja afväpning. Men detta kunna vi icke vara med om, som vilja bibehålla vårt försvar, så att det blir effektivt och Sverige till nytta, om olyckan af ett krig skulle drabba vårt land. Däremot har jag den uppfattningen, att af den reservation, som kommit från liberalt håll och som är bifogad betänkandet, man icke egentligen får veta, hvad partiet vill. Men det vill jag säga, att jag tror icke, att man kan säga om detta parti, att det är försvarsnihiliskt. Och detta kan man äfven förstå, om man tar hänsyn till de stora kostnader, som 1906 års regering åskade. Af dem finner man icke någon försvarsnihilistisk tendens, och någon sådan framträder icke heller, om man ser på hvad den liberala pressen uttalat såväl i dag som i går kväll. Jag har roat mig med att göra ett par tidningsurklipp, och af dem framgår, att man velat gifva regeringen en gliring för att den framkommit med ändringar i värnpliktslagen och framlagt förslag om att minska öfningarna för icke vapenföra. Man tycker, att det icke är lämpligt, att regeringen vill göra sådana ändringar, då icke samtidigt föreslås ökningar på annat håll. Man vet sålunda, hvad man kan ha att vänta från det hållet. I den ena tidningen heter det:

»Hvad beträffar utbildningstiden inom arméns olika vapenslag torde en onsgsfull utredning i stort sedt icke kunna leda till någon nedsättning af nuvarande tidsmått. De minskningar som på sina håll kunna vidtagas motsvaras säkerligen af ökning i utbildningstiden för den stora massan af infanteriet. Det är icke nog att den enskilde värnpliktige utbildats till en individuellt duglig soldat; man måste också öfva sammangjutna truppafdelningar under ett befäl som får tillfälle att känna och leda en trupp mot gifna mål utan att behöfva ägna sig åt utbildningen af den enskilde.»

I den andra tidningen står:

»Det naturliga hade väl varit att få dessa dagsverken lagda på annat håll, och infet hade legat närmare till hands än att taga igen dem genom en kortare repetitionsöfning för de äldre årsklasserna. Bristen på kaserner hade icke förhindrat en dylik åtgärd. Därmed hade det äfven blifvit någon reson såväl i den föreslagna inskränk-

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för land- och sjöförsvaret.

ningen för de icke vapenföra som i den ofvannämnda utsträckningen af tjänstetiden. Nu har endast en stor sten lagts i vägen för försvarsfrågans definitiva och lyckliga lösning.»

Då jag läste detta, så tänkte jag, att då är det ju mycket led- samt, att regeringen kommit med förslag om minskning af öfningarna för de icke vapenföra.

(Forts.)

Sedan har försvarskommittén klandrats därför att den icke fram- lagt en utredning om landets ekonomiska bärkraft. Det har uttalats af åtskilliga sakkunniga såväl här som från utlandet att det är komplett omöjligt att få en bestämd siffra, efter hvilken vi kunna beräkna landets bärkraft. Det tror jag också, och jag får säga, att jag är ledsen öfver, att herr Staaft icke stannade kvar i kommittén, ty han yttrar ju, att det vore så lätt att göra en sådan beräkning. Då kan man tycka, att det var ledsamt att denna utredning icke blef verk- ställd. Den hade kunnat göras under den tid, kommittén arbetade, och om icke han själf och hans kamrater i kommittén hade kunnat företaga den, så hade den på hans anvisning kunnat göras af andra, och på detta sätt hade denna utredning kunnat komma i gång. Nu har kommittén icke gjort något annat än att den visat, i hvilken mån landet i materiellt afseende utvecklat sig och hur vi ansett det komme att utveckla sig, och vidare har den påvisat utgifterna och inkomsterna för statsverket. Därvid har en väsentlig ökning i inkomsterna fram- trätt, och här har man väl i alla fall en mätare på landets eko- nomiska bärkraft. Om man undersöker, huru landets inkomster för- hålla sig till dess utgifter, så kan man på sådant sätt erhålla en mätare på landets förmögenhet. Jag skall här hålla mig icke till den närmast liggande årsperioden 1907 till 1911, utan jag skall gå tillbaka till perioden 1902 till 1906 och därvid göra en jämförelse med länder, som äro jämnstora med vårt land eller större. Nu kan det sägas, att det icke är lämpligt, att härvid utgå från skatteökningen. Detta är alldeles riktigt, ty om också en skatteökning inträtt, så är det icke därmed sagdt, att landet blifvit rikare. Alltså kan man icke basera ifrågasvarande beräkningar om landets ekonomiska bärkraft på dessa förhållanden. Men man kan utgå från inkomster, som hänföra sig till rent produktiva ändamål i vårt land. Jag skall undersöka något, hur det ställer sig med inkomsterna af arrendemedel, skogs- medel, järnvägstrafikmedel och postmedel samt inkomst af myntverket och riksbankens vinst i några olika länder. I Norge var ökningen af dessa inkomster under den nämnda 5-årsperioden 3 miljoner, i Dan- mark $5\frac{1}{2}$ miljoner, i Belgien 6 miljoner, i Rumänien 2 miljoner, i Nederländerna var det en minskning af 1 miljon, och i Sverige har inkomstökningen uppgått till 14 miljoner. Detta är, som herrarna finna, icke skattemedel, utan det är här fråga om rent produktiva ändamål. Dessa inkomster ha sålunda ökats med 14 miljoner kronor. Det klagas så mycket öfver, att från år 1901 utgifterna för försvaret ökats med 25 miljoner kronor. Men då under samma tid man väl kan antaga, att den omnämnda inkomstökningen fördubblats, så att den kanske uppgått till 28 miljoner kronor, så tycker jag icke, att försvarsbördorna äro så förfärligt tryckande, som herrarna vilja göra gällande. Jag tror i alla fall, att det icke är så farligt med detta.

Jag tror, att vi böra vara ense om, att vi skola hålla på försvaret, så att vi kunna värna om gamla Sverige, ifall det skulle behöfva förvaras. Den dag kan komma, kanske då vi minst förmoda det, då vi måste försvara oss, och då tror jag, att det är bäst, att vi i tid ha försvaret någorlunda i ordning. Att vi skulle få ett sådant försvar som stormakternas, är det ingen som tänker sig, men det är vår skyldighet att åtminstone ställa det så, att vi i någon mån kunna värna vår neutralitet, och därtill fordras penningar.

Se vi på, huru våra inkomster ökats i sin helhet under åren 1883 till 1907, så finna vi, att statsinkomsterna ökats från 82 miljoner år 1883 till 179 miljoner 1907, sålunda en ganska väsentlig ökning. Men, som sagdt, däri ingå skattemedel och andra sådana medel, så att man kan icke helt och hållet bygga på denna utredning.

Nu har det också sagts, att man här icke alls gjort några beräkningar, huru det skulle ställa sig i förhållande till såväl landt- som sjöförsvaret. Och därför kunde omöjligen reservanterna vara med om förslaget. Ty man borde hafva utredning, huru mycket landtförsvaret och huru mycket sjöförsvaret skulle hafva. Se herrarna emellertid efter i betänkandet, så skola herrarna finna, att där verkligen finnes utredt, huru mycket årligen skall gå till landtförsvaret och huru mycket skall gå till sjöförsvaret. Nu kunna ju herrarna visserligen säga, att herrarna icke tro på denna uträkning. Men med lika mycket fog kunna andra människor säga i afseende på den uträkning, som herrarna kunna göra, att de icke tro på den. Jag är icke öfvertygad om, att denna utredning, som här ifrågasatts, är så allvarligt menad.

Jag skall därför be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Edén: Herr talman, mina herrar! Det kan måhända förefalla besynnerligt, att en historiker reagerar mot historia. Men när man i en debatt, sådan som den som hållits här i dag, tager sig före att gå tillbaka ända till 1682 års knektekontrakt eller till beväringsinstitutionens införande i Sverige år 1812, då får jag säga, att det äfven för en historiker blir något för mycket af det goda. Ty hvad den saken har att göra med den förevarande har jag verkligen svårt att förstå. Jag skall icke ens gå in på någonting af den här i dag behandlade historia, som ligger bra mycket närmare, nämligen det gamla landtmannapartiets hållning till försvarsfrågan på 1870- och 1880-talen. Jag skall blott nöja mig med att säga, att den hållningen kunde hafva åtskilliga goda förklaringsgrunder. Men efter min uppfattning har det också många goda förklaringsgrunder, att landtmannapartiet i tidens fullbordan gick med på en omorganisation af vårt försvar på modernare grunder. Ty det lärer väl ändå ingen af de här uppträdande talarna vilja förneka, att en sådan modernisering var nödvändig, och att den icke kom för tidigt.

Hvad som skedde 1901 har naturligtvis bedömts mycket olika. För min del skall jag uppriktigt säga, att jag hälsade det beslut, som då fattades, med glädje, och att jag, trots den situation, som i dag är, icke ändå kan öfvertyga mig om, att det icke var bra, att det beslutet då kom till stånd — lät så vara att det sedan skapat oss en mängd svårigheter, med hvilka vi nu kämpa, och som jag snart kommer att gå in på.

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Ang. åtgärder för
åstadkommande af
minskning i
utgifterna
för land-
och sjö-
försvaret.
(Forte.)

Jag skall därför för min del icke alls stanna vid den frågan, om landtmannapartiet ändrat sin ståndpunkt sedan 1901 eller hållit fast vid densamma. Och jag skulle äfven bra gärna vilja undgå att inlåta mig på den allra närmast liggande tvistefråga, som hans excellens herr statsministern i debattens senaste stadium kastat in, nämligen den liberala regeringens hållning 1906. Men några få ord nödgas jag dock tillåta mig att säga just om den saken, ehuru jag är öfvertygad om, att svaret snart kommer från ett i det afseendet liksom i andra afseenden mera auktoritativt håll.

För min del kan jag icke förstå, hvad en uppsummering af 1906 års försvarskostnader och deras jämförande med de nuvarande försvarskostnaderna egentligen kan bevisa. Vi måste dock komma ihåg, för det första att år 1906 var den nya härordningen ännu i sitt allra första stadium — och man kunde väl icke gärna tänka på att redan då börja på att lägga om härordningen — för det andra att den regering, som då kom till styret, kom till 1905 på hösten, i oktober, och måste i allra största hast uppgöra sin budgetsplan; vidare för det tredje att denna regering kom till för en alldeles speciell stor fosterländsk uppgift, nämligen rösträttfrågans lösning, och utaf naturliga skäl icke kunde lägga sig ombord med ännu en ytterst svår uppgift, nämligen försvarsfrågan, och slutligen för det sista, mina herrar, att denna regering var den regering, som satt närmast efter 1905 års stora kris. Kan man verkligen undra öfver, att det låg något annorlunda till med frågan om de nödvändiga förslagsanslagen då mot nu? Och är det rättvist att gå och göra jämförelser mellan hvad som då begärdes och hvad som nu begäres, eller mellan det läge, som då var, och det läge, som nu är? Jag öfverlåter åt hela kammaren att lämna svaret på den frågan.

Hvad som för mig i dag är hufvudsaken, är ingalunda den frågan, huruvida de liberala ledarna från 1906 hafva gjort en omkastning i sin ståndpunkt eller icke. Jag tror icke, att de gjort någon omkastning, utan jag tror, att de nya förhållanden, som inträdt, fört dem till en nödtvungen pröfning af 1901 års härordning och dess konsekvenser, hvilken pröfning icke var nödvändig och icke kunde äga rum år 1906. Men det skall jag lämna därhän. För mig är saken helt enkelt den, att, såvidt jag kan finna, står vår svenska försvarsfråga, som för mig under alla tider har varit och är en af landets allra viktigaste frågor, i denna stund faktiskt *förlamad*. Den har blifvit förd in i en återvändsgränd. Och det gäller att försöka att få den ut ur denna återvändsgränd.

Jag påstår, att den kommit in i återvändsgränden därigenom att försvarskommitténs hela arbete, med allt erkännande åt det redbara nit, som lagts ned på en mängd specialutredningar, dock i det stora hela, jag tvekar icke att uttala ordet, utmynnat i ett fiasko. Denna kommitté blef tillsatt för att åstadkomma en verkligt sammanhängande plan för landets försvarsordning och en utredning rörande de finansiella beräkningar, på hvilka landets försvar skulle grunda sig. Ingen af dessa uppgifter är löst. Vilja vi hafva särskild bekräftelse på det påståendet, så finnes det i det statsrådsprotokoll, som är bifogadt den nyss afgifna och af lagutskottet nu behandlade propositionen om ändring i värnpliktslagen. Där erkänner hans excellens herr statsministern

själf, att den finansiella utredningen icke är tillfredsställande, och där erkänner hans excellens likaledes, att han icke heller kan upptaga och framlägga de militära krafven på grundval af kommitténs framlagda utredning. Utredningen är misslyckad i synnerhet därigenom, att den icke gifvit det sammanhang mellan försvarsgrenarna, som landet väntar och behöfver. Hvar finnes det sammanhanget i försvarskommitténs betänkande? Må man studera det — man skall icke kunna visa upp, att planen där är framlagd. Vi hafva vidare icke fått fram ett verkligt sammanhang mellan försvarsplanen och de finansiella tillgångarna af det enkla skälet, att dessa finansiella tillgångar icke blifvit på riktigt sätt beräknade. Och vi hafva slutligen ej heller fått belyst frågan om försvarskraftens ställning till andra viktiga statskraft, som när som helst kunna komma. Hans excellens herr statsministern har själf i statsrådsprotokollet pekat på ålderdomspensioneringen, och andra kraf äro att vänta. Ingen af dessa stora anslagssummor, som vi få vara beredda att inom en nära framtid utgöra, äro på minsta sätt berörda. För öfrigt skulle jag vilja säga, att försvarsfrågans läge i denna sorgliga återvändsgränd känna vi också för hvarje dag, som går, här i riksdagen. Eller hafva vi icke en beklämande känsla utaf, att så, som det svenska försvarsväsendet nu är grundadt, uppbäres det icke af den fulla tillit, som man borde vänta och som man ovillkorligen måste sträfvat efter? Hafva vi icke en daglig erfarenhet, att, när här komma nya kraf på statskassan, försvarsutgifterna stå i vägen, och att dessa kraf icke kunna tillfredsställas?

Det går icke för sig att låta denna försumpning af försvarsfrågan fortgå. Vi måste komma ut ur denna återvändsgränd. Och det är den synpunkten, som jag för min del vill lägga på det i dag föreliggande spörsmålet.

Hvilken är då vägen ut? Är vägen ut ur återvändsgränden den, som utskottet anvisat?

Det tror jag ingen vill göra gällande. Utskottet utstakar ingen väg alls. Det ger endast en förklaring, att man afvisat den socialdemokratiska motionen därför, att den strider mot 1901 års härordning och innebär en början till afrustning. Och det har icke ett dugg att säga om de svårigheter, i hvilka vi befinna oss. Det spiller icke ett ord på den tyngd, som hvilat öfver våra finanser, spiller ej heller ett ord på de bekymmer och den faktiska misstro, som här och hvar i landet börja låta höra sig, och som, fruktar jag, snart komma att höras starkare. Hos utskottet är således ingenting att finna.

Finnes då vägen hos regeringen, Kungl. Maj:t? Ja, jag får bekänna, att, när hans excellens herr statsministern nu kom med sitt anförande i afton, så afvaktade jag med den allra största spänning hvad det skulle kunna bli för ett uttalande, som han skulle sluta med. Han måste ju, tänkte jag, komma med något positivt, som kunde likasom blifva krönet på den kritik, som han ägnat både åt sin företrädarens hållning 1906, och åt det nuvarande liberala partiets hållning. Hans excellens herr statsministern hade ju också så mycket att säga om, att det tillfälle, som år 1906 fanns att framlägga ett liberalt försvarsprogram, icke blef begagnadt, och att det nya tillfälle, som gafs i försvarskommittén, icke heller blef begagnadt.

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Ang. åtgärder för
åstadkommande af
minskning i
utgifterna
för land-
och sjö-
försvaret.
(Forts.)

Men nu må jag säga, att det utmärkta tillfälle, som hans excellens herr statsministern själf haft i dag, icke heller blef begagnadt. Hvad var det försvarsprogram, som den nuvarande regeringen ville gå efter? Jo, det lydde i hans anförande så här. Vi skola hålla fast vid 1901 års härordning. Vi skola med denna härordning såsom utgångspunkt sträfvä efter att tillgodogöra oss all den värnkraft, landet kan äga. Vi skola följa med den tekniska utvecklingen. Vi skola iakttaga ordning och sparsamhet. Vi skola se till, huruvida ej genom besparingar på de nuvarande utgifterna medel kunna vinnas till nya åtgärder. Och så skola vi underhålla och vidmakthålla hvad vi hafva. Jag frågar, är verkligen detta ett försvarsprogram? Är det verkligen på detta vis, som man ämnar att med några allmänt affattade ord, i hvilka jag till den allra största delen, om icke i allt, kan instämma, är det på detta vis, säger jag, som man försöker skjuta undan dessa fruktansvärdt kräfvande problem, som nu tillspetsat sig? Sådana frågor som de: Hafva vi råd att fortgå på den väg, vi slagit in på, och huru skall det gå med de andra statskrafven, som tränga sig fram — sådana frågor är det jag för min del måste ställa fram för mig. Men på dem fick jag intet svar. Hvad bör blifva förhållandet mellan armén och flottan? Ej heller därpå något svar. Hans excellens herr statsministern talade om, att en försvarsplan finnes: den finnes ända sedan 1906 uppgjord af cheferna för arméns och flottans staber. Ja, det är mycket bra. Men hans excellens herr statsministern glömde att påpeka, hvad däremot hans företrädare tydligen påpekat i sin bekanta dikta-men till statsrådsprotokollet, att den försvarsplan, som då uppgjordes af dessa båda militära auktoriteter, uppgjordes *förslagsvis*. Det var aldrig meningen och kunde icke vara meningen, att den skulle på något vis anses vara utan vidare bindande, tillfredsställande och en regel för framtiden. Det var just *den*, som skulle underkastas granskning. Det var just *den*, som skulle sofras i den stora kommittén. Och just ur denna sofring skulle gå fram icke några lösa förslag i den ena och den andra enskilda punkten, såsom nu skett, utan en plan, låt vara mer eller mindre byggd på dessa auktoriteters förslag. Men denna plan har icke kommit. Hans excellens skall icke kunna säga, att Riksdagen för sin del varit i tillfälle att se någon som helst ny plan och att öfverskåda möjligheterna att utfylla denna plan samt sålunda binda sig till eller besluta sig för en sådan plan.

Alldeles särskildt måste jag anmärka, att det icke går för sig att så lätt skjuta undan den stora frågan om förhållandet mellan armén och flottan, som här har skett. Denna fråga är icke löst genom stabshefernas förslag, den är en af de mest ingripande för våra ekonomiska resurser, och jag antager att just med afseende på den Riksdagen anholder att få hafva sitt ord med i laget, innan man anser sig hafva kommit till någon plan i den vägen.

Jag kan således icke finna, att regeringen vare sig förut eller vid detta tillfälle framlagt några sådana riktlinjer, som kunna få oss ut från hvad jag kallat försvarsfrågans återvändsgränd.

Kommer så frågan: Hafva socialdemokraterna gjort det? Det finnes icke något tvifvel om, att den socialdemokratiska motionen innehåller en del punkter, där motionärerna fäst uppmärksamheten på för-

hållanden inom militärväsendet, som obestriddligen inbjuda till en stark kritik. Och åtminstone synes det mig tänkbart, att på dessa punkter finnes tillfälle till besparingar, och till afsevärda besparingar. Men man kan dock icke komma ifrån, att det i alla händelser icke finnes utredt, i hvilken grad, i hvilken utsträckning man kan vinna de besparingar, som motionärerna peka på. Här har redan exempelvis blifvit påvisadt, huru ofullständigt de behandlat en så viktig punkt som den om en minskning af kadrerna. Jag skall också hålla mig till den punkten och be att få tillägga, att när motionärerna citera kapten Hult och vilja göra gällande, att han uttalat sig för möjligheten att inskränka antalet af fasta kompaniofficerare, så hafva motionärerna glömt att tillägga, att han gör detta under den förutsättning, att en så stor utsträckning af värnplikten sker, att man på den vägen kan få tillräckligt med reservbefäl. Jag tror, att det är någon skillnad på, om man utan vidare säger: så mycket kan besparas på dessa kadrer och om man verkligen följer den auktoritet, man åberopar, då lär det allt blifva tvifvelaktigt, om man med hans program får någon besparing i nämnda hänseende.

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

En annan viktig omständighet är, att herrar socialdemokrater icke hafva kunnat visa, att de själfva fullt äro på det klara med hvad de vilja lägga in i sina olika punkter.

Här har i dag på förmiddagen talats om skiljaktigheter inom det liberala partiet och äfven inom de andra partierna i försvarsfrågan. Jag skall tillåta mig att påpeka, att äfven inom det socialdemokratiska partiet veterligen finnas sådana — och det mycket djupgående skiljaktigheter. De hafva bland annat tagit sig uttryck i en af de våldsammarne tidningsfejder, som jag varit i tillfälle att under den sista tiden se. Och om herrar motionärer vilja vara så goda och erkänna, att den socialdemokratiska motionen innebär en förening af herrar Z. Höglunds och professor Steffens åsikter, så bör redan däraf vara ganska uppenbart, att dess enhet måste vara i mångt och mycket konstlad. Herr Steffen har förfogit i dag i Första kammaren sagt ifrån, att han kan instämma i motionens syfte men icke i alla dess delar.

I afton har man velat taga till intäkt för socialdemokraternas motion ett yttrande af herr Zetterstrand. Man har sagt — det var friherre Palmstierna som fällde det yttrandet — att när herr Zetterstrand vill vara med på våra punkter, så är det hårdt, att herr Staaff icke vill vara med därpå. Herr Zetterstrand skulle alltså stå till vänster om herr Staaff. Ja, det beror på, hur man återger herr Zetterstrands yttrande. Men faktum är, att herr Zetterstrand icke sade, såvidt jag förstår, något mera än hvad som är sagdt i den liberala reservationen, nämligen att i socialdemokraternas yrkanden finnas saker, som äro värda att taga vara på, och hvilka måste tagas upp, om man skall gå till revision af 1901 års härordning. Men han har uttryckligen fritagit sig från att vilja yrka bifall till dessa punkter, innan ytterligare utredning föreligger. Jag har genom samtal med herr Zetterstrand förvissat mig om, att jag förstått honom rätt härutinnan.

Således kan hvarken utskottet eller regeringen eller den socialdemokratiska motionen, såvidt jag förstår, erbjuda någon utväg att föra försvarsfrågan ur den försumpning, hvori den kommit. Jag måste

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

alldeles särskildt betona, att den riktning inom denna kammare, som håller på, att försvaret måste utvecklas genom inre sammanhang och med verkligt tillgodoseende af de olika delarnas effektivitet och inneboende förmåga att gripa in i hvarandra, icke kan gå med på en i alla händelser så litet planlagd och så litet genomtänkt och därför så farlig reduktion, som socialdemokraterna vilja företaga.

Då blir frågan: Har då den återstående, den af de liberala reservanterna gifna anvisningen, möjlighet att blifva den sökta utvägen?

Denna reservation börjar med att framhålla nödvändigheten af en ny och allsidig utredning af försvarsproblemet. Man har kallat det för utredningsraseri. Man har sagt: så är det alltid med liberalerna, de kunna icke komma med något positivt förslag, men alltid begära de utredning, och så tro de, att allting är klart. Men är icke i denna fråga läget nu sådant, att man just tvingas till ett sådant yrkande? Regeringen har föranstaltat om en stor parlamentarisk kommitté, som arbetat på en utredning i saken ända till i december nästlidet år. Denna utredning visar sig emellertid icke vara duglig för ändamålet. Nåväl — när en utredning icke blir duglig, då bör man ju logiskt sedt begära en annan och bättre utredning; huru vilja herrarna, att man annars skall bära sig åt? Skall man slopa hela planen att få en utredning gjord, därför att en kommitté misslyckats på grund af olämpliga direktiv och en måhända icke så synnerligen lycklig ledning? Skall man slopa utredningstanken, därför att den blifvit utförd i orätt riktning? Det förefaller mig tvärtom alltjämt vara möjligt, ja alltjämt nödvändigt att anknyta en utredning till det uppslag, som gafs år 1906, och som i hela landet erkändes vara, jag vill icke säga det förlösande ordet, men i alla fall en början till det förlösande ordet. Denna allsidiga utredning, som ännu icke gjorts, skall och måste göras. Det gäller endast att göra den nog praktiskt, och nog snabbt för att icke råka in i den fara, som i dag så starkt framhållits, nämligen att försvaret under tiden kunde förfalla.

Vidare har det blifvit anmärkt att krafvet på utredning, i hvad det afser den ekonomiska sidan af frågan, vore förfeladt. Friherre Palmstierna har med en lärdom, som jag naturligtvis i hög grad känner mig imponerad af, till full evidens bevisat, att det vore omöjligt att göra en utredning om folkets ekonomiska bärkraft. Detsamma har biskop Billing sagt i Första kammaren, om ett tidningsreferat, som jag nyss läst, är riktigt. Och till sist, det allra märkligaste: nu har hans excellens herr statsministern själf funnit, att denna utredning är omöjlig.

Detta senaste stöd för friherre Palmstiernas och biskop Billings yttranden i denna del har på mig verkat till den grad öfverraskande, att jag har svårt att hänmta mig från min förvåning öfver denna del af hans excellens' yttrande. Ty om man slår upp det statsrådsprotokoll, som är bifogadt förslaget till ändringar i värnpliktslagen, så finner man, att hans excellens där bland annat talat just om den inom försvarskommittén verkställda ekonomiska utredningen från helt andra synpunkter. Han finner att utredningen kunnat göras fullständigare och att faktorer, till hvilka kommittén icke tagit hänsyn, böra tagas med i beräkningen, äfvensom åtskilliga grunder för bedömande af den ekonomiska bärkraften under den stundande tiden kunna tilläggas.

Det synes mig, som om hans excellens väl måste, åtminstone då dessa rader skrefvos, hafva varit på det klara med, icke blott att en sådan utredning kunde göras, utan att den var i hufvudsak tillfredsställande gjord. Och till yttermera visso finner man litet längre fram i samma protokoll, att hans excellens med en älskvärdhet och snabbhet i vändningarna, som är för honom egendomlig såsom politiker, bjuder på en fortsättning, om man icke är nöjd med början; han säger, att regeringen har öfverlätit åt några framstående vetenskapsmän att undersöka om och, i så fall, hvilken utredning ytterligare bör göras för att ett omdöme om landets ekonomiska bärkraft under den närmaste tiden bör blifva så tillförlitligt som möjligt. För mig återstår då att fråga: Har hans excellens måhända af en sådan auktoritet som friherre Palmstierna *efter* sitt anförande till statsrådsprotokollet blifvit övertygad om, att en sådan utredning icke går för sig? Det var i så fall synd, att han icke förut kunnat kontrollera denna auktoritet. Men jag afvaktar med ett visst intresse en möjlig förklaring, huruvida det icke i själfva verket förhåller sig så, att hans excellens håller fast vid hvad han yttrade till statsrådsprotokollet och en smula justerar sitt nu hasteligen uttalade omdöme i kammaren.

Saken är nog den, att när man resonerar om svårigheterna med den ekonomiska utredningen, så beror allt helt och hållet på, huru mycket man lägger in i själfva begreppet. Vill man gå in på ett så oerhördt svårt problem som skatteförmågan och dess förhållande till skattetrycket, så tror jag, att utredningen blefve tämligen hopplös. Men vill man nöja sig med något så när tillförlitliga siffror om, hur landets ekonomiska utveckling försiggår, och vill man till dessa siffror, hvilket jag tror vara för oss hufvudsaken, lägga en jämförelse icke blott med försvarsplanen utan också med andra nära liggande statskraf, så kan man få åtminstone en ungefärlig öfverblick öfver, huru läget praktiskt ter sig. Med ett ord, såvidt jag kan finna, behöfves här dels att man rättar de fel, som blifvit påvisade i kommitténs beräkningar i fråga om såväl inkomsternas som utgifternas stegring, dels ock att man därefter lägger fram till betraktande icke blott utgifterna för försvaret, som kommitterade gjort, utan äfven andra nära liggande statsutgifter. Gör man det, så förefaller det mig, som om man hade fått den utredning i denna sak, som man begär. Och en sådan utredning är verkligen möjlig. Ty den har gjorts i andra fall och den har gjorts, om jag icke missminner mig, åren 1892 och 1901, ehuru naturligtvis i mindre utsträckning än nu. En sådan utredning är icke blott möjlig utan borde också kunna ske ganska snart och utan att behöfva försinka arbetet.

Jag skall i detta sammanhang endast tillägga, att det förefaller mig vara ganska belysande, att när statsministern talade om de ekonomiska förhållandena och krafven på statskassan, så hade statsministern nu icke ett ord att säga om de stora sociala och andra civila kraf på statskassan, som äro förestående. Statsministern har icke tagit upp den synpunkten, att dessa utgifter också måste komma med i beräkningen, då försvarsplanen skall uppgöras. Detta faktum förefaller mig icke vara utan sitt lilla intresse.

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för land- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Ang. åtgär-
der för
åstadkom-
mande af
minskning i
utgifterna
för landt-
och sjö-
försvaret.
(Forts.)

Men, fortsätter man då, denna utredning, som liberalerna på nytt begärt, blir orimlig af det skäl, att liberalerna tänka ställa så till, att endast det, som blir kvar, sedan de öfriga statskrafven fått sitt, skall gå till försvaret. En sådan tolkning har jag funnit i ett och annat pressorgan, dock icke, tror jag, i de mera förnämliga och lojala pressorganen. Men när jag finner den tolkningen uttalad af hans excellens herr statsministern här i dag, måste jag förvånas. Han använde uttryckligen de orden, att »om intet blir öfrigt till försvaret, skall försvaret nedläggas». Det hvilat på den vantolkningen — jag skall blott kalla det så — af den liberala reservationen, att däri skulle vara sagdt någonting om, att man först skall tillgodose alla andra kraf och sedan låta försvaret lefva på de smulor, som bli öfver. Detta har aldrig sagts, det är icke meningen och motsatsen framgår af sammanhanget i den liberala reservationen. Denna går ut därpå, att man skall söka utreda — jag citerar ordagrant — huru mycket vi »med tillbörligt tillgodoseende af andra samhällsbehof förmå bära i och för försvaret». Man har sålunda tänkt sig, att dessa olika kraf skulle ställas i *jämförelse* med hvarandra, såsom det alltid måste gå till. Man skjuter icke undan försvarskrafvet och låter det få nådesmulorna, men man vill icke heller, såsom det har varit vanligt, att försvarskrafvet skall gå framför alla andra kraf i en sådan utsträckning, att de andra få alldeles otillbörligt maka åt sig. Man söker få ett sammanhang, en jämvikt, så långt man öfver hufvud taget i denna ofullkomliga värld kan få det i dylika fall. Det är således alldeles icke riktigt, att det skulle vara det felet med den liberala reservationen att den ger försvaret endast nådesmulorna. Den går icke ut på något annat än att genomföra en fullständig granskning, så långt man kan se, af det ungefärliga behofven inom de olika stora anslagstitlarna, och därur få fram hvad som under nuvarande förhållanden är möjligt att använda till försvarsväsendet.

Det har sedan talats om, att den liberala reservationen icke är lycklig, därför att den ingenting säger om *syftet* med den däri föreslagna utredningen. Särskildt friherre Palmstierna har med ifver och liflighet här i afton frågat: Hvarför kan man icke, om det nu blir en minskning, få veta huru stor denna är? Blir det 10 miljoner, 15 eller 20 miljoner? — utropade friherre Palmstierna. Ja, om det vore möjligt att säga vare sig 10, 15 eller 20 miljoner, så skulle vi oändligt gärna vilja nämna den siffran. Men jag nödgas för min del säga min ärade vän på stockholmsbänken, att det icke finnes någon möjlighet att afgöra den saken, förrän vi ställt de olika sidorna af statens behof emot hvarandra eller förrän vi ha pröfvat de olika möjligheterna till försvarets reorganisation. Det är möjligt, att det skall kunna bli en minskning — jag hoppas att så skall kunna ske — men därom kunna vi icke yttra oss ännu. Och det är icke från vår synpunkt något vidare önskvärdt att kasta fram en siffra, som man approximativt tagit till, och vifta med den såsom någonting högst lockande, när man icke är på det klara med, om den siffran kan stå sig eller ej.

Vidare anmärkte friherre Palmstierna, att om man vill komma till ett verkligt resultat i besparingsväg, då måste man taga den socialdemokratiska reservationen. Detta är väl ändå ordets makt öfver

tanken. Friherre Palmstierna vet ju lika väl som jag, att den socialdemokratiska motionen och ännu mer den socialdemokratiska reservationen endast gå ut på en *skrifvelse till Kungl. Maj:t* med vissa framställningar. Tror verkligen friherre Palmstierna, att Kungl. Maj:t skulle bli så imponerad af en sådan skrifvelse, att Kungl. Maj:t utan vidare gjorde de nedprutningar, som friherre Palmstierna begärt? Jag har fått en annan uppfattning af Kungl. Maj:ts ställning i denna sak. Äfven om den socialdemokratiska reservationen ginge igenom i denna kammare, tror jag, att Kungl. Maj:t skulle ta den saken ganska kallt — alltför kallt, enligt mitt förmenande, i förhållande till den uppskattning, som jag anser att Kungl. Maj:t borde ha af Andra kammaren. Det går således icke att gifva den lösen, som friherre Palmstierna gifver: låt oss få något »inom året»! Genom friherre Palmstierna yrkande få vi icke alls något »inom året» och jag fruktar, icke heller inom nästa år.

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Om det alltså efter mitt förmenande icke kan sägas, att den liberala reservationen behöfver känna sig träffad af de anmärkningar, som riktats mot densamma, hvad har den då för fördelar? Jo, den har de fördelarna, att den verkligen vill få fram *planmässigheten*. Herrarna börja bli trötta på ordet planmässighet, och hans excellens herr statsministern har nyss förklarad, att han sökt efter liberalernas planmässighet, men icke funnit den. Nå, detta sökande, hvarom han talade, är ömsesidigt, och beklagandet likaså ömsesidigt. Den liberala reservationen framhåller i alla händelser följande utomordentligt grundläggande synpunkter just för planmässigheten, nämligen att sedan man väl kommit på det klara med, huru långt man kan gå med försvarsbudgeten, tager man ordentligt reda på betydelsen för fosterlandets värnande af den ena eller andra försvarsgrenen och rättar sig därefter. Dömer jag orätt, eller är det icke så, att just den punkten är för hans excellens en synnerligen öm punkt, den nämligen, huru det skall gå med det stora krafvet för flottan? Om man verkligen ställer det krafvet i sammanhang med försvaret i sin helhet, huru skall det gå med hans excellens amiralens alldeles särskilda önskningsar? Det är detta, som jag anser vara den liberala reservationens andra stora förtjänst — den första var naturligtvis hänsynstagandet af de öfriga krafven på statskassan — nämligen att vi begära en försvarsplan icke blott hos stabscheferna, utan en sådan, som lägges fram på Riksdagens bord; vi begära att få se på den planen och att äfven få bilda oss ett omdöme om den för att sedan med hänsyn därtill göra de offer, som vi anse nödvändiga och oefftergiftiga. Det är detta, tror jag, som är fördelen med den liberala reservationen och dess ståndpunkt. Den synpunkten har för mig varit den mest vägande vid min anslutning till densamma.

Så kommer en ny fråga. På det sättet, säger hans excellens herr statsministern, upprifva vi 1901 års härordning. Jag svarar: Detta är icke riktigt. Vi upprifva icke 1901 års härordning, förrän vi fått någonting annat att sätta i stället. Här är icke meningen att drifva någon förtviningspolitik beträffande 1901 års härordning, och det förefaller mig, som om regeringen verkligen icke hade anledning att framkasta en sådan tanke efter den lojalitet, som dock med all önskan

Ang. åtgärder för minskning af utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

att göra afprutningar har visats från det liberala partiets representanter i statsutskottet ifrån denna kammare. Här ha vi dock föregående lördag röstat för både det ena och det andra anslaget under stark opposition från andra håll, just därför att man icke vill rifva upp ståndpunkten från år 1901. På den ståndpunkten stå vi fortfarande kvar, men vi vilja *pröfva* de olika krafven. Vi ha funnit att försvarsfrågans läge är sådant, att det går icke längre att blott måla årtalet 1901 på väggen och sedan peka därpå såsom ett mystiskt varningstecken mot hvarje anlopp mot försvarskostnaderna här i landet. Vi frukta, att 1901 års härordning, sådan som den nu tyckes utveckla sig, blir oss för tung; vi kunna icke finna annat, än att det är skäl att se efter, om man icke för samma dryga kostnader kan vinna mera, än man nu vinner med denna härordning. Vi komma ihåg, att 1901 års härordning aldrig varit något helgjutet verk, utan att den är resultatet af en kompromiss, behäftadt med svåra fel ifrån födseln och just därför också så mycket mindre upphöjdt öfver en fördomsfri pröfning. Ute i landet råder bekymmer och oro öfver det sätt, hvarpå denna härordning verkar. Vi vilja se se till, om man icke skulle kunna komma till en sådan revision af densamma, att dessa bekymmer och denna oro minskas, utan att försvarets effektivitet blir lidande därpå. Det är en sådan pröfning, som vi begära, och det är just fördens skull, som det enligt vår uppfattning är nödvändigt att taga upp försvarsfrågan i dess helhet och icke blott en eller annan spridd punkt, låt vara så angripbar som de, hvilka socialdemokraterna här vänt sig emot.

Hans excellens herr statsministern uttalade den farhågan, att om så skedde, skulle vi icke vidmakthålla hvad vi vunnit i försvarskraft. Ja, det beror på hvad man menar med vidmakthålla. Menar man med ett vidmakthållande af vårt nuvarande försvar att införa den beräknade F-båten, tror jag, att hans excellens icke kan lita på oss. Vi ha icke funnit, att denna F-båt ligger inom den ram, som 1901 års härordning afsåg, och vi tillåta oss att behålla händerna fria beträffande pröfningen af denna stora nya typ af pansarfartyg. Men det liberala partiet säger, på sätt, som det hittills gjort, icke blankt nej till hvarje vidmakthållande; det säger nej när verkligen vägande skäl därför föreligga. Vi begära således icke någon upprifning, men vi begära en reorganisation. Kan den reorganisationen verkligen leda till en minskning af bördorna, så vore det väl också besynnerligt, om man skulle vara till den grad förälskad i 1901 års härordning, att man icke toge emot minskningen, om den verkligen kunde komma till stånd. Jag ger i detta fall intet som helst löfte och gör inga som helst förespeglingar, men alldeles omöjligt synes mig dock icke vara att med undanröjande af de svåra organisatoriska bristerna i 1901 års härordning få till stånd ett försvar, som är lika effektivt och kanske ändå blir mindre tryckande.

Sälunda, mina herrar, kan jag icke finna annat, än att jag förbragt skäl för min uppfattning att, om den svenska försvarsfrågan för närvarande befinner sig i en återvändsgränd, såsom jag sagt, och om det är en landsfara att lämna den kvar i denna återvändsgränd, så erbjuder det liberala partiets reservation till detta betänkande en utväg, om också icke en fullkomlig utväg, ut ur återvändsgränden.

Hans excellens herr statmestern slutade med några ord om, att vi både böra och kunna försvara oss. Det har alltid varit äfven min mening och är det i denna stund. Jag gör alldeles icke någon skillnad emellan begreppen neutralitetsförsvar och själfständighetsförsvar: för mig är ett försvar ett försvar för själfständigheten, eljest är det för litet. Men högt och eftertryckligt vill jag också hafva sagt, att man skall bygga detta försvar på en sådan grund, som med hänsyn till den framväxande demokratin är den enda möjliga. Man måste se till, att man i tid söker undanröja de anledningar till missnöje och misstro, som yppa sig ute i landet. Man måste se till, att man så snart som möjligt söker återvinna det förtroende, som landet är i färd med att börja neka sitt försvarsväsende. Vi skola lägga försvaret, menar jag, på den starkaste grund, som det kan läggas på, nämligen på folkets egen tro därpå och dess vilja att göra sina offer för detta försvar. Kommen det ihåg, mina herrar, att här blir lika litet som i något annat modernt samhälle ett ordentligt försvar, förrän vi få ett folk, ett verkligt folk i vapen.

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för land- och sjöförsvaret.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Karlsson* i Göteborg, *Nilson* i Örebro, *Forsberg*, *Sandström*, *Wijk*, *Janson* i Bråten, *Kobb*, *Lagerblad*, *Petrén* och *Johansson* i Jönköping.

Herr Persson i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Här har yrkats bifall till de olika punkterna i den socialdemokratiska reservationen, och proposition å hvarje sådant yrkande kommer ju äfven att framställas. Jag har nu begärt ordet för att yrka bifall till den tredje punkten i nämnda reservation. Den siste ärade talaren har här redan framhållit, hvad detta skrifvelse förslag innebär. Om det nu vinner anslutning här, utgör det ett bevis på den goda viljan att söka afknappa de utgifter, hvarom här är fråga. Då tiden är långt framskriden, skall jag emellertid icke längre taga kammarens strängt upptagna tid i anspråk, utan ber blott att få yrka bifall till punkt 3 i nyss nämnda reservation.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Jag har endast några korta erinringar att göra, då jag förut haft tillfälle att yttra mig i denna debatt. Jag har här blifvit uppkallad af hans excellens herr statsministerns direkta erinringar angående vår programpunkt i denna fråga och åtskilligt, som därmed sammanhänger.

Hans excellens statsministern citerade visserligen vår programpunkt riktigt så långt, som han läste upp den, men han utelämnade dess sista del, som ingalunda står där för ro skull, utan hvilken innehåller ett komplement till hvad som är uttaladt i de föregående negativa satserna. Det talas där först om »kamp mot militarismen» och den fortsätter med »successiv minskning af militärbördorna fram mot afväpning», men vi finna ingalunda en sådan ren negativism tillräcklig, utan det heter i fortsättningen: »bindande skiljedomsaftal, permanent skandinavisk neutralitet, kraftig internationell samverkan mellan arbetarorganisationerna mot kriget.» Det är således vårt partis mening att i den mån, som det är möjligt att kunna afskrifva det gamla

Ang. åtgär- barbariska militärförsvaret, detta skall ske i sammanhang med, att de
der för nya positiva fredsgarantierna växa fram. Detta är uttryckt i själva
åstadkom- formuleringen af ifrågavarande punkt.
mande af

minskning i Nu framböll herr statsministern, att i ett kommenterande anförande
utgifterna till denna punkt hade jag för min personliga del uttalat, att dess
för landt- formulering vore ägnad att kunna samla förespråkare för olika menings-
och sjö- riktningar inom vårt parti. Detta är just också anledningen till, att
försvaret. vi för vår del valde denna formulering, ty det har ju, som bekant, i
(Forts.) detta fall rådt delade meningar inom partiet, i det att ifrån den grupp,
där man icke velat höra talas om, ens såsom en öfvergångsform, att
man skulle behålla ett försvar, den särskilda mening har, såsom en
annan talare erinrade om, tagit sig högljudt uttryck. Men herr stats-
ministern har lämnat en faktiskt oriktig uppgift, när han förklarade att
intet förslag till förändring i denna vår programpunkt föreligger. Det
föreligger tvärtom ett sådant förslag, ehuru jag för min del vägar hop-
pas, att uttalandet kommer att fortfarande behålla den formulering,
att det kan samla alla meningsriktningar inom partiet. Denna skift-
ning är emellertid ingalunda af den art, att den skulle i och för sig
innebära någonting med den andra åskådningen oförenligt, ty hvad är
det som alla kunna enas om? Jo, det är just *nedsättningen i militär-
bördorna*. På det sättet får man en klar linje, som hela arbetarklas-
sens politik kan gå ut på.

Hans excellens herr statsministern menade också, att intet social-
demokratiskt parti på något annat håll skulle ha kunnat framlägga
ett sådant förslag som det, hvilket här varit på tal i dag, nämligen
att gå fram och som han sade rasera hela försvarsbyggnaden. Skulle
någonting sådant vara möjligt t. ex. i Tyskland? — frågade hans excel-
lens. Ja, det är så till den grad möjligt, att hvarje år vägra där de
socialdemokratiska riksdagsmännen militärbudgeten; hvarje år vägra
de *alla* anslag till det bestående systemets budget, därför att man an-
ser, att detta i sin helhet verkar alltför tryckande, alltför folkfientligt,
och äfven därför att detta är ett redan traditionellt uttryck för den
skarpa motsättning, som består mellan de härskande klassernas politik
och den folkliga politiken, och hvilken särskildt tager sig uttryck på
det militära området. Men jag bör också i fullständighetens och san-
ningens intresse tillägga, att vårt tyska broderparti lika litet som vi
här har ställt sig på den nationella själfuppgifvelsens grund, utan i
deras program står uttryckligen inryckt yrkandet på »*nationens upp-
fostran till värnförmåga*», och den stående arméns ersättande med ett
»*folkvärn*», ett slags milissystem.

Det är den ståndpunkt, som där intages. Herrarna finna däraf,
att när vi här ställt oss på den ståndpunkten, att vi velat göra vissa
reduktioner i en orimligt högt uppskrufvad budget, ha vi i själva
verket blott framställt ett blygsamt kraf i jämförelse med hvad många
anse, att man kunde ha gjort. När vi intagit den ståndpunkten, ha
vi gjort det därför, att vi, som här stå ansvariga för dessa våra yr-
kanden, ha känt det så, att vi vilja *icke* taga ansvaret för, att vår
nuvarande värnförmåga skulle på något sätt äfventyras, så att det
hela skulle falla sönder, byggnaden fullständigt raseras. Det är ett
uttalande, som jag ber att med den största skärpa få framhålla gent

emot de både från den liberala sidan och från högersidan gång på gång upprepade bedyrandena, att vi blott huggit på måfå, blott i blindo gjort ett angrepp mot det nuvarande systemet. Alla dessa uttalanden måste af oss på det bestämdaste afvisas.

Under denna långa och vidtskiftande debatt ha en mängd uttalanden förekommit, hvilka jag här icke skall upptaga till bemötande, huru mycket som än kunde sägas därom. Gent emot herr statsministerns upplysning om, att en utredning naturligtvis blifvit gjord angående relationen mellan landt- och sjöförsvaret, men att denna utredning skulle vara ett hemligt aktstycke, vill jag erinra därom, att ingen har begärt att få se på de hemliga mobiliseringsplanerna, men man måtte väl kunna göra det anspråket, att man borde klart framlägga skälen, hvarför man anser, att en så och så stor del af den gemensamma försvarsbudgeten kan och bör offras på flottan och en annan del på armén. Det är något annat, än hvad som hittills gjorts. Det är detta, som kräfves och bör krävas, och samma yrkande framställdes ju för öfrigt, ur något andra synpunkter, af herr Edén.

Slutet af herr statsministerns anförande formade sig till en rad satser, hvilkas sammanhang med den föreliggande frågan jag åtminstone för min del hade svårt att fatta. Mot hvilka polemiserade egentligen herr statsministern, när han frågade: Behöfver Sverige ett försvar och kan Sverige försvara sig? De jämförelser, som han gjorde med Korea och dylikt, voro väl ändå icke bevisande. Det är ju allmänna talesätt, sådant som man hör på hvartenda försvarsmöte. Det bara hette, att om det blir ett försummadt försvar, komma vi fullständigt under isen; vi komma då nära på i samma vasallförhållande som utomeuropeiska länder, där kolonialintressena brottas. Men den fråga, som hvarken herr statsministern eller någon annan af högerns talare gått in på, är frågan: Ha vi råd att gifva militärerna allt hvad de peka på och vilja ha till försvaret? Den frågan framställer sig med växande eftertryck för hela svenska folket. Hur mycket vi skola kunna ge försvaret — det är det hvarom meningsskiljaktigheter här yppa sig. Det kommer icke att gå att endast fortsätta och tala om, att man »försummar försvaret», att man låter alltsammans förfalla och raserar byggnader etc., därför att man kräver, att vi i vårt land skola komma ned till en position i fråga om försvarsutgifter, som är mera jämförbar med den, som öfriga småstater i Europa intaga. Det är detta, som ingen af talarna utanför det socialdemokratiska lägret vill in på, ty det är den ömma punkten detta, att vi ha fått våra bördor uppskrufvade så högt. Vi måtte komma ned på en lägre nivå. När man från liberalt håll gör gällande, att vi måste ha ett helgjutet försvar och att man icke kan taga bort en bit här och en bit där, så vill jag endast säga, att vi ställa frågan så: Är det då icke möjligt att skaffa ett lika helgjutet försvar, ett sammanhängande helt för t. ex. 60 miljoner kronor som nu för 80 miljoner? Naturligtvis är icke detta omöjligt, och vi komma då in på en väg, som efter vårt sätt att se leder in i den rätta riktningen och vi äro vissa om, att detta vårt sätt att se delas af vida kretsar i vårt land.

Nu ha af de liberala talarne på förmiddagen och äfven af herr

Ang. åtgärder för åstadkommande af minsning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Ang. åtgär- Staaff nu i afton uttalats mycket erkännsamma ord om vissa uppslag
der för i vår motion. Det har sagts ifrån, att om det blott hade formats litet
åstadkom- mera försiktigt, hvad som där står — och det har utspunnits en hel
mande af twist om, »huruvida» och »i hvad mån» det stod så eller så i det ur-
minskning i sprungliga förslaget — så skulle man kanske ha kunnat mera reflek-
utgifterna tera därpå. Men när man ändå icke har velat säga rent ut, att det
för landt- är meningen att vidtaga en *minskning* utaf de högt uppskrufvade
och sjö- bördorna, då har man kanske genom det senaste, formellt lysande an-
försvaret. förordet fått en god förklaring därtill och en god inblick uti hvad det
(Forts.) är som håller igen från en sådan förklaring.

Herr professor Edén gjorde bl. a. det uttalandet, att när vi bära sådana tunga bördor, böra vi kunna »vinna mera» för vårt försvar. Detta uttalande syftade på allt annat än på tankegången att dessa bördor skulle lättas. Det syftade så tydligt på den tanken, som också fick i en annan försiktig form sitt uttryck i hans slutord om »ett folk i vapen», jag menar den *ettåriga värnplikten*, som så många inom det liberala partiet sluta sig omkring och det är *därför* som man icke på villkor vill binda sig vid att bestämdt uttala den goda viljan att komma nedåt i försvarskostnaderna.

Ett bifall till de olika yrkanden, som vår motion innebär, det innebär ju i denna stund icke någonting annat än en opinionsyttring, men en sådan utaf synnerligen betydelsefullt slag. Ty det skall visa, huruvida man vill gå enbart på det direktivet, som de liberala föreslå, en utredning *utan* någon som helst hållpunkt i afseende på om vi äro för högt uppe nu eller icke, en utredning som *icke* säger hvad man vill; och hur man än nu bagatelliserar de från början mycket förbindande uttrycken om dess noggrannhet, blir den ändå en subjektiv utredning, där man till sist kommer fram till intet annat än en summa som man *tycker* att man ungefär skall hafva råd att offra på försvaret. Denna summa anse vi för vår del böra, ex analogia, något så när med andra jämförbara staters förhållanden, kunna sättas betydligt *lägre* än hvad vi nu hafva, så mycket hellre som de nuvarande bördorna väckt den opinion och den storm emot sig hos vårt folk, som göra, att hela försvaret derutaf hotas och som göra, att den rent försvarsnihilistiska ståndpunkten vinner anhängare undan för undan.

När vi sålunda vilja af kammaren begära ett bestämdt uttalande i den antydda riktningen, sker det därför att det skulle ha sin stora betydelse, att ett sådant uttalande gjordes. Ty det innebar, att detta större eller mindre antal kammarledamöter — naturligtvis helst en majoritet — dock är ense med oss därom, hur mycket vi i öfrigt äro oliktankande, att vi kommit *för högt* upp, och att en blifvande utredning måste räkna med lägre bördor för försvarsväsendet än hvad man hittills skrufvat upp dem till.

Jag skall alltså be att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Staaff! Herr talman! Beträffande först den siste ärade talarrens uttalande vill jag säga det, att han behöfver väl endast läsa den reservation, som de liberala ledamöterna i försvarskommittén på sin tid afgäfvit emot pansarbåtsutlåtandet, för att se, hvilken betydelse de tillade en jämförelse emellan likställiga eller jämförbara mindre

länders utgifter för försvaret och våra egna. Det var en sak, som var mycket uppmärksammat utaf oss i försvarskommittén, det kan jag säga, och det lär väl vara alldeles påtagligt, att, ifall en sådan utredning, som vi ha begärt, kommer till stånd, det icke lär kunna blifva fråga om att landets försvarsutgifter skulle kvarstå i det förhållande, som de efter denna tablå visats hafva varit under en afsevärd tid, nämligen öfver 50 procent af de egentliga utgifterna.

Hvad nu beträffar det i diskussionen så mycket omtalade utlåtandet af professor Wagner, som både friherre Palmstierna, först, och sedan hans excellens herr statsministern återopade, vill jag säga, att sedan jag enskildt af hans excellens fått höra något närmare om detta utlåtande, hvilket jag icke förut kände, undrar jag mycket, huruvida detta utlåtande egentligen alls kan återopas gentemot hvarje slags utredning om den ekonomiska bärkraften. Det är tydligen en kritik utaf en utredning, som blifvit gjord i Tyskland. Men på hvad sätt har den blifvit gjord? Det är ju frågan. Icke tror jag, att man på grund af den kritiken utan vidare kan säga, att hvarje försök till beräkning af statsbudgeten ett antal år framåt skulle vara totalt utan mening och alldeles otänkbar. Jag tror, att vi afskrifva professor Wagners utlåtande från diskussionen.

Ja, jag kan icke underlåta att ytterligare understryka hvad redan ett par talare betonat, att den fråga om förhållandet mellan här och flotta, som hans excellens statsministern vidrörde, verkligen icke alls är utredd på det sätt, som vi afse, genom det hemliga utlåtande, som stabscheferna hafva afgifvit. Nu kan jag icke närmare tala om utlåtandet och hvarför jag icke anser denna utredning på ringaste vis motsvara, hvad vi menat; det är ju hemligt och man får sålunda icke tala om dess innehåll. Men jag vill ytterligare betona, hvad redan här är sagdt, att hvad vi mena, är visst icke några synpunkter, som till sin natur behöfva hållas hemliga, utan det är en öppen och fri diskussion utaf vår armés och flottas förhållande till hvarandra och betydelse för försvaret. Naturligtvis om man utan vidare utgår ifrån att vi få öka upp än vår flotta och än vår armé, då fäster man sig icke vid en sådan där utredning, som skulle visa deras inbördes betydelse. Men ifall man alldeles bestämdt menar, att vi icke på en gång kunna hålla oss med en armé, hvartill man behöfde taga ut allt vapenfördt folk, och tillika med en kraftig flotta, då blir det absolut nödvändigt att göra en sådan utredning för att se till, hur mycket skall den ena försvarsgreuen och hur mycket skall den andra få, för att största möjliga styrka skall åstadkommas inom försvaret.

Herr statsministern har börjat blifva specialist på det politiska året 1906, hvars historia han noggrant studerat. En ärad vän har redan levererat ett så utmärkt försvar mot de angrepp herr statsministern gjorde, att jag icke behöfver säga så särdeles mycket. Men jag skall ännu en gång tillåta mig att vända mig mot herr statsministern och friherre Palmstierna i förening, därför — att de gjorde samma anmärkning. De ha sagt, att i regeringens uttalande 1906 var saken lagd så, att där anordnades först en försvarsplan och därefter skulle en utredning eller en finansiell granskning följa, och de säga, att nu är detta alldeles omkastadt, det är alltså en inkonsekvens.

Ang. åtgär-
der för
åstadkom-
mande af
minskning
utgifterna
för land-
och sjö-
försvaret.
(Forts.)

Ang. åtgär-
der för
åstadkom-
mande af
finansiering
utgifterna
för landt-
och sjö-
försvaret.
(Forts.)

Ja, det är ju sant, att då anordnade man saken på det sättet. Emellertid skall jag be att få påpeka, att betydelsen utaf denna finansiella granskning möjligtvis kunde hafva blifvit en annan, däresamma, som anordnade försvarsplanen, också anordnat den finansiella granskningen. Men då det kom andra, som anordnade den finansiella granskningen och som därvid, såsom herr statsministern ganska väl känner, eftersom jag har sagt honom det, redan då det var fråga om denna kommittés tillsättande, alldeles afveko från den afsikt, som fanns 1906, tyckes det icke, som om vi, jag och mina kamrater från den regeringen, kunna göras ansvariga för fortsättningen. Men i alla fall, lät vara, att det är en omkastning i detta fall! Af erfarenheten blir man vis, heter det, och man kan ju ha blifvit vis af den erfarenhet man fått af den sista försvarskommittén.

Herr Edén har tydligt och patagligt visat, att läget 1906 var ett helt annat än sedermera och att det fanns mycket, som kunde förklara, hvarför icke den liberala regeringen då upptog de synpunkter, som nu från liberalt håll framföras. Man skulle möjligen till hvad han sade kunna lägga ännu en synpunkt — han antydde den, men man skulle möjligtvis kunna framhålla den ännu något mer. 1906 var året efter unionskrisen, det var det första året, då det folk, som hade varit förenadt uti union med Sverige, hade vunnit den fulla själfstyrelse, som det åstundat. Man kände då icke, hur det skulle komma att begagna sin nyvunna fulla suveränitet, man kände icke, hurvida det till äfventyrs skulle vara benäget för någon allianspolitik, som kunde i sina konsekvenser innebära någon fara för det svenska folket. Man har sedan i detta hänseende funnit, att det norska folket ifrån första början af sin själfständighet haft fullkomligt klart för sig, att det vill hålla sig helt och hållet ifrån alla politiska kombinationer med andra makter, att det vill lefva sitt eget lif för sig själf. Det är ju onekligen af en icke ringa betydelse för oss, att den ovisshet, hvari man i nu berörda afseende befann sig år 1906, numera blifvit alldeles undanröjd.

För öfrigt, man är icke alltid fullkomligt oföränderlig, och äfven ers excellens, tror jag, har förändrat ståndpunkt mer än en gång i politiken.

Frågan är endast, om man utvecklar sig. Det vill jag icke neka till, att ers excellens också har gjort. Ers excellens höll t. ex. nyss ett anförande, däruti ers excellens mycket starkt betonade sin fredskärlek. Jag vet icke, om den alltid varit så stark. Jag vet icke, om den var så stark exempelvis för 6 år sedan.

Näväl, om ers excellens undergått en så betydande utveckling, hvarför skulle då icke jag, stackare, också få utveckla mig.

Hans excellens herr statsministern Lindman: Herr talman, mina herrar! Tiden är långt framskriden, men jag skall likväl be att få taga kammarens tid i anspråk för en kort stund.

Jag ber då först att få säga, att om mitt uttalande i dag utaf herrar Staaff och Edén uppfattats som något angrepp, såsom herr Staaff nämnde, på den liberala regeringen 1906, har detta aldrig varit min afsikt. Jag tror icke, att det skall kunna påvisas, att jag vare sig i tonfall eller röst eller med hvad jag sagt i allra minsta mån

gjort ett afsiktligt anfall på den liberala regeringen. Hela detta anförande var lagdt fullkomligt objektivt. Jag gjorde jämförelser mellan huru förhållandena voro 1906 och huru de äro nu. Jag ansåg mig hafva full rätt att göra det, därför att jag från ledamöter af det parti, minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret. (Forts.)
 herr Staaß tillhör, blifvit ytterst skarpt klandrad för mitt handlingssätt i försvarsfrågan och för hvad den regering, som jag tillhör, gjort, såsom t. ex. i fråga om fälthaubitserna. Hvad som däremot gjordes 1906 i fråga om positionshaubitserna, synes man däremot uppenbarligen icke få tala om. Mina herrar! Det finnes ett vapen, som användes i Australien och som heter bumerang, hvilket, när det icke slungas med skicklighet och kraft, återkommer och träffar utgångspunkten. Nu vill jag emellertid endast framhålla, att jag från min sida icke börjat något angrepp. Har det tolkats på det sättet, har det tydligen varit därför, att saken känts öm. Herr professor Edén utvecklade med stor talang och skicklighet, hvarför man icke får tala om hvad som gjordes 1906. Att den åsyftade regeringen kom till sent på hösten och hade det mycket svårt, det erkänner jag gärna. Den var, efter professor Edéns utsago, tillsatt för att lösa en enda fråga, rösträttsfrågan, och så kom den ju också till efter unionskrisen. Om jag nu uppfattade herr Edén rätt, menade han — och det sade äfven herr Staaß — att unionskrisen till viss grad förklarade, hvarför den dåvarande regeringen öfver hufvud taget kommit in på försvarsfrågan. Det var, efter hvad jag kunde förstå af hvad herr Edén talade, af det skälet, att man hade förhållandena i mycket friskt minne. Därför gjordes då det uttalandet, att vi skulle tänka på att utveckla och stärka vårt försvar.

Nu säger herr Staaß, att han kan ju i viss mån erkänna, att man blir vis af erfarenheten. Det är ju mycket bra det, att man under de fem åren utvecklat sig åt det hållet, men jag tillåter mig göra den frågan: Hvarför tog den regering, som enligt herr Edéns utsago var bildad för att lösa endast rösträttsfrågan, öfver hufvud taget upp försvarsfrågan? Jag kan icke förstå anledningen, hvarför man just då skulle taga upp försvarsfrågan och söka lösa den i hela dess stora vidd. När man emellertid gjorde det, äro de uttalanden, som då gjordes, ofrånkomliga. Ty det är tydligt, enligt de uttalanden, som då fälldes, att först skulle försvarsplanen uppgöras, därefter skulle den ekonomiska granskningen komma. Men det tjänar ju icke mycket till att tala om det. När man vidare talade om dessa frågor i dag, kom herr Edén i sitt anförande in på frågan därom, att det icke finnes någon tillit till försvaret. Då frågar jag: Äfven om man icke har tillit till försvarsväsendet sådant det nu är, så är det väl nödvändigt att behålla den nuvarande härordningen åtminstone tills vidare och intill dess man kan sätta något annat i stället. Det vill förefalla mig, som om professor Edén tydligt och klart uttalat detta, då han yttrade: »Vi vilja visst icke rifva upp 1901 års härordning.» — Men åsikterna kunna vara olika. Jag har här en liten bok, utgifven om ett anförande vid remissdebatten, i hvilken en talare, herr Staaß, säger: »Man har hittills byggt på 1901 års ordning, jag har själf, då jag satt i regeringen, varit med om att bygga på densamma. Likväl tror jag, att man får betänka sig.» Då är det väl meningen, att döma af hvad jag här

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

uppläste, att talaren vill göra en ändring i 1901 års härordning, och det är det jag säger är så betänkligt.

Sedan ber jag att få säga, att professor Edén och äfven andra talare göra sig skyldiga till missförstånd och till en för mig alldeles oförklarlig sammanblandning af tvenne saker. Det är nämligen en sammanblandning af hvad som kallas försvarsplan, hvilken, enligt 1906 års statsrådsuttalande, skulle uppgöras först, och af organisationsplan. Jag tillät mig förut i dag säga, att en försvarsplan är en strategisk plan. Jag fick därpå den anmärkningen af friherre Palmstierna, att jag gått utanför debatten, när jag talade om försvarsplanen. Om det var därför, att han varit med om att skriva under en motion, där det icke finnes någon plan alls, vet jag ej, men emellertid tyckte han icke om, att jag talade om försvarsplanen. Försvarsplanen är af den beskaffenhet, att den aldrig kan läggas på Riksdagens bord. Herr Edén klagar öfver, att den icke finnes i försvarskommitténs betänkande. Det är hemliga papper, som icke kunna visas fram eller aftryckas i något betänkande. Beträffande organisationsplanen vill jag nu vidare säga det, att för den, som följt med det anförande, jag hade i förmiddags, torde det framgå, att jag talade både om försvarsplanen och om den på densamma byggda organisationsplanen. Det är en organisationsplan, som uppdrager förhållandena mellan de båda försvarsgrenarna, och jag har förut nämnt, att densamma är uppgjord. Nu är min uppfattning den, att man icke får ifrågasätta att rubba de förhållanden, som finnas mellan de båda grenarna af försvaret. Erfarenheten har ledt oss dit vi kommit. Den grunden anser jag, att vi böra stå på. Vill man under den ifrågasätta nya utredningen icke ens underhålla den materiel, som erfordras för det nuvarande sjöförsvaret, så rubbar man denna grund. Den fasthölls emellertid uti regeringens uttalanden 1906, ty då sades, att regeringen det året icke begärde några pansarfartyg på den grund, att det icke kunde dröja mer än ett år, innan utredningen blefve färdig. Jag tillät mig säga, att det dröjt fem år, och något förslag har icke, fastän utredningen pågått så länge, kunnat framläggas. När man talar om, att man visst icke vill underlåta att underhålla hvad man har, men ändock säger, att man skall utreda, då frågar jag: Hvad vilja då herrarna utreda? Låt oss antaga, att vi kunna inskränka denna utredning till att räkna fem år till; hvad vilja herrarna under tiden göra med materielen? Jag åtminstone förklarar, att den förfaller, om den icke underhålls under den tid, som ni hålla på och utreda. Det ena fartyget efter det andra måste utrangeras, och det synes mig då vara en oafvislig nödvändighet att bygga nya i stället. Gör man icke det, har man enligt min åsikt icke vidmakthållit försvaret, och det leder enligt min uppfattning till en destruktion af försvaret.

Slutligen vill jag bemöta ett yttrande af professor Edén, då han i en litet spetsig ton gaf mig en anmärkning därför, att jag icke talat om ålderdomsförsäkringsfrågan. Jag trodde dock, att det var mycket allmänt bekant, att den nuvarande regeringen ägnat den frågan uppmärksamhet, och att en kommitté hållit på med denna sak i flera år och haft ett otroligt arbete. Visserligen vet jag, att det sagts i remissdebatten af herr Staaff, att den liberala regeringen tänkt gå till väga

i den frågan på ett annat sätt. Man började med att låta sakkunniga personer hålla föredrag i statsrådsberedningen, och sedan skulle man bilda sig en uppfattning undan för undan. Så skulle frågan utredas. Nu är det ju så, som sagdt, att en kommitté på flera personer tillsatts och haft ett otroligt arbete med frågan. Flera gånger ha vi vänt oss till kommitténs ordförande med begäran om, att kommitténs arbete om möjligt måtte snart komma till något slut. Men det är ett så vidlyftigt material, som behöfver insamlas, att det ännu icke lyckats att få något från kommittén. Men nu vill jag säga, att om jag i det anförande jag hade här underlät att nämna denna sak, liksom jag underlät att nämna många andra saker också, har jag därför icke förbisett denna fråga, utan tvärtom vill jag förklara, att jag anser, att det är synnerligen viktigt, att ålderdomsförsäkringsfrågan löses, och det är min mening att göra allt hvad i min förmåga står för att bringa den frågan till en lösning.

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för land- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Jag har i dag klandrats därför, att jag i mitt anförande sagt, att det liberala partiet nu vill gå fram på den vägen att först utreda, huru mycket penningar som fordras för vissa uppgifna ändamål, och sedan skall hvad som blir öfver, sedan dessa utgiftsposter täckts, användas för försvaret. Ja, man läser naturligtvis de motioner och de anföranden, som finnas, och man öfverväger dem och tager ur dem så mycket man kan, d. v. s. man försöker att tolka dem efter bästa förstånd. Jag har verkligen tolkat dessa uttalanden, både det, som gjordes af herr Staaff vid remissdebatten, och det, som nu är gjordt i denna reservation, och jag har för min del icke kunnat däri inlägga något annat, än att man skall undersöka, hvad man behöfver till vissa uppgifna ändamål, och sedan skall man komma till försvarsfrågan. Nu är jag naturligtvis villig erkänna, att ett misstag å min sida kan föreligga. Har professor Edén nu förklarat, att försvarsfrågan icke under något förhållande skall bli en sekundär fråga, utan att den skall fullt likställas med eller ställas som en viktig fråga vid sidan af ålderdomsförsäkringen och andra frågor, är jag för min del mycket glad, att det uttalandet åstadkommits af mitt missförstånd. Kanske vi annars saknat det uttalandet, och det hade varit mycket beklagligt. Nu veta vi, mina herrar, i alla fall, att utvecklingen går därhän, att det liberala partiet icke ställer försvarsfrågan som en sekundär fråga. Jag skall be att få styrka något af hvad som gjordt, att jag kunnat komma till en sådan missuppfattning. Vid remissdebatten förklarade herr Staaff: »Det kommer aldrig att kunna verka tillfredsställande på det sätt, som blefve fallet, därest man kunde se framför sig de stora kraf, som måste tillkomma på vår budget, och ifall man med stöd af denna vetenskap kunde göra sina beräkningar för en afsevärd tid — icke för långt framåt, men icke heller för kort, icke för en väldig period framåt, utan för en öfverskådlig sådan. Det är min uppfattning, att detta skulle vara det allra första, som borde göras i försvarsfrågan; och först när man på det sättet kommit till hvad försvaret får kosta, först då borde efter min tanke militärer tillkallas och tillfrågas eller, som det på det militära språket heter, kommenderas till att säga oss, hvad som inom denna ram är det nödvändigaste för försvarsväsendet.» I denna reservation heter det: »Vi tro, att en annan väg måste beträdas. Det torde

Ang. åtgärder för
åstadkommande af
minskning i
utgifterna
för landt-
och sjö-
försvaret.
(Förta.)

bli nödvändigt att i stället först söka åstadkomma en noggrann pröfning af våra ekonomiska möjligheter och därefter, sedan man härutinnan kommit till ett resultat, utvisande hvad vi med tillbörligt tillgodo-
seende af andra samhällsbehof förmå bära i och för försvaret, anlita den militära sakkunskapen för att utreda, huru vi för det belopp, som kan användas för militära ändamål, må erhålla det mest effektiva och betryggande försvar.» Dessa yttranden äro mycket lika hvarandra, och det ser nästan ut, som om de vore skrifna af samma hand, men det kanske är misstag af mig. Då är jag mycket ledsen för det, men på samma gång mycket glad, att jag fått den förklaringen öfver ställningen, som man kanske får betrakta som fullt auktoritativ, från det liberala partiet.

Jag skall till sist endast be att till herr Branting, om han icke redan har gått, få säga det, att jag har mig mycket väl bekant, att Tysklands socialdemokrater rösta mot de militära anslagen, men jag är öfvertygad om att detta beror därpå, att de veta, att detta endast utgör en tom demonstration och icke något annat. För öfrigt betvivlar jag fortfarande, att någon motion i den riktning, som här framkommit i Riksdagen från det socialdemokratiska partiet, blifvit väckt i något annat land, och jag tror icke, att en sådan motion någonsin sett dagen i Tyskland. Jag tillåter mig äfven fråga herr Branting, om hans omdöme om de tyska socialdemokraterna äfven gäller sydtyskarna. Jag har trott mig finna, att det råder en annan uppfattning hos dem, när det gäller att rösta för budgeten.

Men detta är ju endast obetydliga ting, och jag har icke något vidare att anföra.

Herr Rydén: Jag begärde egentligen ordet för ett par repliker. Den ena gäller herr Hans Andersson, som jag skulle kunna svara åtskilligt, men eftersom han i dag utvecklade ett mycket fridsamt och vänligt uppträdande mot mig, i jämförelse med hvad som var fallet under fjolårets debatt, så skall jag icke säga mer än att jag alldeles bestämdt protesterar mot hans påstående, att jag skulle hafva uttalat mig hänfullt om bondeklassen. Jag har samtalat med flera af mina kamrater bland bondeklassen och däribland flera af herr Hans Anderssons eget parti, och de hafva enstämmigt förklarat, att de hafva uppfattat mitt anförande så, att mitt angrepp gällde den storbondeklass, som voterade millionanslag för militära ändamål. Jag skiljer nämligen på de grupper af landtmän, som i militära frågor rösta folkligt och de grupper af landtmän, hufvudsakligen storbönder, som i militära frågor rösta med det storkapitalistiska intresset för högre anslag. Det ligger för öfrigt icke alls något hänfullt uti detta, utan snarare det att jag velat ge uttryck åt min bedröfvelse och mitt bekymmer öfver denna företeelse.

Beträffande herr Carl Perssons i Stallerhult anförande skall jag endast säga det, att den historiska utredningen angående landtmannapartiets ställning till försvaret, sådant jag ommämnt den, har han icke vederlagt. Jag har läst 1877 och 1878 års militärdebatter, och jag vill endast säga det, att det förslag, som framlades 1878, hade det bestämda syftet att utgöra en yttring från landtmannapartiets sida,

att partiet önskade få indelningsverket upphäfdt, med villkor att man påtog sig ett annat försvar. Detta parti visste, när förslag därom framlades, att det icke skulle komma att vinna Riksdagens bifall; det hade lika små förhoppningar i det afseendet som vi synas ha beträffande vår motion, och under sådana förhållanden kan man icke tillmätta den saken något värde som bevis.

Jag skall emellertid, herr talman, be att till slut få yttra några ord äfven i saken. Det är ju ett märkligt tidens teckens, att en socialdemokratisk motion, afseende nedsättning i försvarsutgifterna, i dag blifvit debatterad fem och en half timmar i Första kammaren och där föranledt votering. Det tror jag aldrig förut skett i svensk historia. Och det är minst lika märkvärdigt, att vi här i denna kammare i många timmar, under obrutet intresse, fört en debatt, i hvilken till och med regeringen funnit anledning att blanda sig, fastän det bara varit en socialdemokratisk motion som framkallat debatten.

Detta om något visar väl, att de intressen, som denna motion pekat på, äro så vitala och af en så rent folklig natur, att icke något politiskt parti kan stå intresselöst för desamma. Jag vågar som min bestämda uppfattning uttala det, att när vi hafva voterat i dessa frågor, voteringarna må sedan utfalla huru de vilja, så kunna de olika partierna gå från denna debatt med vissa bestämda resultat beträffande sin ståndpunkt i militära frågor.

Jag vågar då först och främst säga, att den liberala ståndpunkten om en utredning har i dag fått ett grundskott, och jag misstänker, att den plattformen är så pass sönderskjuten, att den icke torde komma att bereda partiet någon vidare glädje under den kommande valrörelsen.

Beträffande centerens ståndpunkt har herr Zetterstrand alldeles bestämdt uttalat, att vissa af de socialdemokratiska önskemålen äro befogade, att det finnes något i dem, och att det vore skäl i att få dem utredda. Jag konstaterar vidare, att nationella framstegspartiets chef, herr Andersson i Skifarp, bestämdt förklarat, att flera af de kraf vi framfört hafva fog för sig, ehuru han tillade, att han »icke funne skäl» att utreda saken. Det är betecknande för högerns ståndpunkt. Vi hafva framfört klara skäl, som icke kunna underkännas, att här äro missförhållanden och här kunna besparingar göras, och så möter högern endast med de orden: det är ändå inte något skäl att utreda den saken.

Jag vågar då som resultat för det socialdemokratiska partiets vidkommande uttala den uppfattningen, och det är för öfrigt min fasta förvissning, att det är alldeles obestriddt, att vi här hafva gjort en verklig insats, som för framtiden kommer att bli vårt land till gagn. Vi hafva pekat på faktiska missförhållanden. Herrar Staaß, Edén, Petréu och alla möjliga liberaler hafva klandrat oss, för att vi i vår motion icke kommit med en fullständig utredning, men då ber jag endast att få säga det, att om herrarna ställa de krafven på oss, att vi skola komma med fullt utredda förslag, uppgjorda af fackmän, hvad skulle då icke herr Staaß kunnat komma med i fråga om positiva förslag i försvarsfrågor? Herr Staaß, herr Daniel Persson och herr Kvarnzelius ha i flera år suttit i försvarskommittén och ha haft tillfälle att få allt det tekniska biträde de önskat för de militära problemens utredande.

Ang. åtgärder för åstadkommande af minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.
(Forts.)

Ang. åtgärder för
åstadkommande af
minskning i
utgifterna
för landt-
och sjö-
försvaret.
(Forts.)

Ha icke herrar liberaler i försvarskommittén kunnat komma med positiva förslag, så är det verkligen bra mycket begärddt af oss att vi skulle lägga fram en fullständig och tekniskt detaljerad utredning. Sådana anspråk äro alldeles orimliga och visa, enligt min uppfattning, att detta icke är verkliga skäl, utan blott svepskäl. Jag har många gånger sett motioner här i Riksdagen, som inneburit yrkanden utan att lämna någon utredning, men när man funnit något godt i dessa motioner, ha både herr Petré och andra, som sitta i utskott, sett till, om man icke kunde genom omarbetning af en kläm o. s. v. rädda hvad som varit värdt att taga vara på. Men man har icke gått och petat fram saker ifrån motiveringen och ställt dem tillsammans med klämman, dit de icke höra, och på sådant sätt sökt eliminera bort en motions yrkande, utan man har, som sagdt, kunnat komma till en gemensam plattform, ett utredningsförslag, omkring hvilket man har samlat en majoritet i kammaren. Herrar liberaler och herr Hans Andersson, som nu blott slå ned frågan och säga: »Detta gäller afröstning, den frågan diskutera vi icke», hade kunnat i stället svara oss: »Det finnes något i er motion. Den innehåller visserligen åtskilligt, som vi icke kunna gå med på, men låtom oss sakligt diskutera frågan och se till hvad vi kunna vara med om och hvad icke och söka komma till ett gemensamt uppträdande». Om man handlat så, i stället för att nu hålla enskilda sammanträden och skriva reservationer, i hvilka man söker krängla bort hvad motionärerna menat, och om man hade visat litet god vilja, så hade här kunnat vinnas ett resultat af denna motion. Jag har den känslan, ja den bestämda uppfattningen, att den ställning, som såväl högern som liberalerna intaga till vår motion, när de erkänna att den innehåller åtskilligt sundt och riktigt och åtskilligt som har fog för sig, men dock ställa sig på den rena afslagsständpunkten, icke är förestafvad af sakliga skäl utan af andra motiv.

Jag vill, herr talman, ha sagt detta ärligt och rent.

Jag ber, herr talman, för min del att få vidhålla mitt förut framställda yrkande.

Herr Lindqvist: Jag kan glädja kammaren med den upplysningen att jag icke ämnar förlänga denna diskussion, som redan pågår på andra dygnet, med något större anförande, utan jag har begärt ordet blott för att göra ett yrkande och ber nu att i anslutning därtill få yttra endast några få ord såsom motivering.

En af mina partikamrater yttrade förut i dag, att det föreföll honom naturligt, att de personer i Riksdagen, som städse voro redo att votera de anslag, som kräfdes från militärt håll till nya tekniska hjälpmedel, samtidigt borde kunna vara benägna att kassera det gamla som fanns och icke låta det finnas kvar och draga ökade underhållskostnader. Nu finnes i den reservation, som föreligger, en punkt, den sjunde, som innehåller ett yrkande på utrangering af flottan tillhörande fartygsmateriel, som enligt nutida fordringar saknar stridsvärde, och det synes mig sålunda, som om man med fullt fog kunde hysa förhoppning om att åtminstone på denna punkt i Andra kammaren skulle kunna vinnas enighet om bifall till reservationen.

När jag sålunda, herr talman, yrkar bifall till denna punkt, är

jag fullt medveten om, att i den föreslagna skrifvelsen icke förekomma de ord, som i dag så många gånger varit på tal, nämligen orden »huruvida och i hvad mån» man skulle kunna anse en sådan åtgärd berättigad. Jag hyser denna förhoppning så mycket säkrare, som den ärade representanten från Skifarp för en stund sedan i ett anförande med skärpa framhöll, att han för sin del ansåg det fullt befogadt och riktigt, att sådan gammal fartygsmateriel skulle utrangeras, och jag vill därför tro, att herr Andersson och hans meningsfränder icke skola vägra i vändningen, när vi komma till voteringen i denna punkt åtminstone, utan att det skall råda fullständig enhet i denna punkt.

Ang. åtgär-
der för
åstadkom-
mande af
minskning
utgifterna
för landt-
och sjö-
försvaret.
(Forts.)

Då, sedan detta yrkande blifvit framställdt, det efter hvad jag funnit icke återstår mera än en enda punkt i herrar Thorssons och Rydéns motion, som saknar bifallsyrkande, skall jag begagna mig af tillfället att i anslutning till hvad som af reservanterna och af dem, som förfäktat den motion, hvilken föranlett denna reservation, förut blifvit yttradt här framställa yrkande på bifall äfven till punkt 5 i ifrågavarande reservation.

Då flera talare anmält sig för yttrandes afgifvande, men tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på hemställan af herr talmannen att uppskjuta den vidare behandlingen af ifrågavarande utlåtande till plenum nästkommande fredag kl. 11 f. m.

§ 2.

Herr *Zetterstrand* aflämnade en motion, nr 340, i anledning Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning af statsbana från Älfsby till Piteå.

Denna motion bordlades på begäran.

§ 3.

Till bordläggning anmälles:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 29, i anledning af Riksdagens år 1910 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1909;

nr 30, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ålders-tillägg åt vaktmästaren vid arkivdepån i Visby C. J. Hallgren; och

nr 31, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens åttonde hufvudtitel.

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 11, i anledning af väckt motion om förslag till ändrad lydelse af 3 § 6 mom. i förordningen angående mantalsskrifning den 6 augusti 1894;

nr 12, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående särskild taxering af jordvärdet i landet;

nr 13, i anledning af väckt motion om utsträckning i visst afseende af Kungl. Maj:ts befallningshafvandes befogenhet att meddela förbud mot försäljning af brännvin; och

nr 14, i anledning af väckt motion om ändring i 4 § af förordningen den 23 oktober 1908, angående bevilningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter; samt

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upprättande af stormvarningssignaler vid Sveriges ostkust.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Vennersten</i>	under 12 dagar från och med den 25 mars,
» <i>Meurling</i>	» 5 » » » » » 23 »
» <i>Andersson</i> i Grimbo	» 2 » » » » » 23 »
» <i>Zetterstrand</i>	» den 24 mars,
» <i>Hansson</i>	» 4 dagar från och med den 23 mars,
» <i>Nilsson</i> i Bonarp	» 7 » » » » » 23 »
» <i>Johansson</i> i Jönköping	» den 24 mars,
» <i>Peterson</i> i Kvisberg	» 5 dagar från och med den 24 »
» <i>Schotte</i>	» 4 » » » » » 24 »
» <i>Malmborg</i>	» 2 » » » » » 23 »
» <i>Thyrén</i>	» 10 » » » » » 23 »
» <i>Almqvist</i>	» den 24 mars,
» <i>Igel</i>	» 5 dagar från och med den 24 »
» <i>Broström</i>	» 2 » » » » » 23 »
» <i>Janson</i> i Bråten	» 2 » » » » » 24 »
» <i>Sjöberg</i>	» 2 » » » » » 24 » och
» <i>Olsson</i> i Broberg	» 2 » » » » » 23 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härpå kl. 12,52 på natten.

In fidem
Per Cronvall.

Torsdagen den 23 mars.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 17 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet greve *Hamilton* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

angående efterskänkande af en viss del af statslån för järnvägen Borlänge—Insjön;

angående anläggande af en verkstad i Nynäshamn för telegrafverkets räkning m. m.;

angående anordnande af ett egnahemssamhälle för statstjänstemän å kronoegendomen $1\frac{1}{8}$ mantal Mörby nr 1 i Danderyds socken af Stockholms län; och

angående ny aflöningsstat för marinläkarkåren.

Dessa propositioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 3.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten af Riksdagens Andra kammare C. A. Danielsson på grund af sjukdom (Cancer ventriculi) är i oundgängligt behof af ledighet under återstående del af Riksdagen, intygar Stockholm den 22 mars 1911

John Sjöqvist.

Med. doktor, docent vid
karol. institutet.

§ 4.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner; och hänvisades därvid till bankoutskottet propositionen angående rätt för Konungen att i vissa fall låta justitieråd eller regeringsråd bibehålla pensionsrätt vid afgang från ämbetet före uppnådd pensionsålder.

Till konstitutionsutskottet öfverlämnades propositionen med förslag till lag om ändrad lydelse af 18 § 12, 22 och 37 punkterna i lagen om val till Riksdagen.

Vidare remitterades till bankoutskottet propositionen angående pension å allmänna indragningssaten åt fortifikationskassören och förädrädsförvaltaren K. P. Karlsson.

Bemiss af en proposition. Efter föredragning härpå af Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation af tekniska högskolan m. m. äfvensom lönereglering för lektorer m. fl. befattningshafvare vid Chalmers tekniska läroanstalt m. m. lämnades på begäran ordet till

Herr Tengdahl, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få säga några ord om ifrågavarande kungl. proposition. Efter att ha haft den i sin hand endast en dag kan man naturligtvis icke vara beredd att komma med några som helst tvärsäkra påståenden om hur man slutligen kommer att ställa sig till denna fråga, men jag vill i alla fall säga ett par ord om den.

Redan för två år sedan tog jag mig friheten att göra några små erinringar till det då föreliggande förslaget, och det gläder mig nu att se, att mina synpunkter delvis vunnit beaktande. Men det är långt ifrån att så fullständigt skett. Allt fortfarande kvarstår den oformligheten, att man skall besluta om öfvervåningen och taket till den tekniska undervisningens byggnad, men icke får veta någonting om grunden. Jag har förut häfdat den uppfattningen, att man behandlar det på grund af praktiskt arbete och studier bästa elevmaterialet på ett otillbörligt snävt sätt. Ehuru man nu ställt i utsikt modifierade inträdesfordringar till tekniska högskolan, så kvarstår det anmärkta förhållandet i alla fall, i det man sätter de tekniska elementarskolornas elever (och med dem skola väl jämföras eleverna vid tekniska skolans i Stockholm dagskolor), i andra rummet efter studenterna; och hvarje fordran på organiskt samband mellan det tekniska undervisningsväsendets olika grenar afvisas med diverse de obotfärdigas förhinder, med tal om allmänbildning och dylikt, som alltid hållits fram såsom en sköld mot de verkliga begåfningarnas kraf på rätt till utbildning. Och detta oaktadt man erkänner — i propositionens referat öfver sakkunniges yttrande — att eleverna från de tekniska elementarskolorna sitta inne med utmärkta kunskaper i just de för ingenjörsbildningen grundläggande ämnena matematik, fysik, kemi och teckning. Ja, till och med så goda kunskaper, att man vill medgifva eleverna från de tekniska elementarskolorna, som hädanefter söka att bli ordinarie elever vid tekniska högskolan, att de få bli det med rätt att komplettera i vissa humaniora ett år efter inskrifningen, något som man naturligtvis icke kunde göra, om man icke erkände, att de stå framför studenteleverna i fråga om tekniska kunskaper. Ty det kan naturligtvis icke vara fråga om att öfveranstänga dessa, som komma från de tekniska elementarskolorna, och de kunna naturligtvis icke bedriva studier vid sidan af de rent tekniska, om man icke utginge från den för öfrigt fullkomligt riktiga uppfattningen, att de böra ställas framför studenteleverna, då det gäller förmåga att tillägna sig den tekniska undervisningen.

Jag vill nu ej ingå på några detaljer i förslaget, men jag förbehåller mig att fortfarande få stå skeptisk mot försöket att lösa den mindre, men dyrbarare delen af den tekniska undervisningsfrågan, under det att man lämnar den större delen oafgjord.

Vidare anfördes ej. Kammarén beslöt att öfverlämna ifrågava-

rande proposition jämte det i anledning af densamma nu afgifna yttrandet till särskilda utskottet nr 2.

Slutligen öfverlämnades till statsutskottet propositionen angående färtläkarkårens omorganisation.

§ 5.

Herr *Zetterstrands* på kammarens bord liggande motion, nr 340, som nu föredrogs, hänvisades till statsutskottet.

§ 6.

Vidare föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial nr 29—31, bevillningsutskottets betänkanden nr 11—14 och Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlatande nr 4.

§ 7.

På hemställan af herr talmannen, som förmålde sig hafva om tiden för valen samrådt med Första kammarens talman, beslöt kammaren att företaga val af ledamöter i särskilda utskottet nr 2 måndagen den 27 och val af suppleanter i samma utskott tisdagen den 28 innevarande mars.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Erlansson</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 27 mars,
» <i>Andersson</i> i Höckerum	» 2 » » 30 » och
» <i>Bengtsson</i> i Bjärnalt	» 10 » » 29 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,20 e. m.

In fidem

Per Cronvall.